

SATURS

IEVADS	3
1. PĒTĪJUMA OBJEKTS	6
1.1. Jēdzieni	7
1.2. Pētījums sociālā grupā	111
1.3. Folklorists pansionātā	14
2. LATVIEŠU FOLKLORAS KRĀTUVES EKSPEDĪCIJU DALĪBNIEKU VIZĪTES PANSIONĀTOS	15
2.1. Pansionātu apmeklējumi ekspedīciju laikā	21
2.2. Kontekstuāla informācija par dzīvi pansionātā	28
2.3. Teicēju biogrāfijas atveidojums LFK ekspedīciju materiālos	33
2.4. Pētnieka refleksija, saskaroties ar teicēju pansionātā	34
2.5. Folkloras pansionātā	36
3. FOLKLORISTS CĒSU PILSĒTAS PANSIONĀTĀ	38
3.1. Intervijas Cēsu pilsētas pansionātā	40
3.2. Personiskie stāstījumi Cēsu pilsētas pansionātā	42
3.3. Folkloras Cēsu pilsētas pansionātā	43
3.4. Folklorists un teicējs Cēsu pilsētas pansionātā	56
NOBEIGUMS	58
KOPSAVILKUMS	60
AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS	61
ANNOTATION	66
PIELIKUMI	67
1. Pielikums. Tabula „Ekspedīcijās apmeklētie pansionāti”	67
2. Pielikums. Fotografijas ar teicējiem un folkloristiem ekspedīciju laikā	Error!
Bookmark not defined.	
3. Pielikums. Intervijas transkripcija	102

IEVADS

Folkloras pētnieku interesi vēsturiski saistījuši teicēji, kuru attiecīgais vecuma posms liecina par aizvadītu pieredzes bagātu mūžu. 20. gadsimta otrajā pusē un 21. gadsimta laikā, folkloristikas nozarei reflektējot par sevi, tās robežas un intereses objektu loks ir paplašinājies, meklējot un atrodot tautu (*folk*) ar savām zināšanām (*lore*) lielu un mazu sociālu grupu ietvaros, piemēram, starp kāda biroja darbiniekiem. Mūsdienās savu folkloru var atrast katrā sociālā vai profesionālā grupā – starp šoferiem, ārstiem, studentiem.¹ Lai gan folkloristikai termina *folklor* radīšanas laikā ir visai maz kopīga ar to nozari, kas pastāv šodien,² tās būtība saglabājusies nemainīga, pētnieku uzmanības centrā paturot cilvēka mentālo *produktu*. Bakalaura darba ietvaros folklorā saprasta kā viens no veidiem, kādā izpaužas cilvēku sociālas grupas kopīgā identitāte un folkloras pētnieks attiecīgi kā tāds, kurš izzina, vai un kā šīs grupas ietvaros rodas un funkcionē folklorā.

Jebkura sabiedrība īsteno dalījumu vecuma grupās, kur indivīdiem ir jāpilda atšķirīgas sociālās lomas, kuru pamatā ir nodzīvoto gadu skaits, iegūtā pieredze eksistējošā sociālajā realitātē.³ Pansionāts bakalaura darba ietvaros uzlūkots kā vieta, kurā sabiedrības vecākajai un pieredzes bagātākajai daļai jāuzsāk jauns dzīves posms jaunā sociālā realitātē. Šī kombinācija – attiecīgais vecumposms un jaunie dzīves apstākļi, kuros satikušies cilvēki no dažādām vietām un ar dažādām pieredzēm, – pensionātā folkloras pētniekam ļauj ieraudzīt īpatnēju *tautu*, kurā individuālas pieredzes saduras ar jaunos apstākļos kopīgi veidotajām. Attiecīgais pensionāta iemītnieku vecumposms ļauj dokumentēt atmiņas par vēsturiskiem notikumiem, individuālām attieksmēm, ļauj fiksēt par klasiskajiem folkloras žanriem atzītās vienības, kā arī tādas, kas radušās veidojot jaunu dzīvi sociāli noslēgtā vidē. Apstākļos, kurus nosaka vide un sabiedrība, cilvēki ap sevi organizē dzīvi, stāsta un nestāsta par notikumiem pirms nonākšanas pensionātā, dzied un lamājas, raud un smejas, dodas ikdienas gaitās, svin svētkus, kuri pensionāta iekšienē kļuvuši par tradicionāliem, kā katrā sabiedrībā, veidojot savdabīgu cilvēces atspoguļojumu vienas sociāli noslēgtas vides robežās.

¹ Pakalns, Guntis. Folklorā un dzīvesstāstu pētniecība. Grām: *Spogulis. Latvijas mutvārdu vēsture*. Red. Māra Zirnīte. LU Filozofijas un socioloģijas institūts, Rīga, 2001. 229. - 234.lpp.

² Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika. Paradigmas maiņa*. Zinātne. 2011. 11. lpp.

³ Laķis, Pēteris. *Ievads socioloģijā*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2005. 58. lpp.

Bakalaura darbs iecerēts kā mēģinājums uz pansionātu, kurā satiekoties cilvēku vecajai un jaunajai pieredzei, paraudzīties no folklorista viedokļa. Tā kā folkloristi atsevišķās publikācijās sociālās nodrošināšanas iestādēm kā potenciālās pētniecības laukiem līdz šim nav pievērsušies, darba ietvaros teorētisks atbalsts rasts kultūras antropologu un folkloristu secinājumos, kuri balstās pētījumos sociālās grupās, kā arī latviešu folkloristu līdzšinējā pieredzē, intervējot teicējus pansionātos.

Bakalaura darbs strukturēts 3 nodaļās: 1. nodaļā aplūkoti pētījumi, kas teorētiski balsta empīriski iegūtos datus, skaidroti darbā izmantotie jēdzieni. 2. nodaļā analizēti Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta Latviešu folkloras krātuves (turpmāk – LFK) rīkoto ekspedīciju materiāli, kuros rodama informācija par folkloras pētnieku pieredzi pansionātos līdz šim. 3. nodaļa veltīta lauka pētījumam Cēsu pilsētas pansionātā.

Bakalaura darba hipotēze saistāma ar pansionātu kā sociāli noslēgtas vietas, kurā potenciāli eksistē un rodas folkloras, apzināšanu, kas sniegtu plašākas zināšanas par vecās un jaunās identitātes līdzāspastāvēšanu, cilvēkiem nonākot jaunos sociālos apstākļos:

Folkloras pansionāta iedzīvotāju vidū funkcionē kā savdabīgs eksistences veids.

Darba mērķis: Apzināt pansionātu kā folklorista pētniecības lauku un līdz ar to tuvināties izpratnei par folkloras funkcijām tajā.

Lai īstenotu izvirzīto mērķi, izdalāmi šādi uzdevumi:

1. Definēt darbā izmantotos jēdzienus;
2. Iepazīt latviešu folkloras pētnieku līdzšinējo pieredzi pansionātos (agrāk – nabagmājās, invalīdu namos u.c.), izmantojot LFK arhīvā pieejamos institūcijas rīkoto ekspedīciju materiālus (20. gadsimta 40. – 80. gadi);
3. Veikt intervijas Cēsu pilsētas pansionātā „Cīrulīši”, lai veidotu izpratni par tiešajām folkloras pētnieka iespējām un nosacījumiem;
4. Apkopot iegūto informāciju un izdarīt secinājumus par folkloras dzīvi pansionātā.

Lai īstenotu uzdevumus, bakalaura darbā izmantotas vairākas metodes:

Analītiskā metode pielietota, lai aplūkotu un izvērtētu dažādus avotus un pētniecisko literatūru;

Kontentanalīze jeb satura analīze izmantota, lai kvalitatīvi izpētītu LFK arhīvā esošo ekspedīciju un intervijās iegūto materiālu. Izmantojot induktīvās satura analīzes pieeju,

meklētas kategorijas, kas raksturīgas visā materiālā kopumā, lai tās vispārinot, varētu izdarīt secinājumus par pansionātu kā folklorista izpētes lauku;

Daļēji strukturētas intervijas Cēsu pilsētas pansionātā veiktas, lai empīriski apzinātu pansionātu kā folklorista izpētes lauku.

1. PĒTĪJUMA OBJEKTS

Par bakalaura darba pētījuma objektu izvēlēti pansionāta iemītnieku personiskie stāstījumi. Katra individuālais stāsts tieši vai netieši atklāj personas attieksmi pret piederību sociālai grupai, kuru nosacīti varētu dēvēt par pansionāta iemītnieku grupu. Folklorista redzeslokā pansionātā nonāk teicējs, kura dzīvesstāstā pirms un pēc ierašanās pansionātā

Zinātniskas publikācijas par pansionātiem jeb kādiem citiem sociālās aprūpes centriem no folklorista viedokļa nav tapušas, tāpēc bakalaura darba izstrādes laikā rasts atbalsts folkloristu, sociologu un antropologu secinājumos, kas tieši vai netieši saistās ar pētījumiem sociālas grupās. Literatūras avoti, kuriem uzmanība tiek pievērsta darba turpinājumā, netiek analizēti ar mērķi aptvert visu, kas līdz šim paveikts saistībā ar pētniecību sociālās grupās, drīzāk meklēts teorētisks atbalsts empīrisko datu interpretācijā. Lai gan pansionāts kā folklorista izpētes lauks līdz šim nav zinātniski apcerēts, nabagmājas, nespējnieku patversmes, invalīdu nami un pansionāti ir bijuši latviešu folkloristu redzeslokā. Iespēju iepazīties ar folkloras pētnieku pieredzi šādās iestādēs sniedz Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta Latviešu folkloras krātuves rīkoto ekspedīciju materiāli.

Vārdu salikuma *sociāla grupa* lietojums bakalaura darba ietvaros atspoguļo vēlmi aptvert intervētos pansionāta iedzīvotājus un viņu stāstījumus grupas radīto nosacījumu kontekstā, kā arī tā izmantojumā rast iespēju teorētiski balstīties līdzšinējos folkloristikas un citu nozaru pētījumos. Pirmā vārdu salikuma daļa *sociāla* izvēlēta ar mērķi uzsvērt folkloras rašanās pamatnosacījumu – tās sociālo bāzi – un pašu socializēšanās procesu kādas cilvēku grupas ietvaros, kuru sociologs Entonijs Gidenss (*Anthony Giddens*) definē kā cilvēces pieredzes tālāknošanu.⁴ Tas skaidro cilvēcisku vēlmi dalīties savās zināšanās, nodrošinot to nezūdamību un līdz ar to dodot iespēju folkloristam teicēja pieredzi dokumentēt. Vārdu salikuma otrā daļa *grupa*, izvēlēta, lai apzīmētu konkrēto pansionātā dzīvojošo cilvēku kopumu. Folkloriste Dace Bula skaidro termina *grupa*, kas folkloristikā tiek patapināts no socioloģijas 20. gadsimta 60. gados, ienākšanu folkloristu aktīvā lietojumā saistībā „ar vēlmi atsvabināties no tautas jēdzienā ietvertā nediferencētas, viendabīgas masas nojēguma, tā vietā raugot sadalīt sociālo īstenību kādās reāli sastopamās un empīriski apzināmās vienībās.”⁵ Viens no pirmajiem jēdzienu grupa izmantojis folklorists Alans Dandess (*Alan Dundes*) 1965. gadā piedāvājis jaunu *tautas* definējumu, par tādu uzskatot jebkādu cilvēku

⁴ Giddens, Anthony. *Modernity and self-identity*. Great Britain: Polity Press, 1995. p. 23.

⁵ Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika. Paradigmas maiņa*. LU LFMI LFK, Zinātne, 2011. 94. lpp.

grupu, kam ir vismaz viens dalāms faktors (dzīvesvieta, nodarbošanās, reliģija) un kopīgas tradīcijas un folklorā.⁶ Sociāla grupa var veidoties dažādu iemeslu dēļ, tāpat nonākšana tajā var notikt gan gribētu, gan negribētu apstākļu rezultātā. Liela nozīmē, kādā vecumposmā cilvēks kļūst par jaunas sociālas grupas pārstāvi, kā norit vecās un jaunās identitātes sadursme un vai tās pastāv līdzās, vai jaunā identitāte ir gribēta vai uzspiesta. Lai gan par folklorista tiešo pētījuma objektu nereti tiek uzskatīts cilvēka mentālais produkts, veicot pētījumu sociālā grupā, pie izpratnes par pašu produktu palīdz nonākt izpratne par tā rašanās un pastāvēšanas cēloņiem un kontekstu.

1.1. Jēdzieni

Viens no pirmajiem un galvenajiem pētījuma uzdevumiem, lai sasniegtu izvirzītos mērķus, ir jauniegūto datu interpretēšana, meklējot atslēgas vārdus jeb jēdzienus, kas dotu iespēju informāciju no intervijām salīdzināt ar pētnieku līdz šim izdarītajiem secinājumiem. Bakalaura darba ietvaros izmantotie jēdzieni ir plaši interpretējami un šajā apakšnodaļā apkopotas tās izpratnes, kas palīdzējušas veidot dziļāku izpratni par pētījuma priekšmetu.

Sociāla grupa – skaitliski ierobežots cilvēku kopums, kam piemīt kādas noteiktas kopīgas pazīmes.

Tās var būt vispārīgas, piemēram, attiecīgais vecumposms, kopīga apdzīvojamā telpa u.c. Konkretizējot pensionāta iemītnieku attiecības sociālas grupas ietvaros ir formālas, jo grupas locekļu vidū tās regulē institūcija – pastāv oficiāli noteikumi, pienākumi un atbildība – un reizē arī neformālas, kas savukārt izpaužas ikdienas komunikācijā, veidojot sarežģītu attiecību tīklu, kas savukārt sakņojas objektīvos apstākļos, kuru dēļ cilvēki nonākuši pensionātā – veselības problēmas, dzīvesvietas un apstākļu nepiemērotība attiecīgajam vecumposmam, vientulība. Sociologi jau kopš 19. gadsimta beigām nodala un analizē mazās un lielās sociālās grupas un to locekļu attiecības. Sarežģīto tīklveida attiecību dēļ pensionāta iemītniekus var uztvert kā lielu sociālo grupu, kuras ietvaros veidojas mazās sociālās grupas, piemēram, cilvēki, kuri regulāri komunicē konkrētās nedēļas dienās, tiekoties galda spēlēm atvēlētajā laikā vai kādā citā nodarbībā, tāpat par mazu sociālo grupu var uzskatīt vienas pensionāta istabiņas iemītniekus, kuru starpā valda ģimeniska saikne. Šādi izšķiramas formālas un

⁶ Bronner, Simon J. *The meaning of folklore. The analytical essays of Alan Dundes*. Utah State University Press, 2007. p. 230. Pieejams: http://digitalcommons.usu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1077&context=usupress_pubs [skatīts: 2016, 12. febr.].

neformālas attiecības lielās un mazās sociālās grupas kontekstā. Intervētie pensionāta iemītnieki no folklorista viedokļa skatīti kā individualitātes, taču reizē arī kā sociālas grupas pārstāvji, ar kuru teicēji identificējas.

Teicējs – folkloras nesējs, kurš intervētajam var atklāties reizē kā sabiedrības vai sociālas grupas pārstāvis un individualitāte.

19. un 20. gadsimta mijā latviešu un vācbaltu izcelsmes folkloras pētnieku publikācijās fiksējama jēdziena *teicējs* nostiprināšanās, piemēram, vācbaltu etnogrāfa Eduarda Voltera (*Eduard Wolter*) 1892. gadā sastādītās programmas “*Tautas gara mantu krājējiem*”⁷ ievadā jēdziens attiecināts ne vairs tikai uz tautasdziesmu dziedātājiem, bet arī uz pasaku, teiku, parunu un citu folkloras žanru teicējiem. 1894. gadā izdotajā Krišjāņa Barona pirmajā “*Latvju Dainu*” sējumā blakus tautai, dziedātājiem, sirmajiem vecīšiem, vecmātēm un mātēm, tiek runāts arī par teicējām – prasmīgām, slavenām sievietēm, kuras ģimenes godos un citās svētku reizēs varēja izdziedāt neskaitāmas tautasdziesmas.⁸ Anns Lerhis-Puškaitis 1903. gadā izdotās “*Latviešu tautas pasakas un teikas*” 7. daļas 1. sējuma ievadā pasaku stāstītājiem kā sinonīmu gan neskaitāmu, gan tikai dažu pasaku zinātājam, lietoto vārdu *teicējs*.⁹ Jāņa Endzelīna un Edītes Hauzenbergas 1946. gadā izdotajos “*Papildinājumos un labojumos K. Mūlenbacha Latviešu valodas vārdnīcai*” teicējs skaidrots kā liels runātājs, pasaku un dziesmu, dažādu notikumu stāstītājs.¹⁰ 1958. gadā Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Valodas un literatūras institūta izdotajā “*Folkloras vācēja rokasgrāmata*” tiek atbildēts uz jautājumu, kas var būt teicējs: “*Tas var būt strādnieks vai inženieris rūpnīcā, var būt kolhoznieks laukos, audzinātājs skolā vai bērnodārzā, tas var būt iemītnieks invalīdu namā; tie var būt dažāda vecuma un izglītības, dažādas nodarbošanās ļaudis, un atkarā no tā katram no tiem būs savs īpatns repertuārs.*”¹¹ Arī turpmāk kā vispār pieņemtu un plašu sinonīmu informantam folkloristi Latvijā lietojuši jēdzienu *teicējs*, pielāgojot katrs savām pētnieciskajām interesēm. Dace Bula grāmatā „*Mūsdienu folkloristika. Paradigmas maiņa*” raksturojot folkloristu zinātnisko interešu loka paplašināšanos, definē arī pašu teicēju: „*Mūsdienu folkloristika savā interesē par tautu nelūkojas vienīgi kolektīvajā – grupu, kopienu, nāciju – virzienā. Tai svarīgs arī*

⁷ Volters, E. *Programa tautas gara mantu krājējiem*. Jelgava: H. J. Draviņ-Dravnieka apgādība. 1892. 3. lpp.

⁸ Barons, Krišjānis. Ievads. Grām: K. Barons un H. Visendorfs (sast.) *Latvju dainas*, 1. sēj., Jelgava: H. J. Draviņ-Dravnieka drukātava, 1894. III – XXVI

⁹ Lerhis, Puškaitis-Anss. Ievads. Grām: A. Lerhis-Puškaitis. *Latviešu tautas teikas un pasakas*. 7. daļa, 1. sējums, Cēsis: J. Ozola grāmatu spiestuve, 1903. X

¹⁰ Endzelīns, J, E. Hauzenberga. *Papildinājumi un labojumi K. Mūlenbacha Latviešu valodas vārdnīcai*. 3. sējums. Rīga: Grāmatu Apgāds, 1946. 674. lpp.

¹¹ Sokols, E., V. Greble, E. Kokare. *Folkloras vācēja rokasgrāmata*. Rīga: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1958. 23. lpp.

indivīds – folkloras nesējs, kura izvēle ir iemesls vienu tradīciju turpinājumam, bet citu zudībai, cilvēks ar savām dotībām un estētisko gaumi, kurš tradīcijas piedāvāto shēmu, normu vai kanonu izmanto vienreizēja stāsta, priekšnesuma vai priekšmeta radīšanā, persona ar savu dzīvesgājumu, kurā piedzīvotais piešķir individuālu nozīmi vispārzināmam stāstam vai daudzu dziedātai dziesmai.”¹²

Folklorā – kādas cilvēku grupas, kura daļa vismaz vienu kopīgu faktoru (dzīves vietu, valodu, reliģiju) vienotās identitātes izpausme.¹³ Tā ir tradicionāla, neoficiāla, neinstitutionalizēta daļa no kultūras, kas ietver visas zināšanas, izpratni, vērtības, attieksmi, pieņēmumus, jūtas un uzskatus.¹⁴

Pievēršoties folkloras definēšanas problemātikai folklorists Dans Ben-Amoss (*Dan Ben-Amos*) rakstu “*Pretī folkloras definēšanai kontekstā*” iesāk ar vārdiem: “*Folkloras definīcijas ir tik daudz un dažādas kā kādas labi zināmas pasakas variācijas.*”¹⁵ Mēģinājumos definēt folkloru saistībā ar bakalaura darba pētījuma priekšmetu, noderīgi bijuši folklorista Ričarda Baumaņa (*Richard Bauman*) secinājumi, kurus pētnieks izdarījis analizējot folkloristu Alana Dandesa (*Alan Dundes*) un Jana Brunvanda (*Jan Brunvand*) pieeju, definējot folkloristu pētījumu priekšmetu. Apvienojot abu pētnieku atzinumus, R. Baumans izvirza premisu, kas vieno pētnieku atzinumu – folklorai piemīt funkcija atklāt vienotu identitāti.¹⁶ Šāda folkloras izpratne ļauj pansionāta iemītnieku stāstus uztver un analizēt sociālas grupas kontekstā, taču nenorobežojoties no individuāli unikālās pieredzes. Pētot kādas folkloras nesējus, pašam tādām neesot, liela nozīme ir intuitīvai situācijas interpretācijai¹⁷, komunikācijā ar teicēju.

Pansionāts – sociālās nodrošināšanas iestāde, kurā dzīvo pirmās un otrās grupas invalīdi un vecāki, darba nespējīgi pilsoņi.¹⁸

Latviešu konversācijas vārdnīcā doti skaidrojumi un vēsturisks konteksts nabagu patversmēm, nabagu namiem, nespējnieku patversmēm un nespējnieku namiem. Šie un citi apzīmējumi atrodami arī LFK rīkoto ekspedīciju materiālos. Folkloristi vienu iestādi vienā laikā varējuši

¹² Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika. Paradigmas maiņa*. LU Literatūras, folkloras un mākslas institūta Latviešu folkloras krātuve, Zinātne, 2011. 113. lpp.

¹³ Bauman, Richard. Differential Identity and the Social Base of Folklore. In: *Toward New Perspectives in Folklore*. Ed. by Americano Paredes and Richard Bauman. Trickster Press, Bloomington. 2000. p. 41.

¹⁴ American Folklore society: *What is folklore*. Pieejams: <http://www.afsnet.org/> [skatīts 2016, 6. febr.]

¹⁵ Ben-Amos, Dan. Toward a definition of folklore in context. In: *Toward New Perspectives in Folklore*. Ed. by Americano Paredes and Richard Bauman. Trickster Press, Bloomington. 2000. p. 3.

¹⁶ Bauman, Richard. Differential Identity and the Social Base of Folklore. In: *Toward New Perspectives in Folklore*. Ed. by Americano Paredes and Richard Bauman. Trickster Press, Bloomington., 2000. p. 41.

¹⁷ Apo, Satu. Analysing the contents of narratives. In: *Folklore processed*. Studija Fennica, Folkloristica 1. Helsinki: Finnish Literature society. Edd.: Reimund Kvideland. 1992. p. 71.

¹⁸ Latviešu literārās valodas vārdnīca. *Tezaurs*. Pieejams: <http://www.tezaurs.lv/llvv/> [skatīts 2016, 12. maijā].

dēvēt dažādi – pansionāts, invalīdu nams, nespējnieku nams, nabagmāja. Lai gan funkcijas ir līdzīgas, katra no šīm iestādēm var atšķirties radītās atmosfēras un citā ziņā, tomēr folkloristi priekšplānā izvirzījuši teicēju, no kura perspektīvas skatīts arī teikšanas konteksts un līdz ar to iezīmēta vide un tas, kas teicējam šķitis būtisks. Arī bakalaura darba ietvaros pansionāts kā folklorista izpētes lauks apzināts vadoties pēc teicēja personiskās uztveres, pētījumā uzmanību koncentrējot uz teicējam nozīmīgiem pansionāta sociālās un fiziskās vides aspektiem.

Vārdu salikums personiskie stāstījumi – bakalaura darba ietvaros lietots, lai apzīmētu divus personisko stāstījumu žanus – personiskās pieredzes stāstus, kas vēsta par kādu teicēja personiski pieredzētu notikumu, un dzīvesstāstus, kas vēsta par teicēja dzīvi kopumā.¹⁹

Mutvārdu vēstures pētnieces Ievas Gardas-Rozenbergas savā promocijas darbā, kas veltīts personiskajiem stāstījumiem Alsungas novadā 21. gadsimtā, biogrāfisko pieeju dēvē par vienu no labākajiem veidiem, kā folkloristam iegūt pētāmo materiālu ar salīdzinoši plašu kontekstuālās informācijas apjomu, turklāt pašam pētniekam piedaloties stāsta radīšanā un kļūstot par personiska stāstījuma ierosinātāju un klausītāju ar noteiktām funkcijām un ietekmi²⁰. Folkloras vienības intervijās ar pansionāta iemītniekiem cieši savijas ar personiskajiem stāstījumiem, tāpēc bakalaura darba ietvaros lietoti abi šie jēdzieni, analizējot stāstījumus, ļaujot fiksēt gan atsevišķas folkloras vienības, gan to kontekstu un vietu teicēja stāstījumā.

Konteksts – teksta daļa (rakstīta vai runāta), kuras kopīgā jēga palīdz saprast tajā ietilpstošu atsevišķu teksta elementu nozīmi.

Konteksta problemātikai no folklorista skatupunkta savā promocijas darbā pievērsusies I. Garda-Rozenberga: „*Vienlaikus ar diskusijām par dabisko kontekstu tiek uzdots jautājums, cik plašs konteksts pētījumā folkloristam būtu jāaptver, lai tuvotos folkloras vienības nozīmes izpratnei. 20. gadsimta 70.–80. gados tiek piedāvāti dažādi kontekstuālās analīzes modeļi (E. Orings, R. Baumans, A. Kaivola-Brēgenheja u. c.), kas kontekstu aplūko kā kultūras un sociālo faktoru mijasakarību tīklojumu, tomēr tiek atzīts, ka ikkatram pētniekam jāizstrādā savs kontekstuālās analīzes modelis, saskaņojot to ar analīzes materiālu un pētījuma*

¹⁹ Garda-Rozenberga, Ieva. *Personiskie stāstījumi Alsungas novadā 21. gadsimtā*. Promocijas darba kopsavilkums filoloģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai folkloristikas nozarē (apakšnozare: latviešu folkloristika) zin. vad. Ieva Kalniņa; rec. Janīna Kursīte-Pakule, Dace Bula, Angelika Juško-Štekele; Latvijas Universitāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2011. 4. lpp.

²⁰ Turpat, 7. lpp.

mērķiem.²¹ Bakalaura darba ietvaros konteksts tiks saprasts kā ārpus teicēja personiskā stāstījuma pastāvošā realitāte, kurā tomēr šie stāstījumi rodas un eksistē – pansionāta vide un priekšmetiskā pasaule ap teicēju, kas var būt stāstoša. Filozofe Dace Bormane pētot vienas mājas iedzīvotāju stāstus, secina, ka indivīds var izpaust savu piederību kopienai, to izdzīvojot telpiskās attiecībās. Šī telpiskā pieredze šajā nozīmē var ieņemt kāda indivīda dzīves strukturētāja vietu.²²

1.2. Pētījums sociālā grupā

Bakalaura darbs ir mēģinājums uztvert teicēju divos līmeņos – kā individualitāti ar savu unikālu pieredzi un tomēr kā sociālas grupas pārstāvi. Pansionāta vide sniedz folkloristam izaicinājumu un iespējas līdzās teicēja bērnības atmiņām par iešanu ganu gaitās tvert personiskās pieredzes stāstu par spokošanos pašā pansionātā, kā arī ieraudzīt teicēju kontekstā, mēģinot saprast, ko pansionāta iemītniekam nozīmē dzīvot jaunajos apstākļos un kā tas atsaucas uz interviju laikā iegūto informāciju. Folkloristikā pētnieki ieraudzījuši un interpretējuši sociālas grupas, nebaidoties no tās iekšienē pastāvošās sarežģītās un neviennozīmīgās struktūras, tādējādi tverot kādu cilvēku kopienā pastāvošas tradīcijas un folkloru, bet pamanot arī katra indivīda personiskās pieredzes un dalīto identitāšu lomu. Folklorists Ričards Dorsons (*Richard Mercer Dorson*) pētot Hebridu salu Ziemeļu Uist etniski un visādi citādi daudzveidīgos iedzīvotājus, sev uzstādījis vairākus mērķus: saprast, kā un vai folklorists var realizēties pilsētas vidē, salīdzināt tradīciju dzīvīgumu starp dažādām etniskajām grupām un novērot urbānās vides ietekmi uz šīm importētajām kultūrām. Pētnieks, reflektējot par pētāmo objektu un sevi, nonāk pie vairākiem nozīmīgiem secinājumiem: folkloristi ne tikai tiecas pēc folkloras vienībām, bet plaši aplūko arī citas, ne viegli interpretējamās tradīciju formas; folkloristam nav jāuztraucas par mutvārdu vēstures un folkloras attiecībām, dokumentējot personisko vēsturi un pieredzes stāstus līdz ar pašām folkloras vienībām; folklorists tiecas paplašināt izpēti lauku, tajā iekļaujot arī tautas²³ jeb grupas dzīvi; ja folkloras ir kādas cilvēku grupas produkts, tad tai ir jāatspoguļo šo cilvēku

²¹ Garda-Rozenberga, Ieva. *Personiskie stāstījumi Alsungas novadā 21. gadsimtā*. Promocijas darba kopsavilkums filoloģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai folkloristikas nozarē (apakšnozare: latviešu folkloristika) zin. vad. Ieva Kalniņa; rec. Janīna Kursīte-Pakule, Dace Bula, Angelika Juško-Štekele; Latvijas Universitāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2011. 16. lpp.

²² Bormane, Dace K. Home in the topography of life: life stories of a house. In: *Lives, Histories and Identities*. Vol.2 Studies on Oral Histories, Life and Family Stories. Tartu: University of Tartu, Estonian Literary Museum. 2002. p. 261.

²³ Folklife

dzīve, tāpēc personiskās pieredzes stāsti uzskatāmi par nozīmīgu mutvārdu kultūras daļu. Personiskās pieredzes stāstu elastīgums ļauj tiem funkcionēt un attīstīties arī modernajā pasaulē, ko bieži neiespēj lielākā daļa citu folkloras žanru.²⁴ Folklorists Maikls Džonss (*Michael Owen Jones*) rakstā „*Kāpēc folkloras un organizācijas?*”²⁵ izseko, kā folkloristi līdz ar 20. gadsimta 70. gadiem ieraudzījuši savas specifiskas folkloras un tradīciju nesējus rūpnīcās, ofīsos, lidostās, un citās vidēs, kas izveidojušās kādu kopīgu mērķu realizēšanai²⁶. Autors secina, ka ne tikai antropologiem, bet arī folkloristiem jāpiedāvā atgriezeniska saikne, neaprobežojoties tikai ar datu iegūšanu un nepadarot pētniecību par pašpietiekamu, bet, pēc iespējas, iesaistoties organizācijas attīstībā un problēmu, ar kurām folklorists ir saskāries attiecīgajā vidē, risināšanā, tādējādi nenorobežojoties un kļūstot par daļu no organizācijas. Par tādu četru gadu garumā ir kļuvusi kultūras antropoloģe Barbara Meierhofa (*Barbara Myerhoff*). Viņa veikusi lauka pētījumu ebreju imigrantiem paredzētā senioru centrā²⁷ Kalifornijā. Antropologs Viktors Tērners (*Victor Turner*) 1978. gadā šim pētījumam veltītās grāmatas „*Skaitīt mūsu dienas*” priekšvārdā raksta: „*Lai gan šī grāmata godina vecāka gada gājuma cilvēkus un senas tradīcijas, tā ir arī avangards antropoloģijas teorijā.*”²⁸ Lai gan 21. gadsimtā pētnieces reflektējošais, paškritiskais un visaptverošais skatījums uz senjoru centra kultūru vairs var netikt uzskatīts par avangardu, tomēr pētnieces izdarītie secinājumi un sev uzdotie jautājumi ir uzskatāmi par piemēru dziļai un nopietnai sava pētnieciskā objekta izziņai vēl joprojām. No trīssimt senjoru centra iemītniekiem antropoloģe intervējusi un pavadījusi laiku kopā ar trīsdesmit sešiem. Interviju garums svārstījies no divām līdz sešpadsmit stundām. Aprakstot savu interešu objektu, pētniece lieto apzīmējumus *centra tauta* un *centra kultūra*. Veco ļaužu mītnes iedzīvotāju vidū pastāvošo kultūru pētniece vērtē kā trauslu tās izveidošanās apstākļu dēļ – sociālās izolācijas un šeit nonākšanas iemeslu dēļ. Pētniece dalās pieredzē, kā tikusi izjautāta par savu ģimenes stāvokli, kā nācies atbildēt uz jautājumiem par saviem nodomiem un to, kāds tiešais labums no pētnieces būs centra iedzīvotājiem, kā atradusi kontaktpersonas, kā četru gadu garumā centra iemītniekiem bijusi ģimenes loceklis

²⁴ Dorson, Richard M. Is there a folk in the city? In: Americo Parades and Ellen J. Stecke eds., *The urban experience and folk tradition*. Austin: University of Texas Press, 1971. p. 21.-64.

²⁵ Jones, Michael Owen. Why folklore and organization(s)? In: *Western folklore*. Nr. 50., January, 1991. p. 41.-51.

²⁶ Šādu pētījumu veicis, piemēram, Brūss Nikersons (Bruce N. Nickerson), meklējot un atrodot tautu (folk) rūpnīcā un iejūtoties dažādās rūpnīcas strādnieku pozīcijās, fiksējot specifisku folkloru un tradīcijas (Nickerson, N. Bruce. Is there a folk in the factory? In: *The journal of american folklore*. America Folklore society, 1974. P. 133.-139.

²⁷ Aliyah senior citizens' center

²⁸ Turner, Victor. Foreword. In: Barbara Myerhoff. *Number our days*. New York: Simon & Schuster, 1978. (318 kopā)

un draugs. Lai labāk iejustos un izprastu sociālo vidi, antropoloģe senioriem pielāgojusies kustībās, runājusi lēni un skaidri, pat vilkusi smagas kurpes, cieši pieguļošus cimds un veikusi dažādas darbības, lai saprastu senioru kustību ierobežojumus, aizspiedusi ausis un noņēmusi brilles. Pētniece izsaka būtiskus novērojumus: modernajai sabiedrībai, viņsprāt, tiek *nogriezta* vecākā tās daļa, tāpēc trūkst pieredzes kā veiksmīgi novecot; iepazīstot seniorus, iespējams iepazīt sevi, un šīs jaunās zināšanas kļūst par daļu no cilvēka; sabiedrība izvairās no vecu cilvēku klātbūtnes, jo baidās identificēties ar sevi attiecīgā vecumposmā, tā vietā identificējoties ar bērnu, skatoties pagātnē un baidoties no nākotnes; intervējot seniorus, humors ticis apzināts kā veids, kādā cilvēks var pārdzīvot un sadzīvot ar vientulību; lai saprastu, vai pētnieks zina pietiekami, nav pārāk emocionāli iesaistīts un ir pietiekami nobriedis, saskaroties ar interešu objektu, jāvadās pēc situācijas un jāļaujas abpusējai komunikācijai un pieredzes apmaiņai. Pētniece apraksta situācijas, kurās nācies izšķirties par intervējamajiem, jo gandrīz katrs gribējis, lai viņa atmiņas tiktu ierakstītas un saglabātas nākotnei. Ierakstīti tikuši aktīvākie centra iedzīvotāji, atstājot ārpus dokumentēšanas savrupos indivīdus. Antropoloģe atzīst, ka jo vairāk centusies koncentrēties uz centra iedzīvotājiem, jo vairāk apzinājusies savu subjektīvismu – savas personības, aizspriedumu, biogrāfijas un jūtīguma – ietekmi iegūto datu interpretācijā, nejutot to kā traucēkli, bet, apzinātā subjektīvismā ieraugot pētījumam objektīvu realitāti un šo realitāti padarot par organisku pētījuma sastāvdaļu. Pētniece centra iemītnieku attiecības dēvē par sociālu tīklu, kurā iesaistītie seniori cieši savijušies, bet attiecības nav skaidras un no malas viennozīmīgi lasāmas, kā tas esot raksturīgi visām sociālām organizācijām. Šīs attiecības, kolektīvā identitāte, tāpat arī idejas, kā centra iedzīvotājiem izdevies saglabāt dzīvesprieku, neskatoties uz grūtībām un ierobežojumiem, tāpat senioru vērtības un pasaules redzējums atklājas dzīvesstāstos, un, lai gan katrs indivīds tiecas izstāstīt pats savu īpašo stāstu, tajā izpaužas arī viņu sociālā nepieciešamība vienam pēc otra.²⁹ Šādā plašā antropoloģiskā skatījumā folkloristam sociālas grupas ietvaros iespējams dokumentēt ne tikai folkloru un tās kontekstu, bet arī uztvert ne vienmēr žanriski definējamas, tomēr pašam teicējam, iespējams, daudz būtiskākas stāstījuma daļas.

Iepriekš apskatītie pētījumi veido izpratni par bakalaura darbā apskatīto pētījuma objektu – pansionāta iedzīvotāju stāstiem – un subjektu – pašiem pansionāta iemītniekiem. Izvēlētie pētījumi iezīmē pieeju bakalaura darba izpētes objektam, kas izveidojusies līdz ar

²⁹ Myerhoff, Barbara. *Number our days*. New York: Simon & Schuster, 1978. p. 1.-33.

pakāpenisku Cēsu pilsētas pansionāta iemītniekus intervēšanu. Sākotnējie centieni apgūt pētījumus, kas attiecas uz folkloru sociālā grupā, pirms pašas pansionāta iemītnieku intervēšanas nav veidojuši papildinājumu empīriski iegūtajam materiālam, bet centienos apzināties situācijas unikalitāti, un, piesaistot teoriju praksei, veidojusies saikne starp pētījuma priekšmetu un teoriju.

Folkloristu un kultūras antropologu pētījumi iezīmē plašu zinātnieku interešu loku, kas nebaidās iziet ārpus attiecīgajām nozarēm un pievēršas sociālas grupas pētniecībai no visdažādākajiem skatupunktiem, mēģinot dokumentēt un interpretēt to, kas svarīgs sociālās grupas pārstāvjiem.

1.3. Folklorists pansionātā

Stāsts veidojas savstarpējā sadarbībā starp stāstītāju un intervētāju, ko būtiski ietekmē tādi nosacījumi kā intervētāja prasme vadīt interviju, no vienas puses, un stāstītāja komunikatīvā un lingvistiskā kompetence, no otras. Atziņa, ka stāsta formu un saturu iespaido arī stāstītāja iesaiste plašākā sociālā un kultūras kontekstā, konkrētā vēstures momentā, konkrētā sabiedrībā, ir kļuvusi aksiomātiska stāstījumu pētnieku vidū. Tomēr vienprātības nav jautājumā par to, cik liela nozīme ir saskarsmes procesam starp stāstītāju un intervētāju.³⁰ Lai nonāktu līdz pētniekam interesējošās informācijas, folklorists, tāpat kā to mēdz praktizēt antropologi, var veikt daļēji ietverto vai ietverto novērojumu, līdz ar kādai sociālai grupai raksturīgu folkloras materiālu dokumentējot arī tās lietojuma kontekstu, tomēr bakalaura darba centrā izvirzot teicēju un viņa stāstu, par galveno pētniecības metodi izvēlēta intervēšanas metode. Apkopojot ziņas no LFK ekspedīciju materiāliem un empīriski veiktā pētījuma Cēsu pilsētas pansionātā, iespējams gūt iespaidu par folkloras pētnieka līdzšinējo pieredzi pansionātos un iezīmēt jaunas perspektīvas.

³⁰ Bela-Krūmiņa, Baiba. *Dzīvesstāsti kā sociāli vēstījumi*. Promocijas darbs doktora grāda iegūšanai socioloģijā (apakšnozare: sociālā antropoloģija) zin. vad. Tālis Tisenkopfs. Latvijas Universitāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2004., 1.lpp.

2. LATVIEŠU FOLKLORAS KRĀTUVES EKSPEDĪCIJU DALĪBNIEKU VIZĪTES PANSIONĀTOS

Līdz šim par pensionātu kā folklorista zinātniskās izpētes lauku atsevišķas publikācijas Latvijā nav tapušas, tāpēc LFK rīkoto ekspedīciju folkloras materiāli pētījumā izmantoti avotu analīzei. Folkloristikas vēsturē pazīstamākā ir Friča Brīvzemnieka ekspedīcija 1869. un 1870. gadā, bet šo vārdu saviem zinātniskajiem ceļojumiem ir izmantojuši arī Augusts Bīlenšteins, Eduards Volters, Jurjānu Andrejs, Henrijs Visendorfs un Emīlis Melngailis.³¹ No 1930. gada februāra līdz 1931. gada oktobrim E. Melngailis bija LFK brīva līguma darbinieks. Šajos nepilnajos divos gados viņš iesniedza LFK 3351 melodiju, kuru vākšanā piedalījušies arī palīgi. E. Melngaiļa nodotajās burtnīcās ir arī 46 fotogrāfijas, kas ir lielākais fotogrāfisko materiālu krājums šajā laikā. E. Melngaiļa materiālu vākumam piešķirts arhīva numurs [1045]. LFK arhīvos pieejami materiāli no Emīļa Melngaiļa folkloras vākšanas gaitām cita starpā sniedz ziņas arī par teicējiem Ceraukstes³², Rūjienas³³, Liepājas³⁴, Tirzas³⁵, Lejasciema³⁶, Ventpils³⁷, Zuru³⁸, Bārtas³⁹, Lielsunākstes⁴⁰, Skrundas⁴¹, Ārlavas⁴², Sarkaņu⁴³, Smiltenes⁴⁴, Aizputes⁴⁵, Kuldīgas⁴⁶, Limbažu⁴⁷, Asaru⁴⁸, Rubeņu⁴⁹, Bauskas⁵⁰, Kaldabruņu⁵¹, Dzērbenes⁵², Kalētu⁵³, Dunikas⁵⁴, Gulbenes⁵⁵, Nīcas⁵⁶, Rundāles⁵⁷, Panemunes⁵⁸, Nītaures⁵⁹,

³¹ Viksna, Māra. Latviešu folkloras krātuves vēsture preses izdevumos, dokumentos un ekspedīciju materiālos. *Letonica*. Nr. 11., LU LFMI, 2004. 236. lpp.

³² Latviešu folkloras krātuves digitālais arhīvs. Pieejams: <http://garamantas.lv/lv/illustration/381339/> [skatīts 2016, 3. martā].

³³ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/illustration/381337/> [skatīts 2016, 3. martā].

³⁴ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/unit/363091/LFK-1045-366-Ko-tu-raudi-tevs-mamina> [skatīts 2016, 3. martā].

³⁵ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/148957> [skatīts 2016, 3. martā].

³⁶ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/148984> [skatīts 2016, 3. martā].

³⁷ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/148991> [skatīts 2016, 3. martā].

³⁸ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149003> [skatīts 2016, 3. martā].

³⁹ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149053> [skatīts 2016, 3. martā].

⁴⁰ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149053> [skatīts 2016, 3. martā].

⁴¹ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149161> [skatīts 2016, 3. martā].

⁴² Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149173> [skatīts 2016, 3. martā].

⁴³ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149239> [skatīts 2016, 3. martā].

⁴⁴ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149239> [skatīts 2016, 3. martā].

⁴⁵ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149288> [skatīts 2016, 3. martā].

⁴⁶ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149307> [skatīts 2016, 3. martā].

⁴⁷ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149339> [skatīts 2016, 3. martā].

⁴⁸ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149344> [skatīts 2016, 3. martā].

⁴⁹ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149346> [skatīts 2016, 3. martā].

⁵⁰ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149387> [skatīts 2016, 3. martā].

⁵¹ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149450> [skatīts 2016, 3. martā].

⁵² Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149461> [skatīts 2016, 3. martā].

⁵³ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149474> [skatīts 2016, 3. martā].

⁵⁴ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149482> [skatīts 2016, 3. martā].

Rīgas⁶⁰, Lubānas⁶¹, Ropažu⁶², Kastrānes⁶³, Vērenes⁶⁴, Jēkabpils⁶⁵, Tārgales⁶⁶, Madonas⁶⁷ nabagmājās, nespējnieku namos un patversmēs. Liela daļa no visa E. Melngaiļa folkloras vākuma iegūta tieši šajās iestādēs, taču par pašiem vākšanas apstākļiem ziņu ir maz. Daži no teicējiem iemūžināti fotogrāfijās, atsevišķos gadījumos blakus ziņām par teicēja dzimšanas un dzīves vietu, seko piebilde par viena nabagmājas iemītnieka palīdzēšanu otram, atceroties kādu piemirstu dziesmu.⁶⁸ Vēl īsas piebildes līdz ar folkloras vienībām var atrast gadījumos, ja teicējs ir bijis psihiski slims, piemēram, par teicēju Mariju Sarkani, no kuras pierakstītas dziesmas Gulbenes nabagmājā, līdz ar dzimšanas gadu un vietu, pierakstīts, ka viņa bijusi vājprātīga,⁶⁹ vai piebilde seko, ja teicējs bijis neredzīgs.⁷⁰ Šīs piezīmes saglabātas arī jau izdotajos “*Latviešu mūzikas folkloras materiālu*”⁷¹ sējumos. Neskatoties uz pieticīgajām ziņām par teikšanas situāciju un pašu teicēju, kas iezīmē tā laika folkloras vākšanas praksi, ir skaidrs, ka E. Melngailim nespējnieku nami, nabagmājas un patversmes ir kalpojušas par nozīmīgu bāzi, kur pierakstīt tautasdziesmas.

Lielāku iespaidu par teicēju iepriekšminētajās iestādēs var gūt, iepazīstoties ar LFK pētnieku kopējām organizētajām ekspedīcijām. LFK pirmā ekspedīcija norisinājās 1931. gadā Kuršu kāpās un otrā 1943. gadā Liepājas pusē. Lai gan pirmo ekspedīciju ietvaros folkloras netika vākta speciālās veciem ļaudīm paredzētās dzīvesvietās, turpmāk pētniekiem došanās pie teicējiem pansionātos ekspedīciju laikā, bijusi ierasta prakse. LFK fondu glabātāja Māra Vīksna, folkloras vākšanu dodoties ekspedīcijās, dēvē par galveno materiālu ieguves formu Padomju laikos. Šajās ekspedīcijās piedalījās sagatavoti un uzticami dalībnieki, uz kuru

⁵⁵ Latviešu folkloras krātuves digitālais arhīvs. Pieejams: <http://garamantas.lv/lv/file/149506> [skatīts 2016, 3. martā].

⁵⁶ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149697> [skatīts 2016, 3. martā].

⁵⁷ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149738> [skatīts 2016, 3. martā].

⁵⁸ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149754> [skatīts 2016, 3. martā].

⁵⁹ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149815> [skatīts 2016, 3. martā].

⁶⁰ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149963> [skatīts 2016, 3. martā].

⁶¹ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/150163> [skatīts 2016, 3. martā].

⁶² Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/150169> [skatīts 2016, 3. martā].

⁶³ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/150176> [skatīts 2016, 3. martā].

⁶⁴ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/150178> [skatīts 2016, 3. martā].

⁶⁵ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/150202> [skatīts 2016, 3. martā].

⁶⁶ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/150254> [skatīts 2016, 3. martā].

⁶⁷ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/150590> [skatīts 2016, 3. martā].

⁶⁸ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/148991> [skatīts 2016, 3. martā].

⁶⁹ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/file/149506> [skatīts 2016, 3. martā].

⁷⁰ Turpat, <http://garamantas.lv/lv/illustration/381337/> [skatīts 2016, 3. martā].

⁷¹ Melngailis, Emīlis. *Latviešu mūzikas folkloras materiāli 3*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība. 1953., 189., 209.lpp.

iegūto materiālu varēja paļauties.⁷² Ekspedīciju materiāli laika posmā starp 1947. un 1979. gadu avotu pētniecībai izvēlēti, jo ir aptverams un noslēgts lielums, kuram ziņas par folkloras teicējiem, vācējiem, pierakstīšanas vietām un žanriem sakārtotas sistemātiskos rādītājos, kas nav mazsvarīgi, ja tiek meklēts kāds no šiem kritērijiem. Savas pastāvēšanas laikā LFK vairākkārt mainīts nosaukums, atrašanās vieta un institucionālā piederība: no 1924. līdz 1944. gadam — Latviešu folkloras krātuve (pakļauta Latvijas Republikas Izglītības ministrijai); no 1945. līdz 1950. gadam — Folkloras institūts (sākotnēji Latvijas Universitātes sastāvā un no 1946. gada Zinātņu akadēmijas sastāvā); no 1950. līdz 1956. gadam Latvijas Zinātņu akadēmijas Etnogrāfijas un folkloras institūts; no 1956. līdz 1992. gadam — Valodas un literatūras institūta Folkloras sektors (Folkloras daļa); kopš 1992. gadā Latviešu folkloras krātuve atguvusi savu vēsturisko nosaukumu un kļuvusi par Literatūras, folkloras un mākslas institūta (LFMI) struktūrvienību, līdz 1999. gadam — kā LFMI struktūrvienība tā atradās Latvijas Zinātņu akadēmijas sastāvā, no 1999. līdz 2006. gadam — LFMI bija Latvijas Universitātes institūts, bet kopš 2006. gada — Literatūras, folkloras un mākslas institūts ir Latvijas Universitātes aģentūra⁷³. Bakalaura darba ietvaros apzīmējums “LFK” tiek attiecināts uz visiem iepriekš uzskaitītajiem nosaukumiem. Ekspedīciju materiālos ziņas no teicējiem pierakstījuši gan pieredzējuši folkloras pētnieki – Elza Kokare, Austrā Alksnīte (Infantjeva), Alma Ancelāne, Pēteris Birkerts, Mirdza Berzinska, Vilma Greble, Jānis Rozenbergs, Harijs Sūna, Jānis Alberts Jansons, Māra Vīksna, Vilis Bendorfs, Elga, Melne u.c., – gan studenti. Ekspedīciju materiālos iespējams izsekot pētnieku intereses pārvirzei no teksta uz kontekstu, galvenās uzmanības centrā tomēr atstājot folkloras vienības, taču arvien lielāku uzmanību pievēršot arī teicējam performatīvā un kontekstuālā skatījumā. Arī pēc 1979. gada ekspedīcijas notikušas, taču mazāk regulāri un vairāk saistītas ar mērķtiecīgām un personiskām zinātnieku pētnieciskajām interesēm. Arī folkloras dokumentēšanas prakse laikam ejot mainījusies. Ja sākotnēji ekspedīciju laikā folkloristi ziņas no teicēja pierakstījuši uz papīra, zinošus dziedātājus arī ieskaņojot un fotografējot, tad vēlāk teicēji dokumentēti arī videoformātā, kas var sniegt plašāku kontekstuālu informāciju, taču šī darba ietvaros netiek aplūkoti, jo nesniedz ziņas par teicējiem pansionātos. M. Vīksna vēsturiski izsekojusi LFK rīkotajām ekspedīcijām no 1931. gada līdz 2002. gadam, citu starpā minot arī pētniekiem nozīmīgus teicējus, kuri satikti pansionātos. 1948. gada ekspedīcijas laikā izcelta Almas

⁷² Vīksna, Māra. Latviešu folkloras krātuves vēsture preses izdevumos, dokumentos un ekspedīciju materiālos. *Letonica*. LFMI, 2004., Nr. 11., 237.lpp.

⁷³ Latviešu folkloras krātuves vēsture. Pieejams: <http://fk.garamantas.lv/lfk/vesture> [skatīts 2016, 5. apr.].

Ancelānes un Elzas Kokares tikšanās ar Aizputes nespējnieku namā dzīvojošo teicēju Lavīzi Jansonī, kura, būdama Jēkaba Graubiņa mātes māsa, teikusi ievērojamu skaitu tautasdziesmu. 1957. gada ekspedīcija uz Aizputes un Kuldīgas rajonu bijusi zīmīga Almai Ancelānei, kura Ievkalnu nespējnieku namā pamanījusi *“vārgu, nestaigājošu sieviņu, kas ieklausījās viņas darbā, bet, kad Late Vilciņa tika pie dziedāšanas, neviens veselais viņai netika līdzī.”*⁷⁴ Kā nozīmīgi pētnieku atradumi tiek minēti arī 1965. gada ekspedīcijas laikā Bauskas rajonā, Derpeles nespējnieku namā atrastā teicēja Lūcija Arāja.⁷⁵ Dace Bula, raksturojot folkloristu metodiku, vācot folkloru Padomju laikā organizētajās LFK ekspedīcijās, secina: *“[...] latviešu folkloristi bijuši nemainīgi uzticīgi lauka darbam – ikgadējām folkloras ekspedīcijām, laikposmā starp 1947. un 1975. gadu un mazāk regulārām – kopš 1978. gada. [...] No ekspedīciju darba tika sagaidīts “vērtīgs papildinājums folkloras fondiem”. Tikmēr pētīšanai lielākoties tika izmantoti agrāki vākumi un publicējumi, ievērojot klasisko principu: jo vecāki teksti, jo derīgāki un uzticamāki. Tādējādi tā bija vākšana uzglabāšanai, līdz paietu laiks, kas piešķirtu svaigi iegūtajam materiālam – gluži kā vīnam – lielāku vērtību. [...] Tāpat kā jauniegūtie teksti, arhīva plauktā iegula arī cita ekspedīcijās saņemtā informācija. 1958. gadā izdotā “Folkloras vācēja rokasgrāmata” liecina, ka tā laika vākšanas metodika paredzēja pierakstīt ne tikai t.s. folkloras vienības un teicēja biogrāfijas datus. Tika prasītas arī plašas un sīkas ziņas par kontekstu – tostarp ziņas par izpildījuma situāciju, teicēja piebildes un skaidrojumi, kas liecinātu par folkloras dzīvi tautā un tās lomu cilvēku ikdienā. Ekspedīciju materiāli rāda, ka šādi dati nūdien arī tika iegūti; tiesa – ar dažādām sekmēm, jo ne vienmēr profesionālie folkloristi paši sekoja padomiem, ko deva citiem vākšanas entuziastiem. Tā, piemēram, 60. gadu materiālos uzejami pat kuriozi, kad izcils folklorists ir dokumentējis izcila teicēja repertuāru, nesniegdams par viņu tikpat kā nekādas ziņas un pierakstīto dziesmu tekstus papildinādams vien ar komentāru par dažām saskarsmes epizodēm – mielošanos pie teicēja ogu krūmiem vai, dodoties atpakaļ uz Rīgu, līdzī saņemtajām ievārījuma burciņām. Tomēr tādu vākumu, kur folkloras teksti būtu atstāti bez jēlkādiem konteksta datiem, padomju laika ekspedīciju materiālos ir maz. Vācēji īpaši lūkojuši pierakstīt teicēju komentārus par atsevišķām viņu repertuāra vienībām: kad tā vai cita dziesma iemācīta, kad parasti dziedāta, ar kādiem dzīves atgadījumiem saistīta u.tml. Taču šāds materiāls par izpētes priekšmetu kļuva tikai atsevišķos gadījumos, pārsvarā tas nonāca arhīvā kā svarīga, taču otršķirīga un*

⁷⁴ Viksna, Māra. Latviešu folkloras krātuves vēsture preses izdevumos, dokumentos un ekspedīciju materiālos. *Letonica*. Nr. 11., LU LFMI, 2004. 241.lpp.

⁷⁵ Turpat, 244. lpp.

*pētnieciski neapcerama papildinformācija.*⁷⁶ Atlasot ekspedīcijās savākto folkloras materiālu, kas dokumentēts pansionātos, konteksts teiktajām folkloras vienībām kļūst par vienu no galvenajiem atslēgas vārdiem. Pansionāts kā vide, kurā eksistē un rodas folkloras, pētniekus ieinteresējis atšķirīgi, bet gandrīz vienmēr tas, cik daudz kontekstuālas informācijas būs pieejams pie attiecīgā teicēja devuma, atkarīgs no folkloras vācēja pašsajūtas, atrodoties pansionātā, ja teicējs būs bijis sirsnīgs, atvērts un pieklājīgs vai tieši pretēji – uz folkloras vācēju būs atstājis negatīvu iespaidu. Mēģinot atsaukt atmiņā tos teicējus, kuri ekspedīciju laikā satikti pansionātos, šis emocionāli cilvēciskais faktors var būt noteicošais iespaidam, kāds būs saglabājies atmiņā, neskatoties uz daudzajām vai tieši pretēji – maz pierakstītajām – vienībām. Šādus secinājumus var izdarīt pēc intervijas ar LFK fondu glabātāju Māru Vīksnu, kura piekrita dalīties atmiņās par satiktajiem teicējiem pansionātos piecu ekspedīciju ietvaros. M. Vīksna, rezumējot atšķirīgās viesošānās reizes pansionātos, saka: „*Tā pieredze ir ļoti dažāda, jo ir bijušas arī ļoti dažādas nabagmājas, bet visā visumā ir iespēja ļoti vērtīgus un labus materiālus gūt. Pansionātā ir iespēja ļoti daudz cilvēkus satikt un arī izvērtēt un varbūt tur nāk tas labums, ka tur ir kolektīva atmosfēra. Ja kāds redz, ka to pieraksta, viņam arī gribas kaut ko pateikt, takā tāda iespēja ar vienāda vecuma cilvēkiem runāt teiksim ģimenē nekad nebūtu, tas atkal izraisa teikšanas iespējas.*” Turpinot ar jautājumu, vai pansionāta kolektīvā atmosfēra var radīt autentiskāku un dabiskāku vidi folkloras funkcionēšanai, piemēram, mīklu minēšanai, M. Vīksna atbild: „*Par to autentiskumu – tur var visādi būt. Tas, ka viņi ir pulkā, tas ir labi, bet tur kādreiz tādi ļoti nomācoši momenti nāk klāt. Tās jaunās [vietas], kur ir ļoti modernās telpās, vai ne, ka cilvēki traucē ar savu rūgtumu, ar sūdzēšanās vēlēšanos un tā. Tomēr tā nav tāda dabiska vide. Nu cilvēks jau atceras, var pastāstīt par maizes cepšanu, par visu, par tradīcijām, bet nu takā mazliet tā vide viņiem, manā uztverē, tīri dabiska nav. Tā ir tāda uzspiesta.*” Domājot par nozīmīgiem teicējiem, kuri nejauši atklāti tieši pansionātos, M. Vīksna kā piemēru min Almas Ancelānes teicēju Lati Vilciņu: „*Piemēram, Almas Ancelānes Late Vilciņa. Tā ir tiešām pilnīgi nejauša, nemaz nezinot. Vispār jau bija doma, ka tas cilvēks nemaz nekustās, tā teikt – guļ un pēdējos elpas vilcienus. Viņa pati piesakās un pati ir nu tiešām viena no labākām viņas teicējām. Takā laikam jau to tradīciju izmantojuši diezgan daudzi, tāpēc, ka tu atrodi brīvu cilvēku un lielāku cilvēku grupu, jo arī vāksnā ir diezgan liela nozīme, vai tu tam cilvēkam netraucē darbos un tā. Te ir tiešām varbūt tie cilvēki arī laimīgi, ka viņiem ir ar ko nodarboties.*” Pievēršoties ekspedīciju

⁷⁶ Bula, Dace. Lauka stāsts Latvijas pētnieciskajā diskursā. LULFMI, *Letonica*. Nr. 19., 2009. 17.-19.lpp.

dalībnieku pieredzei ar došanos pie teicējiem pansionātos, M. Vīksna saka: „*Viņi [pansionāti] tiek apmeklēti ekspedīciju ietvaros, ja tādi atrodas tajā apvidū, tad viņi noteikti tiek aplūkoti, apskatīti un izmēģināti.*” Turpinājumā M.Vīksna pievēršas savai personiskajai pieredzei: „*Es nemaz nedomāju, ka es esmu bijusi piecas reizes nabagmājā, ka man pirmā saskare ar teicēju vispār ir bijusi nabagmājā. Es lietoju vārdu nabagmāja, jo tas ir vienkārši... Nekad mēs nerakstām uz papīra nabagmāja, nekad mēs oficiāli nesakām nabagmāja, bet visi šie - invalīdu nami, nespējnieku patversmes – visi šie te nosaukumi, nu, viņiem ir tā pati būtība jau no seniem laikiem, ka cilvēkam, kuram vairs nav, kur palikt un vajadzīga ir palīdzība, ka viņš ir šādā mājā. Viņš jau nav nabags materiāli vai kaut kur garīgi vai kā, bet nu tas ir vienkārši ļoti tradicionāls nosaukums.*”⁷⁷ M. Vīksna, pāršķirstot savus veiktos pierakstus ekspedīciju laikā, dalās atmiņās par katru no pieciem apmeklētajiem pansionātiem un secina, ka tie ilgu laiku ir bijušas nozīmīgas folkloras vākšanas vietas.

Turpmākajās apakšnodalās, pievēršoties kontekstam, pētnieka refleksijai un folklorai, LFK ekspedīciju materiāli netiek analizēti kvantitatīvi, bet gan, iepazīstoties ar folkloras vākumu kā kopumu, tiek mēģināts saprast, kā pētnieki ieraudzījuši teicēju pansionātā – kā iezīmēts konteksts ap teicēju, kādas ir bijušas personiskās pētnieka izjūtas, atrodoties šajā vidē, vai ārpus klasiskās folkloras pansionāts pavēris iespēju pierakstīt īpaši šai videi raksturīgu folkloras slāni un vai pētnieki to uzskatījuši par dokumentēšanas vērtu. Visi ekspedīcijās iegūtie folkloras materiāli pierakstīti pēc līdzīgas sistēmas – sākumā folkloras vācējs pierakstījis teicēja vārdu, uzvārdu un dzimšanas gadu, tad seko teicēja dzimšanas un pašreizējā dzīves vieta, neliela biogrāfija, kas atklāj galvenos pieturas punktus teicēja dzīvē un beigās var tikt iezīmēta šī brīža situācija, tad seko folkloras vienību pieraksts, kas var būt papildināts ar nelieliem komentāriem par kādas dziesmas dziedāšanas situāciju, sakāmvārda jēgu u.c., pakāpeniski kontekstuālai informācijai ārpus folkloras vienībām tiek piešķirta arvien lielāka jēga, piezīmju skaitam par teikšanas situāciju un teicēja personisko attieksmi palielinoties (tas novērojams hronoloģiski iepazīstoties ar viena pētnieka folkloras materiālu pierakstiem). Folkloras vākšana pansionātos iezīmējas ar specifiskiem apstākļiem, kuros viena teicēja stāstījums nereti var pamudināt arī citus stāstīšanai vai dziedāšanai, tāpēc ziņas par teicējiem, ja folklorā teikta, iesaistoties vairākiem pansionāta iedzīvotājiem, var aprobežoties

⁷⁷ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Māru Vīksnu*. 2016. gada 13. aprīlī. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

pat tikai ar vārdu un uzvārdu, vai tieši pretēji – biogrāfiskās ziņas var būt plašas blakus viena vai dažām vienībām, taču ar atsevišķiem vienību numuriem netiek atzīmētas. Ja folkloras pētnieks sastapis zinošu teicēju, nereti pie viņa vēlāk devušies arī citi ekspedīcijas dalībnieki – šādos gadījumos biogrāfiskas ziņas par teicēju var būt pierakstītas vienreiz, turpmākajām pētnieku vizītēm atstājot tikai folkloras vienības un piebildes par teikšanas situāciju. Turpmākajās apakšnodaļās sniegtas vispārīgas ziņas par LFK ekspedīciju laikā apmeklētajiem pensionātiem un pētnieku pieredzi tajos, aplūkoti piemēri, kuros redzams, kā folkloras vienības organiski savijušās ar teicēja dzīvesstāstu, iekļaujot arī teicēja dzīves posmu, kas saistās ar nonākšanu pensionātā un nereti atspoguļojot paša pētnieka izjūtas, kā arī atsevišķi piemēri, kuri sniedz informāciju par folkloras vākšanas situāciju jeb kontekstu, personiskajiem stāstījumiem jeb veidu, kādā folkloras vācējs pierakstījis teicēja biogrāfiju, pētnieka izjūtām jeb refleksiju par sevi attiecīgajā laikā un telpā un par pašu folkloru.

2.1. Pensionātu apmeklējumi ekspedīciju laikā

Folkloras pētnieki, studenti un entuziasti – kopā 68 personas – laika posmā no 1948. līdz 1979. gadam ir bijuši pensionātos pie teicējiem 20 (no 27 ekspedīcijām attiecīgajā laika posmā) LFK rīkoto ekspedīciju ietvaros. Ilūkstē (1947.g.), Gaujienā (1954.g.), Viļānos (1955.g.), Abrenes un Kārsavas rajonā (1958.g.), Ludzā (1972.g.), Preiļu un Cēsu rajonā (1973.g.), Beļavā (1980.g.) un Limbažos (1986.g.) pētnieki pensionātos nav pabijuši, bet to iemītnieki ir apmeklēti lielā daļā pensionātu citviet Latvijā, vai arī tajās pašās vietās citas ekspedīcijas ietvaros: Tukumā (1948.g.), Siguldā (1950.g.), Bauskā (1951.g., 1965.g.), Ventpilī (1952.g., 1971.g.), Raunā (1953.g.), Rēzeknē (1956.g.), Ēdolē (1957.g.), Arendolē (1959.g.), Balvos (1960.g.), Liepājā (1961.g.), Abavā (1962.g.), Blīdenē (1963.g.), Aucē un Tērvetē (1964.g.), Mazsalacā un Valmierā (1966.g.), Valkā (1967.g.), Rīgā (1968.g.), Alūksnē (1969.g.), Koknesē, Madonā un Ērgļos (1970.g.), Talsos (1971.g.), Gulbenē un Preiļos (1974.g., Gulbenē arī 1979.g.), Daugavpilī un Jēkabpilī (1975.g., Jēkabpilī arī 1978.g.), Ērgemē un Cēsīs (1978.g.).

Pētījuma gaitā izveidots tekstu korpuss, kurā apkopota informācija no LFK manuskriptu sistemātiskajiem rādītājiem un ekspedīciju materiāliem. Tekstuālais materiāls kārtots pēc pieciem kritērijiem: ekspedīciju norises laika, vietas, folkloras vācēja, teicēja un iegūtās

informācijas, atlasot tikai tos materiālus, kas vākti pansionātos (šīs kategorijas attiecināmas uz atlasītajiem piemēriem turpmākajās apakšnodaļās). Lai gūtu vismaz nosacītu kopainu par LFK pētnieku aktivitātēm pansionātos ekspedīciju laikā un to, vai folkloras vācēju interesēs bijis fiksēt pansionāta videi raksturīgo īpatnumu - ārpus klasiskajām folkloras vienībām un biogrāfiskajiem datiem pastāvošo pansionāta kultūru – izveidota uzskaites tabula (1. pielikums). Tabulā redzamas tās ekspedīcijas, kuru ietvaros folkloru vāka pansionātos. Analīzei atlasīts tekstuālais materiāls, kurā atrodama informācija satur ne tikai datus par teicēja vārdu un uzvārdu. Lai no iegūtās informācijas veidotu kopainu par pētnieku līdzšinējo pieredzi vācot folkloru pansionātos, izdalītas atsevišķas kategorijas, kuras ļauj identificēt materiālus ar plašu informāciju. Bez ekspedīcijas nosaukuma, folkloras teicēja un vācēja vārda un uzvārda, vietas, kurā teicējs sastaps, kā svarīgas kategorijas izšķirtas: konteksts, kas šajā gadījumā attiecināts uz folkloras vākšanas situācijas atspoguļojumu; personiskie stāstījumi, kas šajā gadījumā apzīmē dzīvesstāstu, kas aprakstoši ietver arī laika posmu pansionātā; pētnieka refleksija par saskarsmi ar teicēju pansionātā; pansionātā radusies vai tā videi pielāgota folkloru. Tā kā katra folkloras vācēja un teicēja saskarsmes rezultātā radusies unikāla situācija, tad, lai iegūtu vispārīgu kopainu par līdzšinējo folkloras pētnieku pieredzi pansionātos, kategorijas ir vienkāršotas un nosacītas. Gadījumos, kad vienas ekspedīcijas, folkloras vācēja, teicēja vai vietas ietvaros nav izmaiņu, tiek lietots apzīmējums „-II-”. Visi dati (personu vārdi, uzvārdi, vietu nosaukumi) atveidoti tādā veidā, kā tie pierakstīti LFK ekspedīciju materiālos. Atsevišķos gadījumos ziņas var būt nepilnīgas, ja tādas tās bijušas analizētajos materiālos.

Turpmāk apakšnodaļā aplūkoti nedaudzi piemēri, kuros visas kategorijas organiski, meistarīgas folkloras vācēja pierakstīšanas rezultātā, savijušās kopā.

1. Piemērs. Izraksts no Vilmas Grebles dienasgrāmatas:

Piektdien, 18.jūlijā: [...] Pēcpusdienā aizgājām uz Invalidu namu. Direktore atļāva rīkoties tā, kā mums izdevīgāk. Nolēmām, ka pa vienam sarunāsimies ar invalidiem. Iegāju istabiņā, kurā dzīvoja 3 vecītes. Istabiņa tīra. Katrā gultā divi spilveni. Gadījās redzēt arī, ka kopēja uzklāj gultu vakaram invalīdei, kura pati to nespēj. Gultas veļa tīra, divi palagi, flaneļa segas. Pie katras gultas nakts galdiņš – skapītis, krēsls un personisko mantu lādīte, ja tāda ir. Redzēju arī vakariņas atnesam istabiņā tām invalidēm, kuras neaiziet ārā. Vakariņās bija rupja kviešu maize – apm. 200 gr. ar sviestu un biezpienu un ½ lt svaiga piena krūzē. Invalidu namā ņem

grāmatas no pilsētas bibliotēkas. Dažiem arī sava „personiskā bibliotēka” – tajā gan garīga satura grāmatas un viens otrs „lubu romāns”. Invalidu namā reizi nedēļā ierodoties ārsts, māsa atnākot katru dienu (to izstāstīja pašas invalides), bet ja esot kāda smagāka kaite, tad aizvedot uz slimnīcu ārstēt. Med. māsa gan nedodot nekādu labu zāļu, kas varētu remdēt sāpes un kaites. Man sākumā bija grūti novirzīt istabiņas iemītnieču domas uz to, lai viņas mani neuzlūko par revidenti un nestāsta par dzīvi invalidu namā, bet lai pastāsta dziesmas, pasakas un ko citu tamlīdzīgu. Par dzīvi invalidu namā izteicās labi, labi paēdušas, apgādātas, bet – reizē vienai otrai izlauzās nopūta un teiciens – „Uz nabagu māju jau neviens neiet prieka pēc”, „ko tad nu nabags vairāk var gribēt!” Viņas ir darba cilvēki, atzīst, ka labi apgādātas, bet jūtoties kā nekam nederīgi cilvēki, kuriem labi būtu nomirt un neaizņemt pasaulē vietu. Divas no viņām bija labi informētas politiskajā dzīvē. Ikdienas lasa avīzes. Dažās istabās esot radio. Tie, kas spējīgi, iet dienā dārzā. Tur glīti celiņi, puķes, soliņi. Daži sēdēja uz soliņa saulītē vieni, citi pulcējās grupās un sarunājās. Direktore sākumā aizrāda, ka apmēram puse esot „muļķīšu” – zaudējuši atmiņu vai „vecuma vājpūta” cilvēki. Visvairāk sarunājos ar Čepaļevsku Adeli. Viņa samērā vēl garīgi moža. Sirsnīga izturēšanās, gaišu skatu, neparasti dzidrām acīm. Grāmatu mīļotāja. Lasīja gan ar brillēm. Lauzta labā roka un nespēcīgas kājas, paiet ar milzīgām grūtībām. Liela pasaku stāstītāja bijusi. Arī tagad ar patiku stāsta, bet reizēm aizmirst. Kaimiņiene tad drusku palīdzēja, jo vakaros, kad nenākot miegs, tad pārrunājot par dzīvi, bet bieži stāstot arī pasakas. Citas ziņas atzīmētas biogrāfijā.

Sestdiena, 19.jūlijā. [...] Pēcpusdienā gājām uz Invalidu namu. Vakardienas teicēja stāsta 2 garas pasakas. Pagura. Iesāku sarunas ar divām citām sieviņām. Jaunnedēļ norunājām tikties. [...]

Trešdiena, 23.jūlijā [...] No plkst. 14tiem biju Invalidu namā. Tur bija brīnišķīgas stundas. Iesāku ar divām teicējām – Ramuli un Irbes Annu. Viņas man teica pasakas viena pēc otras. Tad ienāca klībs, vecs vīrs. Tas bija Bullis [...]. Viņš gaidīja savu kārtu un tad iesāka stāstīt dažas vēsturiskas teikas. Kad viņš stāstīja, sanāca no citām istabām klusītiņām pārējie iemītnieki, sasēdās gultiņās un tur palika kā piesietas. Viņš stāstīja palēnām, centās pieskaņoties man, manai rakstīšanai. Stāstīja ar izjūtu, svinīgi. Arī man reizēm gribējās nerakstīt, bet tikai klausīties. Gudrs vīrs. Ramule, kuru citi sauc par Ramulīti, stāstīja klusinātā balsī. Reizēm ar tādu vieglu smaidu noteica – „tā jau pasaka!” Irbes Anna, kuru sauc par Anniņu sūdzējās par galvas sāpēm un sakarā ar to zūdot reizēm domas, stāstīja

drusku noslēpumainā balsī. Viņai ļoti veikla valoda. Abas teicējas runāja dziļi ventīņu izloksnē. Tā arī uzrakstīju.

Nožēloju, ka 18:00 vajadzēja celties un iet projām, jo otrā pusē pilsētai bija nolikta sanāksme pilsētas Izpildu komitejas darbiniekiem [...] Vēl jau būtu jāiet uz Invalidu namu, jātiek pie Ramules, Irbes. Arī Bullis solījās vēl stāstīt. [...]

Sestdiena, 26.jūlijā. [...] Pēcpusdienā aizgāju uz Invalidu namu. Visu laiku šoreiz veltīju tikai Bullim. Izgājām sākumā dārzā uz sola, citu apkārt nebija. Viņā iejutās un stāstīja pasakas un teikas. Stāstīja to, ko pats teicās – grāmatās neesot lasījis, bet dzirdējis no vecā tēva un tēva brāļa, kas bijuši labi pasaku teicēji. Pierakstīju 13 pasakas un teikas. Stāstījumi kļuva arvien reālistiskāki, beidzot viņš man vēsturiskā secībā pastāstīja svarīgāko mūsu tautas dzīvē no 1903.g. līdz 1945. gadam. Jau b. Birkerts apbrīnoja viņa atmiņu, man jāsaka, ka kaut ko līdzīgu es nebiju dzirdējusi. Tā laikam senāk kroniku rakstītāji darījuši. Stāstījums bija paskops, pasauss, viņš neielaidās detaļās. Tāpēc arī nerakstīju, bet negribēju arī pārtraukt. Viņš tā norunāja kādas 45 min. Pierakstīt bija grūti, vienīgi, ja stenografētu. Nonācis pie kara notikumiem, viņš mazliet pakavējās pie Hitlera biogrāfijas – esot krāsotājs, tas nu nekas, amats neesot slikts [...] Pēc tam viņš atcerējās dažas dziesmas, kas bijušas ap 1905.g. pazīstamas, un kuras viņš vēl neesot teicis ne „tam profesoram, ne tam muziķim”. Pierakstīju dziesmas. Tās viņš arī prot dziedāt. Viņam ir laba balss. Žēl, ka ir klībs, varētu aizvest uz priekšlasījumu.

Kad šķiramies, jutās drusku paguris. Nekā liela nevarēju viņam iedot – papirosus, biskvitus. Norunājām, ka viņš vēl padomās un tad, kad atnāksot es, tad teikšot. [...]

Otrdien, 29.jūlijā. [...]Pēc tam atkal aizgāju uz Invalidu namu. Es tur jutos labi. Jutu, ka priecājas par manu atnākšanu, vismaz dažas teicējas, ar kurām esmu visvairāk nodarbojusies. Viņas saka, ka labāk paliekot, ja nododot savu mantu labās rokās. Žēl, ka drīz darbs ar viņām jāpārtrauc. Šodien ar Ramuli nostrādājām kādas 4 stundas. Visgrūtāk viņai bija tad, kad atnāca b. Brīgzna uzrakstīt notis. Viņa dziedāja un svīda. Viņa vispār ir trauslas dabas, maigs cilvēks. Arī fiziski stipri vārga un nevarīga, bet garīgi silts, sirsnīgs un jauks cilvēks. Balss viņai tīra, liriska, dzidra, dziedājums tāpat silts un iejūtīgs. b. Brīgzna uzrakstīja 6 melodijas. Īpatna bija kāda šūpla dziesma. Šodien viņai vairāk liku dziesmas atcerēties, jo biju ar b. Brīgznu norunājusi, ka es teicēju attiecīgi sagatavošu. Mūsu koncertdziedātājas nevar un nevar nevienu dziesmu nodziedāt tik dabiski un vienkārši, tik izjusti un sirsnīgi, kā šīs tautas dziedātājas. Toņa siltumu, jūtas, pārdzīvojumu, kas ir Ramules

dziedājumā un pasaku stāstījumā, nevaru uzrakstīt, tāpēc arī mūsu uzrakstījums nav pilnīgs. Žēl. [...]

31.jūlijā [...] Pēc tam aizgāju uz Invalidu namu. Tur kādu laiku – līdz 18iem nostrādāju ar Ramuli, pēc tam ar Irbi, Bulli, un šķīrāmiem. Cik žēl, ka nevarēju uzrakstīt visu viņu repertuāru. Ramule ir tik interesanti vispusīga: zina simtiem pasaku, dziesmu. Apsolījos, ka tad, kad būs kas publicēts no viņu teiktajiem materiāliem, viņiem to aizsūtīsim. [...]

1.augustā. Pēdējā ekspedīcijas diena. [...] Ap 12iem Ancelāne atnāca uz Invalidu namu nofotografēt teicējus (2. Pielikums). Tas viņiem bija liels pārsteigums. Ar prieku fotografējās visi. Atskaitot Ramuli, visi citi varēja iznākt laukā. Ļoti jauka un mīlīga bija Irbe ar savu balto galvu. Nopietna. Arī Ramule. Ar patiku arī vīrieši – Bullis, Strauss piedalījās šai pasākumā. Kaut nu izdotos uzņēmumi, jo viņi visi tos ļoti gaidīs. Šķīrāmiem draudzīgi. Pašās beigās bija tīri grūti no Buļļa atvadīties – viņš teica vēl dziesmas. Esot domājis arī par jaunām dziesmām. Šoreiz gan tikai pārfrāzēja Ruģēna „Kad atnāks latviešiem tie laiki” tā, ka nu šie laimīgie laiki ir atnākuši.⁷⁸

2. Piemērs. Alma Ancelāne ekspedīcijas materiālos raksta par teicēju Lati Vilciņu:

„Kuldīgas raj. Invalidu namā (Skrundas šosejā “Laukmājā”, Ievkalnu c. Pad.) man kā lielu dziedātāju tūlīt nosauca Lati Vilciņu. Viņai esot daudz dziesmu; vienu, tādu apsveikšanas dziesmu, te iemācījušies arī citi, reiz tā invalidu namā dziedāta kādos svētkos. Grāmatvede aizgāja ar Lati Vilciņu aprunāties, un atnākusi aicināja mani līdzī. Iegājām nelielā istabiņā. Kaut arī ziemeļu pusē, tā bija gaiša, jo istabai divi logi. Te viņas dzīvoja četras, visas vecas, salīkušas. Pie pašām durvīm gultiņā neliels augumiņš, - sēdus, uz kājām sega. Tā – Late Vilciņa. Viņa neredzīga. Sejā spriegums, kā uzmanība, - un smaids. Saņēmu viņas roku un sasveicinos. Un tūlīt viņa atsaucas – jā, labprāt teikšot man savas dziesmas: “Ņemiet tik par labu, kādas es zināšu. Man ir prieks, ja kāds grib manas dziesmas dzirdēt. Vakaros es te sēžu viena pati un dziedu, - dziedu visas pēc kārtas. Ātrāk aiziet laiks... un ir vieglāk... Reizēm man palīdz tik mans labais kaimiņš “Duksītis” (t.i. invalide, veca māmuļa Dukse, kas guļ blakus gultā).

Late Vilciņa – latviete, invalide – neredzīga un arī vairs nespējīga pati ar saviem spēkiem pārvietoties, jo kājas neklausa. – Invalidu namā nonākusi pēc Lielā Tēvijas kara, kad kara

⁷⁸ LFK 1895, 3356

laikā pazaudējusi visu savu nabadzīgo iedzīvīti. Redzi sākusi pamazām zaudēt jau priekš kādiem gadiem astoņiem, un nu vairs tikai mazliet manot gaismu un priekšmetu ēnas. Nu jau arī kādi 4 gadi, kamēr pavisam vairs nevarot paiet – priekš četriem gadiem Late Vilciņa pārvesta uz Kuldīgu no Kabiles Invalidu nama. Toreiz vēl viņa varējusi pastaigāt ar kruķu palīdzību, jo viena kāja vēl bijusi kaut cik spēcīga, bet pārbraucot kruķi pazuduši, jauni nav dabūti. Kādu laiciņu vēl varējusi uz veselās kājas kaut cik atspiesties un pakustēties, bet nu arī tā vairs neklausa. Nu pārvietoties varot tikai rāpus, kā sunītis. Lates Vilciņas istaba ir 2. stāvā, pašā tālākajā stūrī, un lai norāptos lejā, paejot ilgs laiks. Bet saulītē jau gribas pasēdēt; un viņas vietiņa esot uz trepēm pašā aizdurvītē. Late Vilciņa ir kautrīga, nemīl skaļumu.

Visu savu grūto dzīvi Late Vilciņa stāsta mierīgi, tā kā ar smaidu, it kā tas viss viņu nemaz neskartu. Un beigās izsaka sirsnīgu pateicību valdībai, kas tādiem nabadziņiem nodrošinājusi tik mierīgas vecuma dienas. Šī sirsnīgā pateicība un visa laba vēlējumi par rūpēm viņu – invalidu dēļ atskan no visu invalidu sirds dziļumiem. “Kur gan mēs ietu, ja tā nebūtu?”- ir viņu jautājums. “Nu jau gan vairs tik tāds gabaliņš līdz kapa malai” – Late Vilciņa paplēš rokas un pasmaida.

Latei Vilciņai 74 gadi; - tā esot pēc grāmatām, pēc mātes stāstījuma gan vēl tikai 71. Dzimusi Kuldīgas apr. Gaiķos, Gora-Satiķu muižā, kur tēvs bijis kalps. Ģimenē 5 brāļi un viena māsa (tagad dzīvs tikai vēl viens brālis un L.V. sirsnīgākā vēlēšanās, kaut arī viņš būtu te ar viņu kopā). Dzīvojuši Dārza muižā, kur bijušas lielās muižas kalpu mājas. Kad nejauši piebilstu par viņas vārdu, ka tas savā laikā, šķiet, bijis diezgan populārs, Late Vilciņa dzīvi atsaucas: “Jā, senāk jau bija īsti vārdi: Indriķis, Juris, Jānis, Ieva, Zīle, Late, Dārte. Tagadējie vārdi ir tik tādi sakāmie vārdi vien: Mirdza, Skaidra, Dzidra... Mēs taču sakām: Redz, cik skaidrs laiks vai ūdens, Redz, kā tas gredzens mirdz, Cik dzidra debess...”

Arī par savu uzvārdu Latei Vilciņai arvienu ir ko piebilst – kāds sakāmvārds, dziesmiņa, vai tml., kur būtu pieminēts vilks vai vilciņš: jā, visā savā dzīvē viņa grūtumus esot panesusi ar smaidu, ar jokiem, darbu veikusi dziedādama, un piebilst: “Jūs jau zināt, vilkam stīvs mugurkauls, nevar saliekt!”-

Pusotra gada vecumā Late Vilciņa saslimts ar šarlaku, slimo ilgi un no tā laika krampis sarauj kāju un tā paliek līka uz visu mūžu. “Tāpēc jau arī es neesmu precējusies”, viņa smejas, “kas nu tādu kroplīti ņems. Bet strādājusi esmu visus grūtos darbus, nēšus nesusi un visu ko. Spieķītis vienā rokā, un gājusi tecīņus vien.”

Skolā Late Vilciņa gājusi Gaiķos, 3 ziemas. 10 g. vecumā viņai nomirst tēvs, to saspiež akmens. Muižā kalpa vietā paliek vecākais brālis, bet vēl pēc gadiem sāka visi iet pie saimniekiem, katrs savā pusē. Kā var, tā maizīte jāpelna. Late izmācās šūt, tomēr par šuvēju nekļūst, labāk strādā pie saimniekiem. Zantes Jaunzemjos nodzīvojusi 13 gadus. Reiz gan iegribējies “pasauli redzēt”, aizmukusi kādu mēnesi uz Tukumu darbā, bet drīz atgriezusies atpakaļ. Kādu laiku abi ar brāli rentējuši vienu saimniecību, bet iekrātā manta visa karā aizgājusi postā. Bet vai nu viņiem vien bijis jāzaudē. Rūgtums mazliet ieskanās Lates Vilciņas balsī, kad viņa stāsta, ka izceļoties Pirmajam pasaules karam, saimniece, pie kuras Late bijusi kalpojusi vairākus gadus, viņu atlaidusi, lai iet, kur grib...

Visu savu lielāko dziesmu vairumu Late Vilciņa atmiņā saglabājusi no bērnības. Liela dziedātāja un visādu joku zinātāja bijusi “grossmamma”, mātes māte (“tāda pusvāciete, pratusi vācu valodu, no Ventspils), tā audzinājusi bērnus, jo arī mātei 60 dienas bijis jānokalpo muižas darbā. No mātes iemācījusies kara dziesmas. Daudz teicējai atmiņā arī mīklu. Pasaku zina maz; dziesmas vismīļākās, pat pati dažas “sadamājusi” ar visām meldijām. Daudz dziesmu iespiedis atmiņā – pati nezina kas. Reiz saimniece viņai teikusi: “Late, Late, kur tu tās dziesmiņas ņēmi?” “Es arī nezinu, tik dziedu” – Late atbildējusi. Pret mani pagriezusies, Late Vilciņa saka: “Nepierakstīsiet Jūs visas manas dziesmas. Nepierakstīsiet! Arī trešo daļu nē. Dieva dziesmas arī ir galvā, kur nu vēl rotaļas!”

Piecas reizes apciemoju Lati Vilciņu. Bez pārtrakuma viņa man teica un dziedāja vienu dziesmu pēc otras; svētdienā rakstīju no rīta līdz vakaram, bet tagad man šķiet, tiešām esmu no viņas pierakstījusi varbūt trešo daļu, ko glabāja tās atmiņa. Ziņģes sākumā pat neatzīmēju, vēlāk uzrakstīju pirmās rindiņas, bet pilnīgi paspēju uzrakstīt tikai dažas, ko Late sevišķi vēlējās. Liekas, arī mīklas viņa varētu teikt vēl veselu dienu un sakāmvārdus – tos pierakstīt desmitiem un desmitiem, sarunājoties ar viņu.

“Nu tad sāksim”, Late Vilciņa noteica, un iesāka teikt, bet vēlāk uz manu lūgumu arī dziedāt: [...]. Īpaša Lates Vilciņas vēlēšanās ir, lai tiktu pierakstīta “laimes vēlējumu dziesma”. Tā dziedāta godos vai arī kad saimniekam bijusi dzimumdiena. Šī dziesma iepatikusies arī invalidu nama kolektīvam [...] – Laukmājā, t.i., Invalidu namā; še var likt katrreiz to vietas vārdu, kur dziesma tiek dziedāta. [...]. Otru reizi, pēc vienas dienas laika apciemojot Lati Vilciņu, atradu viņu sagurušu guļam. Ar mani apsveicinājusies, viņa tomēr tūlīt cēlās augšā, man apgalvodama, ka viņai nekas nekaitot, ka esot pavisam vesela un mani jau gaidījusi. “Kad es sevi tā uzslavēju, tad man vairs nekas nekait”, viņa smējās, “es esmu sev labs dakteris!” Un tūlīt pieminēja dziesmiņu (par vilku!):

Vecais vilks ar klibu kāju

Dziedināja mani vāju.

Ka tam labi izdosies,

Veco vilku uzslavēs.

[...]. Jau pienākusi bija pēcpusdiena. Redzēju, ka mana teicēja ir nogurusi, kaut gan pati viņa neteica par to ne vārda. Drīzāk priecājās, ka laiks aiziet. Un reizē ar t. daiļrades materiāliem taču tika atsauktas atmiņā tik daudzas senas, pārdzīvotas ainas! Atvadoties Late Vilciņa sirsnīgi noteica: “Ņemiet par labu, ko nu es zinu; ko nu zinu, to saku! Kad nu gaidīt Jūs atkal?”

Pie Lates Vilciņas aizgāju trešajā dienā. Smiedamās viņa stāstīja, ka iepriekšējā reizē bijusi nogurusi gan. “Tas nu bija gan kā mašīnlaikā!” Viņa teica, “bet ka tad vilks tika midzenī iekšā, tā acis ar bija ciet. Var’ kaut bungas sist, ar’ nedzirdētu!” Un tūlīt noskaita:

Es piedzēris kā vilciņis

Iedus galvu kūlienā.

[...]Šoreiz no Lates Vilciņas uzrakstīju maz, jo labs laiks pagāja uzfotografējot gan Vilciņu, gan viņai tuvumā dzīvojošo Trīni Kāpiņu (2. Pielikums). Vēl reizi pie šīs mīļās un sirsnīgās teicējas ierados kopā ar komponistu Aldoni Kalniņu, kas uzrakstīja Lates Vilciņas meldijas.⁷⁹

Piemēros redzams, ka emocionālā saikne starp folkloristēm un teicējām nodibinājusies vairāku apstākļu sakritības dēļ. Teicējas ir bijušas atvērtas komunikācijai, bijušas ar plašām zināšanām apveltītas, ar vēlmi šādā veidā pavadīt brīvo laiku. Aplūkotie piemēri pārstāv tikai nelielu tekstu kopumu, kas ietver sevī tik detalizētu informāciju par teicējiem un pašu teikšanas situāciju pensionātā. Turpmākajās apakšnodaļās apkopoti piemēri, kas galvenokārt akcentē kādas detaļas no folkloras vākšanas situācijas pensionātā.

2.2. Kontekstuāla informācija par dzīvi pensionātā

Līdzās tiešajam folkloras vākšanas uzdevumam LFK rīkoto ekspedīciju laikā, proti, pašu folkloras vienību iegūšanai, kā savdabīga *piedeva* tiek fiksēta arī kontekstuāla informācija, kas saistās ar vietu, kurā teicējs tiek dokumentēts. Pievēršot uzmanību teicēja stāstījuma detaļām, kas sniedz informāciju par ikdienas gaitām pensionātā, var labāk izprast pašu teicēju

⁷⁹ LFK 1935, 8842-9179

konkrētajos apstākļos, līdz ar to jau citādi ieraudzīt folkloru un tās funkcijas pensionāta apstākļos. Iepazīstoties ar ekspedīciju materiālu kopumā, var izšķirt vairākus tematiskus lokus, kuru ietvaros var nosacīti izdalīt teicēju cita starpā sniegto informāciju par ikdienu pensionātā:

Sevis nodarbināšana brīvajā laikā:

1. Piemērs

Astoņdesmit gadus vecā teicēja Arvīde Opse dzīvo Litenes pensionātā kopš 1972.gada. Kaut arī mūžs bijis grūts, teicēja saglabājusi jautru garu un arī samērā labu veselību. Ne garajās biogrāfiskajās ziņās par teicēju minēts, ka vēl joprojām viņa piepelnās ar savu sirdslietu – rokdarbiem, adot vai tamborējot.⁸⁰

2. Piemērs

Folkloriste Antonija Siliņa 1968. gada ekspedīcijas laikā Rīgas pensionātā citu starpā pierakstījusi folkloru arī no Ellas Zaksas-Baršovas, Dores Černovskas un Vilhelma Čerņicka. Teicēji, būdami pensionāta iemītnieki, pildījuši arī sargu pienākumus. Teicēja E. Zaksa-Baršova papildus piepalīdz arī pensionāta administratīvajos darbos, tāpēc bijusi pārāk aizņemta, lai pilnvērtīgi sniegtu ziņas A. Siliņai.⁸¹

3. Piemērs

„Teicēju Skuju Augusti Mārtiņa m. dzimušu 1878.gadā Jaunjelgavā sastapu Dundagas invalīdu namā. Teicēja bija ļoti sirsnīga un atsaucīga. [...] Teicēja daudz ko pieredzējusi, daudz lasījusi. Vienmēr klausās radio un zin spriest par visiem politiskiem un aktuāliem jautājumiem.”⁸²

4. Piemērs

Natālija Veide. [...] Teicēja apmetusies Derpeles pensionātā jau četri gadi. [...] Par sevi teicēja pastāsta, ka pa vaļas brīžiem zīmējot un rakstot dzejas. Folkloras materiālu nav. Pateica tikai uzrakstītās divas pirmās dziesmiņas, citas iedeva norakstīt no lapiņām.⁸³

5. Piemērs

„Anna Šķendere. [...] Liels apvērsums teicējas dzīvē bija radio ieviešana Litenē. Teicēja ir cītīga radioklausītāja un klausās arī katru svētdienu latviešu tautas mūzikas pēcpusdienu –

⁸⁰ LFK 2020, 3522

⁸¹ LFK 1985, 974-1005

⁸² LFK 1960, 7669-7785

⁸³ LFK 1975, 2251-2254

tas bagātinājis teicējas dziesmu krājumu. Teicēja daudz lasa daiļliteratūru, interesējas par politiskajiem notikumiem, ievērojamu cilvēku dzīves stāstiem”.⁸⁴

Savstarpējās attiecības:

1. Piemērs

„Augusts Bērziņš. Kārļa d. dzimis 1901.gadā Adulienā, skolā gājis 5 gadus. Tēvs revolucionārs. Jau 10 gadus dzīvo: Gulbenes raj. Litenes pansionātā. Teicēja materiālus vajadzētu vērtēt kritiski, jo pansionātā medicīniskais slēdziens – psihiski slimis, bīstams garīgi slimais (trakais). Jau vairākas reizes ir mēģināts Augustu Bērziņu nogādāt uz garīgi slimo pansionātu. Viņš ar varu pretojies, nav kāpis satiksmes autobusā. Šeit izpaudusies viņa bīstamība, griba uzbrukt. Mani vērojumi to neaplicina. Divu nedēļu laikā tikos 4-5 reizes. Teicējs atstāja ļoti izglītota un līdzsvarota cilvēka iespaidu. Iespējama nervu sistēmā neliela novirze no normas. Viens no pansionāta iedzīvotājiem, bijušais skolotājs Lūdums (kurš kādreiz pats ir vācis folkloru, aizrāvis ar arheoloģiju, etnogrāfiju, bet neatzīst folkloras materiālu vākšanu šodien, sevišķi Litenes pansionātā, kura iedzīvotājus uzskata par ļoti aprobežotiem un notrulinātiem ļaudīm) raksturo Augustu Bērziņu kā gaišāko prātu pansionātā. Iemesls varētu būt tāds, ka A. Bērziņš visām dzīves parādībām un nekārtībām pieiet slimīgi kritiski. Bieži ir rakstījis sūdzības par pansionātu. Man tika uzticēta kabatas grāmatiņa ar dažiem folkloras pierakstiem. Tās beigās izlasīju (gan bez īpašas atļaujas) dažas piezīmes par trūkumiem ēdināšanā, par to, ka personāla locekļi ļoti bieži ir piedzērušies. Tiek jautāts, kur tas un tas ņem naudu zaļajam pūķim. Visur klāt minēti datumī, visur izteikta doma, vai tikai netiek apzagti pansionāta iemītnieki. Domājams, ka šo sūdzību dēļ ir bijis nepieciešams dot medicīnisko slēdzienu par psihisko slimību.⁸⁵ Teicējs stāsta M. Vīksnai arī par karogu, ko personāls esot nozadzis no skapja, kad esot bijis ciemos pie radiem.

2. Piemērs

„Pansionāta darbinieces sūta pie Alvīnes Milleres, jo viņa visvairāk dziedot. Pati teicēja saka: „Kādreiz jau nu pabļautoties gan tāpat.” [...] Kad teicējai jautā, vai viņa nezina kāzu dziesmas, A.M. nodzied ziņģi „Draugs, vai tev viss prātiņā, lienot laulīb's krātiņā?” To viņa dzirdējusi pirms dažiem gadiem turpat pansionātā divu nespējnieku kāzās. [...] Millere aizved

⁸⁴ LFK 2007, 2434

⁸⁵ LFK 2007, 4033

uz 7 istabu, kur nesen esot minētas mīklas. Tur arī dažreiz uzdziedot.”⁸⁶ Šādā atmosfērā minot mīklas 7. istabā pierakstītas vēl četras teicējas.

3. Piemērs

„Anna Šulmane. [...] Dziesmas dziedājusi visu mūžu, gan savam priekam, gan arī visādos gados. Tagad dzied reizēm gara možuma uzlabošanai savai istabas biedrenei jau no Lauteres pensionāta un attālai radniecei (māsīcas vīra māsa) Emīlijai Laimons.”⁸⁷

„Emīlija Laimona. 85 gadus veca. Litenes pensionātā ienākusi kopā ar A. Šulmani no Lauteres pensionāta, pavisam pensionātā dzīvo jau piecus gadus. Veselība ļoti vārga, arī atmiņa daudz cietusi. „Visas dziesmas un mīklas pār kalniņu pārtecējušas”. [...] Sākotnēji E. Laimons atteicās kaut ko teikt, taču savas istabas biedrenes Annas Šulmanes ietekmē atcerējās dažas dziesmas, mīklas un nostāstus no saviem kādreizējiem krājumiem.”⁸⁸

4. Piemērs

„Auguste Ārente. [...] Tagad teicēja dzīvo pensionāru pensionātā Rīgā, Daugavas ielā 34. Ļ. apmierināta, tikai kādreiz grūti paciest visādus strīdus, tenkas – kā jau tur, kur daudzi dzīvo kopā.”⁸⁹

Pensijas sadalījums:

1. Piemērs

„Vilis Čubris. [...] Bijis divreiz precējies. Tagad no tuviniekiem dzīva vēl meita. Taču labāk esot dzīvot šeit – Īles veco ļaužu pensionātā “Stirnas”. Esot pats sev kungs, neatkarīgs no radu palīdzības, apstākļi ļoti labi. “No pensijas pieci rubļēni mēnesi iznāk priekš ķešas naudas. Un pietiek. Kad atbrauc auto veikals, nopērku kādu kumpeti; pīpi un sīvo visu mūžu neesmu brūķējis, vai nu tagad būtu jāsāk.”⁹⁰

2. Piemērs

„Alīde Ķikute. dzim. 1892.g. Ropažos, 19 g. vecumā atnākusi uz dzīvi Rīgā un tā visu laiku še nodzīvojusi, strādājusi dažādus darbus un vēlāk par sētnieci. Tagad dzīvo Rīgā, Revolūcijas ielā 79, 4. veco ļaužu pensionātā. Teicēja ir samērā žirgta un izpilda pensionātā sardzes vietu, par ko saņemot zināmu procentu no sarga algas, t.i. 6. – rubļus klāt tiem 5, -

⁸⁶ LFK 2020, 2459-2527

⁸⁷ LFK 2007, 2307

⁸⁸ LFK 2007, 2415

⁸⁹ LFK 1985, 1258-1274

⁹⁰ LFK 1968, 4040-4050

rubļiem “kabatas naudas”, ko saņemot katrs pensionāta iemītnieks mēnesī, kuram pēc darba stāža pienākas pilna pensija.⁹¹

Pansionāta iemītnieku veselības stāvoklis:

1. Piemērs

„Aleksandrs Ūdris. 74 g. v. Pašlaik atrodas Bauskas Derpeles pansionātā. Ļoti slim. Grūti runāt. Bieži raud. Grūts mūžs. Daudz piedzīvots un pārdzīvots.”⁹²

2. Piemērs

„Katrīne Dukāte. Jāņa m. dzimusi 1878.gadā Jelgavas apriņķī Ozolmuižas pagastā. [...] Iģenē 2,5 gadus. Teicēja vēl ļoti žirgta, tikai ievērojami pavājināta dzirde. Par kādu 70 gadus vecu pansionāta iemītnieci saka: „tai jau prāts uz vecumu aptumšojies.”⁹³

3. Piemērs

„Ķērsta Freimane (zaudējusi sakarīgu domāšanu): Teicēja guļ uz gultas un pati vairs sakarīgi neko nerunā. Viņai esot pāri pa 90 gadi, dzimusi Ugālē „Rucēnu” mājās. Teicēja vēl pāris gadus atpakaļ bijusi lielākā dziedātāja un stāstītāja pansionātā. Visu laiku viņa nemītīgi pie sevis runā, dzen prom kādu vīru, kas nākot pie viņas mantām. Kad viņa saprata, ka man vajag dziesmas u.c., sāka bez pārtraukuma skaitīt dziesmu fragmentus, mīklas, buramos vārdus. Viņas teiktā kārtību nemainu. Teicēja neļāva sevi pārtraukt, mīklu atminējumus pateica tūlīt pēc mīklas un ik pa brīdim tik noteica: „Kuš! Kuš!”⁹⁴

4. Piemērs

„Kārlis Šinkevics. Dzīvo Dobeles raj. veco ļaužu pansionātā “Stirnas”. Dzimis 1900.gadā. Dzimis Rīgā, no 1905.gada dzīvo laukos – Vadakstē u.c. Tagad dzīvo pansionātā “Stirnas”. Zin daudz ziņģes, bet nepierakstīju, jo teicējs ir nedaudz īpatnējs (slimo). Ļoti mīl dziedāt, kad autobusa pieturas vietā piebrauc autobuss.”⁹⁵

Tematiskos segmentos sadalīta informācija var paplašināt skatījumu uz pētījuma priekšmetu, ieraugot paralēles vairāku teicēju izteikumus. Lai gan bakalaura darba ietvaros atspoguļoti tikai daži piemēri un neliela daļa no tematiem, kurus folklorists apspriedis ar teicēju, tomēr var nojaust, cik lielu vietu reālajās interviju situācijās bez klasiskajām folkloras

⁹¹ LFK 1985, 943

⁹² LFK 1975, 2260-2266

⁹³ LFK 2000, 4771

⁹⁴ LFK 2000, 4825

⁹⁵ LFK 1968, 194

vienībām ieņem pārējā informācija, un secināt, ka arī tā folkloristam šķitusi dokumentēšanas vērtā.

2.3. Teicēju biogrāfijas atveidojums LFK ekspedīciju materiālos

Teicēja biogrāfiskie dati LFK ekspedīciju materiālos atveidoti savstarpēji krasi atšķirīgā veidā, svārstoties no ziņām, kas aprobežojas ar teicēja vārdu un uzvārdu līdz pat izvērstai teicēja biogrāfijai, kas aizņem vairākas lapas puses folkloras vācēju pierakstu kladēs. Gadījumos, kad ziņas ir pieticīgas, folkloras vācējs piefiksējis galvenos punktus teicēja dzīvē, kur nereti kā pēdējais punkts minēts šī brīža dzīves vietas raksturojums, piemēram:

„Agate Ugāre. Dzimusi 1900.g. Latgalē, Bērzipilī. Skolā nav gājusi. Bērņībā pagājusi ganu gaitās. Vēlāk strādājusi dažādus gadījuma darbus. 37 gadu vecumā pārcēlusies uz Jaungulbenes pagasta Daukstu ciemu. Kad palikusi viena pārcēlusies uz Litenes ciema pansionātu, kur dzīvo devīto gadu.”⁹⁶

Izvērstāks teicēja biogrāfisko ziņu atspoguļojums LFK ekspedīciju materiālos var tikt analizēts kā personiskais stāstījums jeb dzīvesstāsts. Dzīvesstāsti kā rakstiski, tā mutiski var būt izziņas avoti pētījumos, un tā galvenā atšķirība no autobiogrāfijas, kas ir paša veidots savas dzīves apraksts, ir tā, ka cilvēku uz retrospektīvu savas dzīves apskatu ir ierosinājusi kāda cita persona⁹⁷. Šis savstarpējās mijiedarbības dēļ, katrā teicēja dzīvesstāsta fiksēšanas reizē rodas unikāls vēstījums, kas atklāj indivīda attiecības ar sociālo vidi ap to. Fiksējot teicēja dzīvesstāstu, iespējams saprast, cik droši viņš jūtas saskarsmē ar informācijas pierakstītāju, vai ir pie labas veselības, ko uzskata par svaigāko, atskatoties uz savu dzīvi, kas ļauj pētniekam veidot kopainu un iegūt priekšstatu par cilvēku šajā vietā un laikā. Tā, kā folklorists pie teicēja nācis ar atklātu mērķi – dokumentē folkloras vienības –, tad arī šajā aspektā dzīvesstāsts veidosies visticamāk pieskaņojoties folklorista interesēm, teicējam uzsverot to dzīves posmu, kas saistīts ar pasaku vai dziesmu mācīšanos vai kā citādi, pēc teicēja domām, atbildīs folklorista interesēm (3. Pielikums – intervijas transkripcija). Lai gan LFK ekspedīciju materiālos biogrāfiskās ziņas par teicēju netiek dēvētas par dzīvesstāstiem, tomēr šis informācijas kopums ieņem nozīmīgu vietu blakus pierakstītajām folkloras vienībām. Šie biogrāfiskie dati var būt norobežoti no folkloras, bet, kā jau iepriekš minēts, var

⁹⁶ LFK 2007, 642

⁹⁷ Bela-Krūmiņa, Baiba. *Dzīvesstāsti kā sociāli vēstījumi*. Promocijas darbs doktora grāda iegūšanai socioloģijā (apakšnozare: sociālā antropoloģija) zin. vad. Tālis Tisenkopfs. Latvijas Universitāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2004., 1.lpp.

būt atjautīgi savīti kopā ar folkloras vienībām, atstāstījuma formā iekļaujot arī teicēja citātus, emocijas, raksturīgāko žestu, izdarību vai rakstura īpašību pieminējumus un pievienojot arī teicēja fotogrāfijas.

2.4. Pētnieka refleksija, saskaroties ar teicēju pansionātā

Intervijā satiekoties folkloristam un teicējam, viņu starpā nodibinās saikne, kas ietekmē diskusijas formu un saturu,⁹⁸ tāpēc ne mazākas uzmanības vērti ir arī tie ekspedīciju materiāli, kur līdz ar folkloru, vispārīgu kontekstuālo informāciju un teicēja biogrāfiskajiem datiem, fiksētas arī pētnieka tiešās izjūtas saskaroties ar teicēju, ienākot un apjaušot pansionāta vidi, tās radītās iespējas un ierobežojumus. Folklorists Jānis Rozenbergs 1966. gada LFK rīkotās ekspedīcijas Valmieras rajonā ietvaros, pirms pievēršas konkrētiem teicējiem pansionātos, savos pierakstos secina:

„1966. gada 12. jūlijā. Urgas darba nespējīgo pansionāts Valmieras raj. Braslavas c. Urgās. Kādreiz t.s. nabagmājas tika uzskatītas par folkloras bagātību galvenajām glabātuvēm. Tagad to vairs laikam nevarēs sacīt. Tomēr pēc senas tradīcijas ekspedīcijās labprāt uzmeklējam un iegriežamies arī nespējnieku namos, kurus pašlaik visai lepnā vārdā dēvē par pansionātiem. Šad tad tur atrodam vērtīgas lietas – labus teicējus un svaigākus materiālus. Starp tik daudz ļaužu parasti gadās kāds labs folkloras zinātājs. Tā nu sēžam Urgas parkā uz soliņa. Apkārt mums virtene pavecāku sievu un vīru. Visi grib kaut ko dziedāt vai stāstīt. Taču ziņģes vien gandrīz vai vienīgās, ko ceļ mums priekšā. Tāpēc dziesmu tekstus pierakstu tikai no vienas teicējas, kuras repertuārā pamanu arī pāris svešāku četrriindu. Apkārtējā atmosfēra nav sevišķi pateicīga, jo dažiem pansionāta iemītniekiem piemīt psihiski traucējumi. Pēc nogurdinošā darbā pavadītām stundām muzikoloģe M. Kurme atzīstas: „Lai nu kur strādāsim, tikai vairs ne šeit.”⁹⁹

Māra Vīksna, apcerot dažādās saskarsmes situācijas ar teicējiem dažāda tipa pansionātos, dalās atšķirīgās pieredzēs: *„Tā ir Litenes – liela, jauna, auksta iestāde. Es vienkārši atceros to, ka tur bija – cilvēki rāva aiz pogas: „Es tev kaut ko pastāstīšu.” Tā ir ekspedīcija, tas ir 1974. gads, kur izvēlējās Liteni, tāpēc, ka bija studenti līdz no Liepājas, kādas 8 meitenes. Vajadzēja, lai būtu vairāk to teicēju un tāpēc ir tā Litene – ne tik daudz varbūt, ka zinātu, ka*

⁹⁸ Virtanen, Leea, Thomas DuBois. The study of folklore in Finland. In: *Finnish folklore*. Helsinki: Finnish Literature society. 2000. p. 28.

⁹⁹ LFK 1978, 3121

tur kaut ko – vai, ka viņā kaut kas nebūtu piefiksēts, kas interesants vai ka kaut kas jāmeklē, bet tur gāja tāpēc, ka ir daudz teicēju iespēja. Es tik pati atceros to, ka nu tur bija tādu vecu vīru sacenšanās un tāda raušana aiz rokas: „Ko tu gribi? Es tev pastāstīšu, kā direktors zog, kā viņi nes uz mājām (iesmejas).” [...] bet tā darbošanās bija ļoti smaga un meitenes to nevarēja izturēt un kādas četras, vismaz puse no viņām, aizbēga. Tieši tas, ka viņām neizdevās neko dabūt. Bija tā, ka tu esi visu dienu nostaiģājis, takā vakarā vajadzētu saprast, ko tu esi dabūjis, kas tev ir, nu pārdomāt, un tad meitenes rakstīja pašas no sevis. Vienkārši redzēja, ka viņām nav veicies. [...]”¹⁰⁰ M. Vīksnas pierakstos no iepriekš minētās ekspedīcijas lasāmas kolorītas piezīmes par saskarsmes situācijām ar teicējiem pansionātā, piemēram, īpaša bijusi teicēja Zoļa Brence, kura „dzimusi Bērzpils Lozdukolnūs. Ir jau aiz 80 gadi. Dzīvo: Gulbenes raj. Litenes pansionātā. Viena no savdabīgākajām pansionāta iemītniecēm. Ļoti sprigana, sabiedriska, darbīga, mīl iedzert. Līdz pēdējai dienai negribēja dziedāt, atklāti saukāja studentus par dīkdieņiem. Pēdējās dienās, kad atnesu somu teicējai no 3 km attālā veikala, piekrita iedziedāt magnetofonā. Somas saturs, kā vēlāk uzzināju, bija 4 šņabja un 8 alus pudeles, jo tā bija Annas diena, un teicēja gāja ciemos uz citām istabām. Ļoti mīl lepoties. Par sevi saka: „Por mani leiloka dzīdotoja vair nevar būt.”¹⁰¹ Pilnīgi citādi folkloristes atmiņā iespiedusies 1978. gada ekspedīcijas pieredze Gatartas pansionātā: „Nu un tad nākošais ir 1978. gads, pēc 4 gadiem, Gatarta, ja. Ekspedīcija, Cēsu rajons, Jaunpiebalga, Gatarta turpat blakus, garām tu nedrīkstētu paiet. Jaunpiebalgā tur viss ideāli, jauki, brīnišķīgi teicēji, nu zināmi, pieredzējuši, arī atradumi. [...] Un tad – pagasta nabagmāja. Nabagmājā 20 cilvēki, un viņiem tā atmosfēra, viņiem ģimenes atmosfēra, viņi visi 20 dzīvo takā tādā savā ģimenē un droši vien, ka viņi visi bija no tā pagasta. Tur mums gāja ļoti lieliski, tur sanāca 8, 10 sievas un viena pār otru deva mīklas – atkal tā situācija. Tur jau gan laikam mēs bijām tik vienu reizi, jo tas bija takā garām ejot, bet tas bija – nu tu redzi tam cilvēkam, varbūt viņš ir vecs un slim, bet tur tā atmosfēra. Tur nebija nekādas aprunāšanas, nu var jau būt, ka tur kādas tenkas un naidošānās un strīdēšanās ir, ja, bet tur bija tāda mājas atmosfēra, nu kolosāla.”¹⁰² Ekspedīcijas materiālos atrodamas situācijas

¹⁰⁰ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Māru Vīksnu*. 2016. gada 13. aprīlī. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁰¹ LFK 2007, 4109

¹⁰² Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Māru Vīksnu*. 2016. gada 13. aprīlī. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

apraksts, kurā, folkloristei dodoties pie vienas teicējas, galu galā izdodas dokumentēt piecu teicēju savstarpēju mīklu minēšanu.¹⁰³

2.5. Folkloras pansionātā

Iespējams, tieši savas kolektīvās dabas dēļ, pansionāti bijuši īpaši piemēroti folkloras vienību pierakstīšanai. LFK ekspedīciju materiālos fiksētas situācijas, kurās teicēji pamudina viens otru, palīdz atsaukt atmiņā, kādu piemirstu teksta daļu, tāpat arī komentē un stāsta viens par otra spējām.¹⁰⁴ Tiešais LFK rīkoto ekspedīciju mērķis bijis iegūt no tiecējiem dažādas folkloras vienības, taču līdz ar tā saukto klasisko folkloru, pētnieki dokumentējuši arī pansionāta iemītnieku dzīvi, atsevišķos gadījumos ļaujot runāt par *pansionāta folkloru*. Viena no neskaitāmajām folkloras identificēšanas jeb definēšanas iespējām, ir tās funkcionalitātes izvērtēšanā. Skatoties no šādas perspektīvas, par klasisko dēvētā folkloru ir dokumentēta kā pagātnes relikts, kas jāpieraksta, kamēr vēl ir kāds, kas atminas. LFK ekspedīciju materiālos fiksēti gadījumi, kad šis folkloras slānis pilnasinīgi funkcionē arī pansionāta iemītnieku vidē – nostāstos par vecajiem laikiem; dziesmās, kuras kopīgi dziedot tiek īsināts laiks, ticējumos, kas vēl attiecināti uz ikdienas situācijām. Līdz ar šo *funkcionālo* folkloras slāni, pastāv arī pansionāta iekšienē radusies folkloras – tie paši nostāsti, kas tiek pārstāstīti pansionāta iemītnieku starpā tikai nu jau par kādu kopīgi piedzīvotu amizantu atgadījumu; iesaukas, kādās pansionāta iemītnieki sauc viens otru; īpašs slānis ar izteicieniem, kuros vairākkārt atkārtojas nolemtības izjūta: „*Anna Šulmane [...] saka par veciem cilvēkiem (arī par sevi un savu istabas biedreni), kam sāk klibot atmiņa: „Nav jau no viņiem nekā, jāatdod tikai lapsām.*”¹⁰⁵

Arī šis slānis, iespējams, neapzinoties kā folkloras, nereti fiksēts LFK ekspedīciju materiālos. Vēl atsevišķi var identificēt folkloru, kas pamatā atbilst klasiskās folkloras sagaidāmajai formai, taču tā modificēta, lai atbilstu kādai konkrētai situācijai un varētu tikt pielietota pansionāta sadzīvē:

„*Artūrs Elsiņš. 75 g. v. dzimis Pakalniešu pag. (tagad Gulbenes raj.) Vienu ziemu gājis Elīzabetes skolā. No 1965. gada dzīvo: Gulbenes raj. Litenes pansionātā. [...] 3961. Vanags*

¹⁰³ LFK 2020, 2459-2659

¹⁰⁴ LFK 1935, 9226.-9229.

¹⁰⁵ LFK 2007, 2307

vanagam acīs neknābj. (Teicējs attiecina uz pansionāta vadību. Kad otrs iebilst par vārnu, tad Elsiņš atbild, ka tādu briesmīgāku putnu gribējis).”¹⁰⁶

Vai arī folklorā, kas funkcionāli ievijusies ikdienā, jo saistās ar vietu, kurā pansionāta iedzīvotāji mitinās:

„Eiženija Ezeriņa. dzim. 1910.g., vidējā izgl., dzīvo veco ļaužu pansionātā kopš 1964.g., piepalīdz kantora darbos. Šīs pansionāta mājas Revolūcijas ielā 79. esot uzceltas jau cara laikā un piederējušas kādam ļoti bagātam cilvēkam vārdā Filantropam, kas bijis ļoti labs cilvēks un jau toreiz mājas cēlis priekš invalīdiem. Toreiz viņam piederējis viss šis ielas kvartāls. 1964.gadā daļu no pagalma un mājām atdalīja un tur ierīkoja bērnu dārzu. Pagalma daļā, kas tagad atrodas bērnu dārza teritorijā, ir liels akmens. Stāsta, ka zem šī akmens Filantrops apbedīts, jo pats tā esot vēlējis.”¹⁰⁷

„Marija Miltiņa. Friča meita, dzimusi 1874. gadā Alsungā. 17 g.v. viņa atnāca uz Ēdoli, mācījās pie pavāra, tad strādāja pilī par pavāru 7 gadus. Apprecējās ar ēdolnieku, kura tēvs 25 gadus bijis kučieris. Piecdesmit gadu nodzīvoja ar vīru, tad viņš mira. Tagad Marija Miltiņa dzīvo Ēdoles invalidu namā. Viņa pastāstīja par jaunības gadiem, kad strādājusi pilī pie barona Aleksandra Bēra, kas pēc dabas bijis ļoti labs un gribējis, lai cilvēki vienmēr ir jautri un strādīgi. Pie ezera bijis pagrabs ar durvīm uz apakšzemes trepēm [...] Kādreiz no Rīgas atbraukuši mērnieki un izmērījuši, ka viena pils puse grimst zemē. Par to invalīdi smejas: “Pils būtu nogrimusi, ja mēs nestutētu otru pusi.” (Pretējā pils pusē ierīkoti soliņi, kur invalīdi mēdz sēdēt un sildīties saulītē).”¹⁰⁸

Pansionāts kā folklorista pētniecības lauks LFK ekspedīciju materiālos var tikt ieraudzīts un analizēts no dažādiem skatupunktiem – no teicēja, no folkloras vācēja perspektīvas u.c., bet kopumā kļūst skaidrs, ka, lai gan neapzināti un ne visos gadījumos, folkloristu redzeslokā nav bijušas tikai tā sauktās klasiskās folkloras vienības. Folkloristi dokumentējuši pansionāta iedzīvotāju ikdienu, teikšanas situāciju performatīvā aspektā, paši reflektējuši par savām izjūtām un attieksmi, fiksējuši pansionāta iedzīvotāju iesaukas, attiecības, attieksmes un citas sociālas grupas pārstāvjiem raksturīgas iezīmes, kas var ļaut paraudzīties uz pansionātu kā trauslas, bet raksturīgas kultūras pastāvēšanas vietas, lai arī katra no tām būs ar savu īpašo stāst

¹⁰⁶ LFK 2007, 3961

¹⁰⁷ LFK 1985, 942

¹⁰⁸ LFK 1935, 4151-4156

3. FOLKLORISTS CĒSU PILSĒTAS PANSIONĀTĀ

Folkloristu līdzšinējā pieredze ar teicējiem pensionātos, kas aprakstīta LFK ekspedīciju materiālos, rezumējusies, pirmkārt, lielā skaitā pierakstītu klasiskās folkloras vienību, otrkārt, fiksētos teicēju dzīvesstāstos, treškārt, vairākos gadījumos iezīmētās folkloras teikšanas situācijās un vienībās, kas papildinātas ar piezīmēm par folkloras funkcionālo kontekstu, ceturtkārt, nojaušams tāds folkloras slānis, kas radies un funkcionē pensionāta iedzīvotāju vidū un kuru varētu apzīmēt kā *pansionāta folkloru*, piektkārt, lai gan netrūkst teicēju dzīvesstāstu, kuros dzīve pensionātā pieminēta ar dažiem vārdiem, vairāki folkloristi dokumentējuši arī pensionāta vidi, teicēju un sevi tajā – kādas izskatās istabiņas, kādas ir savstarpējās attiecības, kā folklorists juties, vācot folkloru pensionātā, kādi faktori bijuši traucējoši un kas palīdzējis darbā ar teicēju pensionātā. Folkloristi vairākkārt dokumentējuši arī teicēju prieku par pētnieku ieinteresētību, par iespēju sajūties noderīgiem un realizēties kā pilnvērtīgiem sabiedrības locekļiem, nododot savas zināšanas nākamajām paaudzēm. Visi iepriekš uzskaitītie folkloristu *guvumi* pensionātos ekspedīciju laikā tomēr pakārtoti galvenajam to uzdevumam – vākt klasiskās folkloras vienības. Rodas vairāki jautājumi: vai pensionātā, kurā satiekas dažādi cilvēki ar dažādām pieredzēm mūža otrajā pusē, veido savu īpašu *pansionāta kultūru* ar savu īpašu folkloru; vai klasiskā un pensionāta folklorā intervijās dokumentētajos dzīvesstāstos apliecina cilvēka veco (no laika pirms ierašanās pensionātā) un jauno identitāti (kura var izveidoties pēc ierašanās pensionātā); vai mūsdienās, kad folkloristika, neskatoties uz tās plašo interešu loku, tomēr turpina koncentrēties uz cilvēka *mentālo produktu* pētniecību, tikai par interešu vērtām sen vairs neuzskatot pēc formas un satura *noapaļotas* folkloras vienības, pensionāts kā folklorista izpētes lauks spētu sniegt zināšanas par folkloras dzīvi sabiedrībā kopumā.

Lai atbildētu uz jautājumiem, bakalaura darba izstrādes laikā organizētas intervijas ar pensionāta iedzīvotājiem. Cēsu pilsētas pensionāts „Cīrulīši” šādam nolūkam izvēlēts jau uz iepriekšējas veiksmīgas sadarbības pamata. Ievācot informāciju par vidi, kurā dzīvo potenciālie teicēji, noskaidrots, ka Cēsu pilsētas pensionāts „Cīrulīši” izveidots 1994. gada 12. jūlijā. Agrāk šajās telpās atradusies sanatorija “Cīrulīši”, kur ārstēti pacienti ar kuņģa zarnu trakta saslimšanām. Blakus pensionātam atrodas Svētavots, Veselības centra viesnīca un Žagarkalns. Cēsu pilsētas centrs atrodas 20 minūšu attālumā ejot ar kājām vai 7 minūšu

brauciena attālumā, dodoties turp ar autobusu. Līdz ar laiku, kad tiek atjaunota Latvijas Republikas neatkarība, mainās attieksme pret pensionāta iedzīvotājiem. Tie vairs nav nespējnieki, kuri var justies pateicīgi, ka viņiem tiek rasta vieta, kur pavadīt mūža nogali, bet gan klienti – pakalpojumu saņēmēji –, kuri sagaida personisku attieksmi, zina, ko vēlas, izvērtē pensionāta sniegto iespēju un savu vēlmju sabalansētību. Attiecīgi tiek piedāvātas dažādas iespējas: frizētava divas reizes nedēļā, kapela svētbrīžiem un lūgšanām, autoveikals divas reizes nedēļā, veļas mazgātava, lasītava un jaunāko laikrakstu apskats, medicīnas māsu kabinets, ģimenes ārsta pieņemšana, sociālā darbinieka un sociālā darba speciālistu atbalsts. Darbojas vairāki interešu pulciņi: zīmēšanas, čaklo roku (adīšana, tamborēšana, floristika, apsveikumu kartīšu gatavošana), dziedāšanas, literārais pulciņš. Notiek ikmēneša jubilāru godināšana, atpūtas pēcpusdienas, pikniki, koncerti, ekskursijas, izstāžu apmeklējumi, kopīga gadskārtu svinēšana, spēļu rīti vienu reizi nedēļā, kurā iesaistās sociālā darba speciālisti, fiziskās aktivitātes 3 reizes nedēļā, pensionāta iedzīvotājiem ar lasīšanas grūtībām tiek nodrošināts laikrakstu apskats un literārs lasījums vienu reizi nedēļā, labos laika apstākļos ar asistentu palīdzību tiek nodrošinātas pastaigas. Veselības un sociālā aprūpe pensionātā sastāv no trīs blokiem: medicīniskā aprūpe, pastāvīgā aprūpe pēc individuāli izstrādāta plāna, sociālā rehabilitācija un sociālais darbs, kas palīdz pensionāta iedzīvotājiem apgūt jaunas iemaņas un saglabāt esošās, palīdz adaptēties jaunajā vidē, sniedz psiholoģisku atbalstu, motivē klientus uz pašaprūpi un iesaistīšanos dažādās interešu grupās. Izvērtējot vajadzības, pensionāta iedzīvotāji tiek nodrošināti ar apģērbu, apaviem, higiēnas priekšmetiem un tehniskajiem palīg līdzekļiem. Ēdināšana notiek 3 reizes dienā. Lielākoties pensionāta iedzīvotāji mitinās pa divi vienā istabiņā, atsevišķos gadījumos arī pa vienam. Istabiņas aprīkotas ar skapjiem, gultām un galdiem. Katrā istabiņā ir balkons. Pensionāta iemītnieki cenšas radīt māju sajūtu, izvietojot uz palodzēm pašdarinātas ziedu kompozīcijas, karinot pie sienām tuvinieku fotogrāfijas un svētbildes, izvietojot uz brīvajām virsmām apsveikuma kartītes, kas pienākušas dzimšanas dienās no tuviniekiem, plauktos sarindojot savas grāmatas. Katras istabiņas priekšmetiskā pasaule stāsta par tajā esošo cilvēku dzīvi pirms ierašanās pensionātā – viņa interesēm un aizraušanos. Pirms intervijām ar pensionāta iemītniekiem, šī vide sniedz folkloristam daudz noderīgas kontekstuālas informācijas. Lasot avīzes, rakstot vēstules, klausoties radio un skatoties televizoru, cilvēki uztur saiknes sajūtu ar pasauli ārpus pensionāta. Arī par pašiem pensionāta iedzīvotājiem un darbiniekiem vietējā Cēsu laikrakstā

„Druva” regulāri lasāmas intervijas par dažādām tēmām – kā pirms un pēc nonākšanas pensionātā svinēti Jāņi¹⁰⁹, kā pensionāta iemītnieki veic kopšanas darbus tuvējā apkārtnē¹¹⁰, kā pensionāts atšķiras no nabagmājas¹¹¹ u.c. Arī avīzes var būt noderīgs, kontekstuāls izziņas materiāls. Mēģinājumos saprast, vai folkloristam līdz ar teicēja dzīvesstāstu un klasiskajām folkloras vienībām iespējams dokumentēt arī pensionāta folkloru, noderīgi iepazīties ar pensionāta sadzīves apstākļiem. Ja, piemēram, teicēja runā par savu kaimiņu blakus istabā, dēvējot to par Kundziņu, tad iemesli šādam apzīmējumam kļūst skaidri, salīdzinot teicējas un Kundziņa istabas iekārtojumu. Pensionāta iedzīvotāju sadzīve folkloristam interesanta arī no tradīcijas viedokļa. Bez tradīcijām, kas saistās ar pensionātā kopīgi svinētiem svētkiem, tā iedzīvotāji tradīcijas rada arī paši, piemēram, pirms katras ēdienreizes pensionāta iedzīvotājs izstaigā visus piecus stāvus un zvana zvaniņu, ziņodams, ka laiks doties kopējā maltītē.¹¹²

3.1. Intervijas Cēsu pilsētas pensionātā

Apzinot potenciālos teicējus Cēsu pilsētas pensionātā, pirmā intervija veikta ar sociālo darbinieci, kura norādījusi personas, kuru veselības stāvoklis ļautu piedalīties intervijās. Teicēji pirms intervijām informēti par pētnieka vēlmi iepazīties ar viņu dzīvesstāstiem. Kopumā intervētas 13 personas laika posmā no 2015. gada 16. novembra līdz 2016. gada 4. aprīlim. 11 no tām bijuši pensionāta iemītnieki, 1 ārste, kura vairākus gadus strādājusi pensionātā un sociālā darbiniece. Ar 4 pensionāta iedzīvotājiem organizētas atkārtotas intervijas. Intervēti: Aija Dzirkale, Rita Bērziņa, Sarmīte Sverņikova, Ginta Veģere, Valija Opalā, Emīlija Veģere, Meta Treikmane, Vilis Mežvēvers, Ārija Žūkure, Arvīds Baumanis, Gunta Seisuma un Gunārs Klūga. Kopā intervijās ierakstītas 17,5 stundas audio formātā. Lai gan pensionāta iedzīvotāju skaits ir mainīgs, vidēji pētījuma laikā tajā uzturējušies apmēram 120 klienti. Pēc iespējām, intervijas organizētas pensionāta iedzīvotāju istabiņās – vietā, kur cilvēki jūtas visērtāk. Interviju pamatā bijusi vēlme dokumentēt teicēja dzīvesstāstu līdz ar to iegūstot ziņas arī par folkloras dzīvi pensionātā. Ja mēģina salīdzināt folklorista darbību

¹⁰⁹ Feldmane, Sarmīte. Tad jāņugunis dega augstāk. *Druva*. 2000, 21. jūnijs. 8. lpp.

¹¹⁰ Feldmane, Sarmīte. Kaitina netīrība apkārt. *Druva*. 2002, 3. aprīlis. 1. lpp.

¹¹¹ Kalniņa, Ilze. Labo vecumdienu aizstāve. *Druva*. 2010, 27. februāris. 5. lpp.

¹¹² Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Guntu Seisumu*. 2016. gada 2. februāris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

vēsturiskā perspektīvā ar dzīvesstāsta kā mutvārdu vēstures formas dokumentēšanas stratēģiju, tad folklorista tiešā iesaiste intervijā, mērķtiecīgi izjautājot teicēju par sev interesējošu fenomenu, ir aktīvāka nekā dzīvesstāsta dokumentēšana. Taču šis nosacītais salīdzinājums vairāk attiecināms, skatot folkloristu darbību vēsturiskā perspektīvā. Mūsdienās dzīvesstāstu pētniecība sniedz folkloristam iespējas viņam interesējošo fenomenu tvert plašākā kontekstā un analizēt no vairākiem skatupunktiem. Pirms reālajām interviju situācijām, sākotnējā iecere bijusi veikt daļēji strukturētas intervijas, kuru laikā iegūt informāciju par folkloras dzīvi pansionātā, taču, nonākot reālajā intervēšanas situācijā, kļuvis skaidrs, ka, apzinot pansionātu kā folklorista pētniecības lauku, jāiepazīstas ar teicēja dzīvesstāstu kopumā. Šādā veidā, saprotot, kādos apstākļos teicējs dzīvojis pirms nonākšanas pansionātā un kā dzīve rit jaunajos apstākļos, veidot izpratni par folkloras dzīvi saistībā ar vecās un jaunās identitātes dzīvi pansionātā. Intervijās mēģināts noskaidrot, vai agrākās teicēja dziedātās dziesmas tiek dziedātas arī tagad, vai pansionātā dzīvo spoki, vai teicēja bērnības piedzīvojumi kā personiskās pieredzes stāsti cirkulē arī pansionāta iemītnieku starpā, vai teicējs atceras dienu, kurā nonācis pansionātā, kāda bijusi uzņemšana no citu iedzīvotāju puses, kā teicējs pavada brīvo laiku, vai zina, ka tepat plūst Svētavots, kā rada ap sevi māju sajūtu, kāda ir ikdiena pansionātā, kādi svētki šeit tiek svinēti u.c. Līdz ar šādiem jautājumiem, iespējams dokumentēt arī pašu folkloru, kas pansionāta iedzīvotājam sekojusi no laika pirms dzīves pansionātā un radusies uz vietas. Kā jau iepriekš minēts, lielākoties intervijas veiktas pansionāta iedzīvotāju istabiņās, kur teicējiem apkārt ir viņu organizētā priekšmetiskā pasaule. Nereti tieši šie priekšmeti pamudinājuši teicēju uz atmiņu stāstiem. Varētu pat teikt, ka šie priekšmeti pilda saiknes saglabāšanas funkciju ar dzīvi pirms nonākšanas pansionātā, kļūstot par nozīmīgiem un teicēju identitātes apliecināšiem *atribūtiem* teicēju ikdienā. Teicējai, kura visu mūžu strādājusi par ģeogrāfijas skolotāju, tā ir karte, kura, visas intervijas laikā atsaucoties uz dažādām Latvijas vietām, tiek izmantota, citiem tā var būt pastmarku kolekcija, Bībele, adīklis u.c. – visbiežāk izsakot veidu, kā teicējs pavada laiku pansionātā. Interviju veikšana teicēju istabiņās nereti nozīmē, ka tajās vismaz pastarpināti piedalīsies arī otrs tās iemītnieks, kas sniedz iespēju pavērt komunikatīvo telpu. Nereti reizēs, kad teicējs piemirsis kādu personiskās pieredzes stāsta detaļu, otrs istabiņas iemītnieks to atgādina, uzdod uzvedinošus jautājumus, komentē, smejas, slavē, pārtrauc un pārjautā.

Visa personiskā informācija līdz ar pansionāta vides un teicēju fotogrāfijām pievienota interviju transkripcijām un kopā ar teicēju parakstītām atļaujām – intervijās iegūto informāciju izmantot pētniecībā – paredzēta glabāšanā LFK arhīvā.

3.2. Personiskie stāstījumi Cēsu pilsētas pensionātā

Personiskie stāstījumi, ar ko tiek saprasti personiskās pieredzes stāsti un pats teicēja dzīvesstāsts kopumā, ir veids, kādā tiek apstrādāta informācija savstarpējā komunikācijā. Lielākā daļa no intervijās iegūtās informācijas no folklorista viedokļa būtu kategorizējama kā personiskie stāstījumi, tāpēc izdalīti atsevišķi no pārējām folkloras vienībām, kuras aplūkotas 3.3. apakšnodaļā.

Intervētie Cēsu pilsētas pensionāta iedzīvotāji ir dzimuši 1920. un 1930. gados. Atmiņas par laiku pirms nonākšanas pensionātā saistās ar Otrā pasaules kara laiku, darbu kolhozos Padomju laikā un dzīvi pēc Latvijas Republikas neatkarības atgūšanas. Katra teicēja stāstījums un pieredze ir unikāla un līdz ar intervēšanas situāciju, kurā teicēja istabas biedrs apliecina, ka šo vai citu stāstu teicējs atkārtoti vairākas reizes, kā arī personiskās pieredzes stāsta *noapaļotā* forma uz teicēja dzīvesstāsta kopējā fona, kļūst skaidrs, ka personiskās pieredzes stāsti savas elastīgās formas dēļ funkcionē pensionāta iemītnieku vidē. Tie it kā rezumē to, kas teicējam no savas dzīves šķītis būtiskākais vai interesantākais – atkārtotas stāstīšanas vērts – „*taču katrs dzīvesstāsts ir romāns!*”¹¹³ Intervijās var fiksēt iemeslus, kāpēc personiskie stāstījumi ir funkcionāli: pirmkārt, tā tiek īsināts laiks, otrkārt, tiek trenēta atmiņa – „*mēs te savu atmiņu vienmēr čubinām*”¹¹⁴, treškārt, savstarpēji daloties katrs ar savu unikālo pieredzi, pensionāta iedzīvotāji nostiprina savu identitāti. Novērojams, ka stāsti vairākkārt pārstāstīti dzīves biedru, istabas biedru vai tādu pensionāta iedzīvotāju starpā, kurus vieno kopīgas intereses vai pensionātā tiek īstenota kāda kopīga nodarbe. Pēc pašu teicēju atzinumiem, īpašs konteksts tiem nav nepieciešams. Savstarpēji regulārā pieredzes apmaiņa izraisa arvien jaunus stāstījumus. Turpmāk parādīti daži piemēri no intervijās fiksētajiem personiskās pieredzes stāstiem:

1. Piemērs

„Tas mūsu komponists Paulīts [Raimonds Pauls] tagad bija atbraucis vienreiz uz koncertu, un tagad mans vīrs tur spēlē un restorānā viņiem tur sava istabiņa ir, viņi tur tagad sēž un piegājuši pie viņa un tagad viņam prasa – kurš te tik ārkārtīgi skaisti spēlē. Raimonds Pauls prasa manam vīram. Viņš saka – kas tu esi par zēnu. Brauc uz Rīgu! Mēs tevi ņems uz

¹¹³ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Vili Mežvēveru*. 2016. gada 1. martā. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹¹⁴ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar R.B.* 2015. gada 23. novembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

Rīgu. Mans vīrs saka – nē, es esmu lauku puika. Man patīk uz savu Cēsu pusi, jā (smejas). Viņš sak' – Rīgā pietiek muzikantu, es tepat palikšu. Pauls saka – nē, tevi ir jādabū augšā. Bet nekā, vīrs neatlaidās."¹¹⁵

2. Piemērs

„Mums fakultāte bija pretī Nacionālajam teātrim, aktieru ieejai. Un pa starpbrīžiem, kas ta tur nu nāk gar stūri – vienmēr skatīšanās, logs, kam vaļā. Anta Klints nāk ar savu sunīti padusē. Nu tā, no aktieru sugas (smejas). Jānis Osis – tam vecais moskvičs tāds. Viņš tāds apaļš, resns. Viņš kā kāpj tajā mašīnā iekšā, viņam vienā pusē lec vaļā durvis. Ihihi – visi smeij, kā traki. Skatās - viņš atkal izkāpj ārā, apiet riņķi, aizsit tās durvis tā riktīgāk ciet. Iet atkal kāpt. Atkal atsprāgst durvis vaļā."¹¹⁶

3. Piemērs

„Es rijā zinu, ka tik silti, gulējām, pat pa nakti gājām, (iesmejas) bērni bijām. Cik skaisti, tā jau bērniība. No rīta nāca jau riju kult, un mēs ar draudzeni guļam un no iekšas ar to šņori turam un viņi domā, ka velni pa iekšu, a mēs tā smejam, bet kur tik garšīgi – ģībdams varēja no smiekliem (smejas). Viņi nobijušies aiziet, stāsta kaimiņiem, kas tur rijā tagad notiek: „Es netieku pārbaudīt no rīta, kā ir izžuvusi tā labība, kā varēs kult”. No iekšas krampīts nebij', bet ar šņori piesien durvis un tik jauki silts tai rijā. Paskaties – izdomāja aiziet gulēt. Redz, ko bērni izgudro!”¹¹⁷

3.3. Folkloras Cēsu pilsētas pansionātā

Apzinot pansionātu kā folklorista izpētes lauku, noskaidrots, ka intervijās pētnieks varēs sastapties ar tādu folkloru, kas tāpat kā personiskie stāstījumi ir funkcionāla – dziedātas dziesmas, pārstāstīti nostāsti un lietoti izteicieni. Par tā sauktajām klasiskajām folkloras vienībām neskaidrību par žanrisko piederību ir mazāk, taču folkloras, kas raksturīga pansionāta videi, ir nosacītāka, ieplūstot pansionāta iedzīvotāju ikdienas savstarpējā komunikācijā.

¹¹⁵ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Gintu Veģeri*. 2015. gada 8. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹¹⁶ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Ritu Bērziņu*. 2015. gada 23. novembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹¹⁷ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Emīliju Veģeri*. 2015. gada 28. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

Pansionāta iemītnieku un personāla apzīmēšana:

1. Piemērs

„Lai baltie iet, viņiem maksā. Tāds bija teiciens. Kas halātiņā – vai nu aprūpētāji, vai kaut kas.”¹¹⁸

2. Piemērs

„Mēs jau esam piektais stāvs, mēs esam tie, nu, kā saka, mēs esam jau tie nu... Es nezinu, kā Jums pieklājīgāk pateikt, teiksim tā, švakmaņi, bet tie, kas tur otrā stāvā, tur dažs jau desmit, divdesmit gadu te dzīvo.”¹¹⁹

3. Piemērs

„Mana tā lotosa [loto spēles dalībniece] biedre, viņa tur, kur pagalmā bija, pastaigā, tur ir soliņi.”¹²⁰

4. Piemērs

„Ratiņnieki, vīrieši, tie jau lielākoties paši brauc ar ratiņiem. Dāmas jau tiek stumtas.”¹²¹

5. Piemērs

„Ko tu darīsi, lielākoties jau ir vieninieki, kuri vairs nevar sevi pakopt.”¹²²

6. Piemērs

„Nu ko tad divi nabagi (smejas) [par draudzību pansionāta iedzīvotāju starpā].”¹²³

7. Piemērs

„Mums tagad Līgiņa [sociālā rehabilitētāja] māca vingrošanu, un mēs ta te esam visi nabagi sasēdušies”.¹²⁴

¹¹⁸ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Guntu Seisumu*. 2016. gada 2. februāris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹¹⁹ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Vili Mežvēveru*. 2016. gada 1. marts. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹²⁰ Turpat.

¹²¹ Turpat.

¹²² Turpat.

¹²³ Turpat.

¹²⁴ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Gintu Veģeri*. 2015. gada 8. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

8. Piemērs

„Redz, kādas mums lielas runāšanas iznāca beigās ar vienu tādu nabagu (smejas).”¹²⁵

9. Piemērs

„Ļoti laba kolēģīte ir, ļoti, ļoti laba, sirsnīga [par savu istabas biedri pensionātā].”¹²⁶

10. Piemērs

„Viens kungs [pansionāta iedzīvotājs], kuru es drīz vien iesaucu par grāmatu draugu.”¹²⁷

Medikamentu apzīmējumi:

Intervijā ar ārsti, kura, strādājot Cēsu pilsētas pensionātā, vairāku gadu garumā dokumentējusi pensionāta iedzīvotāju izteikumus pierakstot burtnīcā, noskaidrots, ka medikamentiem piešķirti savi īpatnēji nosaukumi, kas patapināti no sarežģīta oriģinālā nosaukuma, pārveidoti vieglākai izrunai un lietoti pensionāta iedzīvotāju starpā. Kā pirmais norādīts medikamentu nosaukums, kuru lietojusi ārste, un otrs – kā to dēvējuši pensionāta iedzīvotāji:

Fezams – fazāns;

Riboksīns – rebeks;

Ksantinola nikotināls – kristings;

Spirix – čižiks;

Metoprolols – mopis;

Allohols – alahs;

Betaserc – retards;

Erinīts – ielene;

¹²⁵ Žvarte. Elvīra. *Saruna ar Gintu Veģeri*. 2015. gada 8. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹²⁶ Žvarte. Elvīra. *Saruna ar Valiju Opalā*. 2015. gada 28. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹²⁷ Turpat.

Izteikumi par mūža nogali:

Runājot par dzīvi pansionātā, teicēji nereti lieto tēlainus izteicienus, lai aprakstītu savas sajūtas par *mūža nogali*:

1. Piemērs

„Es te, kad atnācu, es te vienam iemītņiekam vaicāju, nu, kā jūs te tiekaties vai sarunājat. Viņš man teica: „Ne, ne, te katra domā savu drūmo domu”, jo katram jau ir savs.”¹²⁹

2. Piemērs

„Man vienmēr tās asociējas ar pēdējo pieturu, jo šī ir pēdējā pietura. Te jau šajā gadā no mūsu stāva, piektā, jau septiņi ir aizgājuši mūžībā. Septiņi! Takā šī ir tā pēdējā pietura mums te.”¹³⁰

3. Piemērs

„To tik, es uzskatu, viens zina, cik ilgi man jādzīvo vai kad man jāaiziet. Es to takā dieviņa ziņā atstāju.”¹³¹

4. Piemērs

„bet tomēr dzīve aiz loga jau rit bez mums.”¹³²

5. Piemērs

„Man taču, pelīt, ir jāzina, ka man taču vienreiz ir jāšķiras no tās dzīves, vai nav tā. No visa.”¹³³

6. Piemērs

„Jāsamierinās ar daudz ko dzīvē. Mēs jau, šeit jau vienalga, ar ko Jūs runātu, visi te ir vieninieki.”¹³⁴

¹²⁸ LFK 2011, 1

¹²⁹ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Vili Mežvēveru*. 2016. gada 1. marts. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹³⁰ Turpat.

¹³¹ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Āriju Žīguri*. 2016. gada 1. marts. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹³² Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Vili Mežvēveru*. 2016. gada 1. marts. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹³³ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Gintu Veģeri*. 2015. gada 8. februārī. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

7. Piemērs

„Viņai bija, ļoti smagi saslima, un viņa apsolīja, ka viņu kops, kamēr viņa aiziet viņā saulē.”¹³⁵

8. Piemērs

„Jā, un takā gandrīz, kā saka, [...] ka nav vairs tikai tā doma tur pa tām priedēm vai kaut ko citu.”¹³⁶

9. Piemērs

„Aiz tevis ir aizvērušās durvis.”¹³⁷

10. Piemērs

„Tā kundze jau ir mūžībā, bet tas grāmatu draugs vēl tagad ir dzīvs un visu laiku mēs draudzējamies.”¹³⁸

Pansionātā svinēto svētku apraksti:

Stāstot par dzīvi pensionātā, teicēji atsaucas uz svinētajiem svētkiem, kurus organizējuši pensionāta darbinieki. Tiek svinēti Jaunais gads, Ziemassvētki, Lieldienas, Jāņi, tiek atzīmēts ražas novākšanas laiks u.c., tematiskā pensionāta dekorēšanā iesaistot pensionāta iedzīvotājus. Tiek pieminētas arī jubileju svinēšanas kopā ar tuvākajiem pensionāta iemītniekiem, dažreiz arī pensionāta darbiniekiem un tuviniekiem.

„Jāņos abi Jāņi [pansionāta iedzīvotāji] bija ārā kroņos. Mēs pinām kroņus gan Ligām... divas Līgas te ir. Viena skolotāja Līga, tagad nestaigā vairs – tepat mums, otrā pusē koridoram – un sociālā darbiniece mums ir viena Līga. Bija no redakcijas un bildēja, avīzē lika – ielīgošana pirms Jāņiem. Neredzīgo biedrība teātri izrāda ārā, te. Uzvilks jumts bija, kur ratiņniekus apakšā, lai saule nespīd.”¹³⁹

¹³⁴ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Vili Mežvēveru*. 2016.gada 1. marts. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹³⁵ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Guntu Seisumu*. 2016.gada 2. februāris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹³⁶ Turpat.

¹³⁷ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Vili Mežvēveru*. 2016. gada 1. marts. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹³⁸ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Valiju Opalā*. 2015. gada 28. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹³⁹ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Ritu Bērziņu*. 2015.gada 23. novembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

„Ļoti skaists pensionāts. Lai jūs ejat kurā stāvā gribat, viss ir izrotāts Ziemassvētkiem. Tāda Ziemassvētku sajūta jau no pirmā decembra. Viss uzreiz tapa. Tur Sarmīte skrien un dara to un to, tur Līga citu ko. Visi darbojas. Es nevaru nevienu nosaukt, kurš nedarbojas Ziemassvētku svinību gaidīšanai.”¹⁴⁰

Ticējumi un frazeoloģismi:

Ticējumu un frazeoloģismu lietojumu konteksts ir visdažādākais un brīvi ieplūst pensionāta iedzīvotāju ikdienas komunikācijā – gan sarunās par pensionāta sadzīvi, gan par *vecajiem, labajiem laikiem:*

„Man viņu vienmēr bija takā ar cimdiem rokās.”¹⁴¹

„Pavasārī viņš no ūdens bēg kā no nelaiemes.”¹⁴²

„Viss mūžs ir nostaiģāts [...] un tagad tikai ar acīm var staigāt.”¹⁴³

„Tā ir gājis – priekos, bēdās aiziet mūžs.”¹⁴⁴

„Mums kultūras dzīve te ir uz augstiem viļņiem.”¹⁴⁵

„No piecdesmit septītā gada viņi visu laiku ir man sirdī.”¹⁴⁶

„Saulīte lādēs cik dienas. Nedrīkst viņu dzīvu palaist, to čūsku.”¹⁴⁷

„Roka kā baļķis.”¹⁴⁸

¹⁴⁰ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Valiju Opalā*. 2015. gada 28. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁴¹ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Vili Mežvēveru*. 2016. gada 1. marts. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁴² Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Aiju Dzirkali*. 2015. gada 23. novembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁴³ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Ritu Bērziņu*. 2015. gada 23. novembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁴⁴ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Emīliju Veģeri*. 2015. gada 28. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁴⁵ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Ritu Bērziņu*. 2015. gada 23. novembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁴⁶ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Valiju Opalā*. 2015. gada 28. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁴⁷ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Emīliju Veģeri*. 2015. gada 28. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

„Palika ar garu degunu.”¹⁴⁹

Tautasdziesmas un ziņģes:

Teicēji, kuri dziedājuši pirms ierašanās pansionātā, to labprāt dara arī atrodoties tajā. Dziedāšana, līdzīgi kā personisko pieredzes stāstu un dzīvesstāstu pārstāstīšana, ļauj pansionāta iedzīvotājiem justies labi, darot to, kas veido viņu personību. Teicēja Ginta Veģere intervijā stāsta, ka regulāri dziedot un tā „izvēdinot plaušas”. Intervijas laikā kopā ar Gintu un viņas istabas biedreni Ainu, tiek arī dziedāts, jo Ginta visu mūžu bijusi liela dziedātāja un arī jaunajos apstākļos, Ginta turpina dziedāt.¹⁵⁰ Teicēja Emīlija Veģere stāsta, ka vakaros bieži dziedot klusām pie sevis. Intervijas laikā viņai dziedot, pievienojas arī istabas biedrene Valija Opalā.¹⁵¹ Arī citu teicēju dzīvesstāstos dziesmas ieplūst organiski.

„Kaut ko jau dziedāju – tautasdziesmas. Visi radi bij’ lieli dziedātāji. Kā bij’ kaut kādas saiešanas, svinības, tā visi dziedāja. Līgatnes brālim bij’ kladu klades vienmēr, saka – uzdziedāsim par to salāpīto kreklu. Es nevaru padziedāt, kāda tā melodija bija:

Man bij’ reiz krekliņš,

Ar zilzaļraibiem ielāpiem,

Ko valkāju gadiem,

Līdz atdāvāju radam,

Jo tas krekliņš,

Jau bija to vērts (smejas).”¹⁵²

„Vakarā, kad viss ir klusi,

Dārza malā sēdēju.

Savas nelaimīgās jūtas,

Baltām puķēm sūdzēju.

Puķītes, jūs, visu zināt,

¹⁴⁸ Žvarte. Elvīra. *Saruna ar Emīliju Veģeri*. 2015.gada 28. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁴⁹ Žvarte. Elvīra. *Saruna ar Gunāru Klūgu*. 2016.gada 23. marts. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁵⁰ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Gintu Veģeri*. 2015. gada 8. februārī. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁵¹ Žvarte. Elvīra. *Saruna ar Emīliju Veģeri*. 2015.gada 28. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁵² Žvarte. Elvīra. *Saruna ar Ritu Bērziņu*. 2015.gada 23. novembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

*Bet jums tas nav iespējams:
Dariet manai sirdej mieru,
Kura tik daudz ir cietusi”.*

Teicēja stāsta, ka šī dziesma viņai īpaši patīkot, jo esot tāda skumīga. Arī sekojošā tautasdziesma un vispār tautasdziesmas par bāreņu sūro likteni, teicējai ir sirdij tuvas, jo viņa asociē savu dzīvi ar attiecīgo personāžu pieredzi.

*„Dziedāj’ tautu tīrumā,
Uz akmeņa stāvēdama:
Lai trīc visa tēvu zeme,
Lai dzird mana māmuliņa.
Sveša māte gan dzirdēja,
Tā par mani nebēdāja.
Nepūšat, auksti vēji,
Man nav siltas villainītes.
Sveša māte man iedeva,
Bez ieloka paladziņu.
Bīsties grēka, sveša māte,
Neraudini bārenīti.
Bārenītes asariņas,
Maksā zelta gabaliņiem.”¹⁵³*

Tradīciju apraksti:

Ziņas par dažādām tradīcijām saistītas ar katra teicēja dzīves pieredzi. Līdz ar stāstiem par ieražām, dažādām izdarībām u.c., kas saistītas ar laika periodu pirms teicējs pārcēlies uz dzīvi pansionātā, fiksēti arī tradīciju apraksti.

„Olas svinējām. Vecākajai māsai nāca jau, tāpat jau lielāka bij’, jau nāca puīši olot jau arī toreiz. Nāca pa mājām un prasīja olas. Tas bij’ tā: atnāk, vai ne, vai olu dos, vai nedos, bet, ja nešūpos, tad nebūs olas arī, izšūpot arī vaiga. Ja tās šūpoles ir, tad ir, kur šūpot, ja nav, tad nekas nav. Jā, Lieldienās. Mums jau parasti tētis šķūnī uzkāra. Tur, pie tām balkām, augšā uzvilka lielās virves un ta uzkāra tās šūpules. Mūsu mājai jau tās šūpules arī

¹⁵³ Žvarte. Elvīra. *Saruna ar Emīliju Veģeri*. 2016.gada 15. februāris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā

bija (smejas). Tad nāca olot, kā saka, olās. Visādi teicieni. Ja olu ēd bez sāls, tad daudz melo.”¹⁵⁴

„Darvu dedzināja paši no sveķiem. Iztaisīta bij’ tāda, un dedzināja, lai ir ratus, ko smērēt, kad brauc. Nu, tāpat, kā gaļu, ka žāvē. Tak mājas žāvētavu esat redzējusi, un tāpat arī, ka darvu dedzināja, bet tieši tādus vaig’ zināt sveķus, un tad no tiem sveķiem, kad kurina, iztek darva. Darva iztek no sveķiem un tad smērēja ratus. Nopirkt ta nebij’ naudas ko. Agrāk visādi dzīvoja.”¹⁵⁵

„Jāņos, paskaties, ja govīs ganīja, govīm ap ragiem kronīšus sapinām. Vienmēr mājā tina un visi līgodami, dziedādami un vienmēr jautri gāja Jāņos. Es nezinu, tos kroņus turēja līdz kuram laikam, kur viņus lika, es neatceros. Man jau atmiņa švaka. Tā jau vienmēr jāsaka – Latgalē ir visjautrākais stūris. Paskaties televizorā vai „Šlāgeri” vai „Daudz laimē” – pavisam tāda jautrāka un dzīvāka dziedāšana un mūzika. Cilvēki tādi.”¹⁵⁶

„Nu Jāņus tak, ko ta nesvinēs. Mums tak kaimiņos Jānis bija. Liels kalns tur pat bija klāt. Vienmēr Jānis, es no bērņības atceros, uzvilka mucu kalna galā, stabā. Tad mēs visi tur sagājām, līdz Jāņiem palīgojām un tad pēc pusnakts divpadsmitiem, viņam pagalmā bija liels ozols, soli bija sataisīti apkārt un tad dega tādas no kreppapīra, tādi apvilkti lukturi. Tai krēslai, tai, pagalmā. Nu un tad tur visi sagāja, tāpat ēda sieru, iedzēra alu, visi līgoja. Tagad jau vair’ tā nemaz nelīgo, toreiz jau šausmīgi cilvēki daudz līgoja. Aplīgošanas notika. Jā, es gāju ganos, tāda meitene un tiku (likusi vainagus lopiem), bet govīs jau ēda viena otrai tos vainagus nost (smejas).”¹⁵⁷

„No papīriem visādos veidos izgriezām, izveidojām dieva stūrīti. Pirms svētkiem tēvs uz ceļgaliem – visiem dieviņu lūgt vajadzēja. Uz baznīcu nakti gājām – gaveņu misi. Uz baznīcu septiņi bērni jau gājām. Visi ieaudzināti tā jau no mazuma. [...] svētkos – kamēr dieva lūgšanas un viss un tad tikai ēšanu, a tā nevarēja. Vakaros, paskaties, ka nomira – pasaļmes dziedāt. Visu nedēļu gājām, pasaļmes katrā mājā, lūdzām, kamēr uz kapiem izvada ar dziesmām. Tagad jau tā gluži nav, Latgalē noteikti ir. [...] Visu, kamēr aizvada viņu uz kapiem, katru vakaru lūdzās. Pēdējo vakaru tad galdus klājām – pacienājām par to dziedāšanu tās sievietes, es arī gāju, es arī varēju līdzī visu darīt.[...] Tās visas, tās tādas

¹⁵⁴ Žvarte. Elvīra. *Saruna ar Aiju Dzirkali*. 2015.gada 23. novembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁵⁵ Žvarte. Elvīra. *Saruna ar Emīliju Veģeri*. 2015.gada 28. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁵⁶ Turpat.

¹⁵⁷ Žvarte. Elvīra. *Saruna ar Aiju Dzirkali*. 2015.gada 23. novembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

tradīcijas svētku bija, jā. [...] No vairāk mājām salūdz tās dziedātājas, lai sanāk. Ne jau viens tu dziedāsi. Kādas astoņas, septiņas dzied, ļoti skaisti – visa māja skan. [...] No grāmatas dzied, jā. Stundu, vairāk vienā dziedāšanā un tad pēdējo vakaru tad pacienā atkal un tad bērū rītā atkal pacienā. No bērēm, ka nāca, atkal ir galdi tad, un tad svin vai trīs dienas tās bēres, un atbēres taisa.”¹⁵⁸

„Nevar dieva grāmatiņas nekur mētāt tā. [...] Jā, nē, nu, šito vienu, kad es nomiršu un rožu kronīti man visu zārkā. Tad, kad nomira, vienmēr svētbildītes katram mirušajam deva rociņā – dieva bildīti, lai viņš iet kopā ar dieviņu vienmēr visā mūžā. Tā – tādas tās vecās tradīcijas bija.”¹⁵⁹

„Rudens vakarā saaicināja kaimiņienes un arī saļmes dziedāja. Rudenī tas ir oktobris, kā jau svecīšu vakari sākās. Redz, nebij’, tagad jau ir Latgalē arī svecīšu vakari, a tad svecīšu vakari nebij’. Mājās aizlūdzās. Taisīja vakarus, aizlūdzās mājās par saviem mirušiem visiem. Taisīja alu izvāra un ēdienus, un visu. Ta, ka nodzied, tad baro atkal. Visi nosvin to. [...] Ja ir lielā gavēnī bēres, tad ar gaļas ēdieniem nevajadzēja. Kad tēva tante nomira, es zinu, es bēres taisīju, ta pēdējā vakarā vairāk tādus cepumus un bulciņas, un kaut ko un kafiju, un alu deva tiem, kas nodziedāja, a gaļu nedevām, jo lielais gavēnis, nevar tad. [...] Es nezinu, man liekas, ka alu taisīja. Vai, kur ta bez dzeršanas Latgalē (iesmejas), vai!”¹⁶⁰

„Advents ir pirms Ziemassvētkiem, četras nedēļas. Tas ir – bērniņš piedzimst. Tas ir prieka svētki, a, Lieldienas, kad augšā ceļas, tas ir drūmais. Pēdējā nedēļa sevišķi drūma. Es zinu, vecā mamma pēdējo dienu visu neēda, tad vakarā tikai, kad atved svētībiņu no baznīcas. To svētību salauž, visi noskaita pātarus vai nodzied, un tad tik ēda visi. Ziemassvētkos ir oplates svētītas, to var gabaliņos salauzt. Nu pārkrustās un paņem katrs to. A, Lieldienās maizi aiznes paši, un ūdeni svēta un maizi svēta Lieldienās. [...] Jā, uz māju un tad Lieldienas rītā pa priekšu tu pacienā. Oliņa nosvētīta un maizīte, sagriež ģimenei to svētīto pa priekšu, un tad ēd to, ko sagatavojām vēl svētkiem, tām Lieldienām.”¹⁶¹

„Pelnu dienā sākās lielais gavēnis 10. februārī, kad pelnus svēta un tādus maisiņos. Skolā agrāk piekarināt vai ko un galvā bēra un teica: „No putekla cēlies, pa putekli tev jāpaliek”. Tādus vārdus teica.[...]Piekarināja, jokojās. Skolotāja vai kam piekarina visi

¹⁵⁸ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Emīliju Veģeri*. 2015. gada 28. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁵⁹ Turpat.

¹⁶⁰ Turpat.

¹⁶¹ Turpat.

(smejas). Jā, takā pa kluso. Kādā plastmasas kulītē un vajag āķīti, lai var ieāķēt viegli, ka lai nedzird. Ta prieks, smieklī nāk (smejas), kad atkal kluss un tad jau karājās, un tu nedzirdēji (smejas). Nu, vot, tāpēc, ka gavēns sākās un tad atzīmē. Arī uz durvīm tādus krustus rakstīja, atzīmēja tur tos, nosauca, es nemāku nosaukt. [...]Pelnu dienā Aizgavēji skaitījās. Tad uz kalna, mana pilskalna, ar ragaviņām visa sēta sanāca. Aizgavējās, tad vairs tādu lielu izpriecu netaisa. Tad tāda prieka diena, ko visu vari ēst un visu vari darīt. [...]Penus tādā kā ugunskurā (svētīja), un ogles paņēmām, likām krāsnī, lai būtu mājai dieva svētība, aizsardzība, tāda kā. Ūdeni paņem, redz, un tā mēs, pa mutītei vari paņemt un pārkrusties. Tā, kā veselība, varbūt tev stiprums, varbūt dieva palīgs no tās svētībiņas, tāda ticība. [...] Tas jau bija baznīcā, ārpus, tai priekšīnā. Jau ogles gatavas un pelni tik sabērti, jau atnesti. [...] Jā, papīriņā paņēmām uz mājām. Tad savā krāsnī, lai būtu aizsargs, lai būtu no ugunsgrēka, no visa, lai tā pasargātu no ļauna, lai būtu svētībiņa mājā. [...] ir vienmēr tādas lūgšaniņas aizsardzības, pret ļaunumu, pret visu ko lūdzās, lai būtu, kā saka. Ticībai vajag ticēt! Ir liels spēks ticībai.”¹⁶²

Teikas, pasakas, nostāsti:

„Tā bija, ka pilskalnā, ka kādreiz bija pils, un tā ir nogrimusi. A, kā, to es nezinu, tā ir pasaka, nogrimusi, un agrāk, redz, bērņus – es ar’ pie saimnieka pa ganu gāju, deva, lai nopelnītu kurpītes uz skolu iet, vai ko, pašiem, bērņiem visiem, tā, ko sagādāt, nebij’ tā naudiņa tā, viss pats no savam, un tad tas ganiņš bij’, tas puika atdots pie saimnieka, cūkas ganiņa viņš. Ganiņa visur viņš pa tīrumiem, visur tās cūkas, un viņam pazuda tā viena cūka, un viņš meklē un meklē, tak bārsies saimnieks, jāmeklē, kur tā cūka palika. Tāda kā ala bija, kā kas, tā cūka ielīdusi pa to alu, un pils nogrimis tai pilskalnā, un tas ganiņš pa to eju gāja un gāja, kaut vai bail bij, droši aizgāja un atrada, ka tas zvans, kur es teicu, un tas skanēja visu laiku „pill-dann, pill-dann”, un viņam vajadzēja uzminēt to nosaukumu, tad tas pils cēlās augšā, un cūka, un visu dabūja tad. Uzcēlās pils augšā, ganiņš dabūja pili augšā. Tāda pasaka (smejas). [...]Jā, tas onkulīts bija (pasaku stāstītājs), bet viņš miris. Tas sen jau mira. Kā viņam netrūka pasaku! Viņš, ka atnāca, vienmēr viņš pārgulēt vai ko, vai ēst iedot arī.

¹⁶² Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Emīliju Veģeri*. 2016. gada 15. februāris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

Staigāja tādi agrāk. Pansionātu vēl nebija tā vēl. Trūcīgie staigāja. Pieņēmām, pārgulēja pa nakti.”¹⁶³

„Redz, kā – sveša māte savas meitas lutināja, a to bārenīti, kas paņemta bez mātes, to vienmēr viņa... A, kāpēc viņa viņu sūtīja uz mežu plucināt tās vistu spalvas priekš spilveniem? Uz mežu, a, kāpēc istabā viņas ne? Nezinu, pasaka ir pasaka (iesmejas). Jā, aiziet un tad tāds onkulīts gāja, tas takā no dieva vai kā viņš būtu, tām labām kaut ko teica. Tās ļoti rupji atbild, kundzīgi atbild. Atnāk mājā, nu, nekā viņām neveicas, neko viņas nav padarījušas. Aizsūta to bārenīti uz mežu tagad strādāt. Viņa pie koka, nabags, viena strādā. Sēž, pienāk onkulīts, meitiņ, kāpēc tu raudi. Vot, viņai viņš iesita pa koku, lai viņai siltums būtu, lai viņa nesalst. Nāca siltais vilnis, viņa saplucināja tās spalvas. Viņš kaut ko viņai iedeva. Teica, tagad tu ej laimīga mājās, tagad tevi nebārs. Aizgāja – kā tu to dabūji. Mamma atkal savas sūtīt, a savas, viņas ir kundzīgas, viņas ir lepnas. Viņas lepni atbild, a tad tā neveicās, a bārenītei paveicās tā. Ko viņš viņai iedeva... Vai viņai ko no ēdamā, vai naudiņas. Kaut ko iedeva, kad viņa bij' sajūsmā, un sūtīja arī savas, lai arī tās izpelnās, a tās nemācēja izpelnīties kā tā bārenīte. Viņa laipna, viņa līdzjūtīga, viņa žēlsirdīga, nav takā tās tādas lepnas bija. Tām nekas neveicās. Neatceros neko, kā beidzās. Tā jau vienmēr bārenīšiem bija grūta dzīve, vienmēr pie saimniekiem.”¹⁶⁴

„Tai pilsētā daudz žīdi dzīvoja, tie, Kārsavā, piemēram. Nez, kurā gadā viņus šāva. Uz to Naudas kalna kapiem. Tāda nogāze bija. Viņus tur aizveda, sastādīja pie tās bedres un ar bērniņiem. Kā viņi tur vaimanāja, un tad šāva visus. Lūdzās, lai paņem bērnus, a, kurš ta tur ņems. Pašiem trūcīgi gāja. Bija tādi gadi, bija. Es atceros, ka tā, bet tas ir tālu no mums, bet es zinu, ka tā darījās. Žīdus šāva, šāva. Rēzeknē, piemēram, daudz bija, žīdu pilsētiņa, un Kārsavā. Viņiem bija veikali, viņi bija diezgan tādi.”¹⁶⁵

„Es nezinu, kāpēc man tas tā rādās, es nevaru saprast. Pagājušo nakti arī. Kāpēc tas tā? Tāpēc, ka es visu nakti neguļu. Izmokos, pasēžu un pastaigāju, pasiedu un apgulos, un uzreiz šitā viens uz kājām tik stingri ar rokām saspiež, un es neesmu aizmigusi un jūtu! Nomodā. Atveru acis – gara sieviete stāv. Es saku: „Kas ta būs, ko?” Sāku runāt, pagriezās

¹⁶³ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Emīliju Veģeri*. 2016. gada 15. februāris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁶⁴ Turpat.

¹⁶⁵ Turpat.

un pazūd. Es nezinu, kāpēc tas tā parādās kādreiz. Neko nerunā, viņa pagriežas, aiziet un pazūd. Iepriekš kādu slimību nes, vai ko, kaut kas tāds."¹⁶⁶

„Vai Jūs „Staburaga bērņus” esat lasījusi? Tur ir tāds pantiņš:

Pa Daugavas straujajiem viļņiem,

Man laiva viegli slīd.

Nāc, meitiņ, sēsties laivā,

Es māku pāri celt.

Vot, pantiņš. Tas ir mans vecvectēvs. Tur figurē tāds Lazdu Tēvs, tas ir mans vecvectēvs. Tur arī minēts, ka Lazdu Tēvs, laivinieks, pārmin ceļu pāri. Kā laivinieks, jā, un tāpēc, es saku, tā dziesmiņa, ka tā viņš dzied. Tieši es to dziesmiņu no tiem „Staburaga bērņiem”, ka viņš mans vecvectēvs. Tur tak es ciemojos. Mana vecmāmiņa ir tā Lazdu Tēva meita. Tur jau tie, Daugavas krastā dzīvojošie, viņiem visiem bija laivas, visi viņi bija zvejnieki, un viņi cēla, bišķi arī piepelnījās. Strādāja tur. Tieši pretī Staburagam, kur tas ceļš pieiet pie Daugavas, tur ir tādas mājas „Zvejnieki”. Nu, protams, bija, jo tagad viss ir ūdenī. Tās mājas ir „Zvejnieki”, un tur ar' bij' pārcēlāji. Tas ceļš piegāja pie Daugavas un var teikt izbeidzās Daugavā. Tas jau teiksim bija Padomju laikos, Jums jau tas ir svešs, laivu tā iegroza viļņos, ka viņa ir uz troses piestiprināta, trose pāri visai Daugavai. Tagad Daugava ir briesmīgi plata, bet toreiz jau kā jau bij' kādi piecsimt metri un trose pāri Daugavai, un laiva piestiprināta pie troses. Prasmīgs laivinieks tā vadīja to laivu, ka tie viļņi dzina viņu uz priekšu, tā straume. Takā tur bij' tāda pārceltuve. Es jau dzīvoju citur. Tā Lazdu Tēva viena meita palika uz vietas, un tur iegātnis iegāja, un otru meitu apprecēja mans vectēvs. Takā viss jau tur tāpat ir, tā dzīvīte.”¹⁶⁷

Tautas ārstniecība:

„Nebija tad tādu tablešu, tik ar tējām. Dzērvenītes ausī likām. Tās atkal temperatūru izvelk un viss, nesāp tā.”¹⁶⁸

„Tās vērmes ir kuņģa darbībai un pavairo ēstgribu, un visam viņas. Un tik sūras! Peleški arī sūri. Tas ir pret klepu un astmu tādu. Visas tējas ir labas. [...]Rasas podiņi atkal

¹⁶⁶ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Emīliju Veģeri*. 2016. gada 15. februāris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁶⁷ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Vili Mežvēveru*. 2016. gada 1. marts. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

¹⁶⁸ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Emīliju Veģeri*. 2016. gada 15. februāris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

urīnpūslim, visur der tie.[...] Kumelīšu vienmēr slavē, visu vaig skalot muti vai ko, vai kaklu paskalot. Kumelītes takā mīkstina. Ķīmeņu tēja ļoti laba kuņģim, laba garša.”¹⁶⁹

Lai gan šajā apakšnodaļā atspoguļoti tikai daži folkloras piemēri, kas tīkti *izlasīti* no teicēju dzīvesstāstiem, pēc intervijām ar pensionāta iedzīvotājiem var secināt, ka folkloras funkcionē daudz un dažādos kontekstos, brīvi ieplūst savstarpējā ikdienas komunikācijā un pilda vairākas teicējiem svarīgas funkcijas. Sarežģītais attiecību tīkls, kas pastāv pensionāta iedzīvotāju starpā, vienas sociālas grupas ietvaros veido neskaitāmas mazas, kuru vidē eksistē sava folkloras – iesaukas, joki un stāsti. Lai gan pensionātam raksturīgā folkloras ir neliels un intervētājam tikai nojaušams slānis, tas līdz ar klasiskās folkloras vienībām ir funkcionāls un visas šīs folkloras izmantojums definē katru pensionāta iedzīvotāju kā individu ar unikālu pieredzi un arī kā sociālas grupas pārstāvi. Līdzās īsajiem folkloras žanriem, kas ieplūst pensionāta iedzīvotāju ikdienas komunikācijā, personiskās pieredzes stāstu stāstīšana kļūst par eksistences formu, jo tos pārstāstot teicējs it kā saglabā savu identitāti jaunajos apstākļos – šo stāstu dēļ viņš ir īpašs.

3.4. Folklorists un teicējs Cēsu pilsētas pensionātā

Folklorista un teicēja komunikācijas rezultātā dabiski rodas atgriezeniska saikne. Folklorists, līdz ar sev interesējošas informācijas iegūšanu, uzklausa arī teicēja sūdzības, pārdomas un prieku par dzīvi pensionātā: „*Pansionāts ir pansionāts un māja ir māja. Un, ja tu pats sevi apkopt nevari, tad ir jābūt pieklājīgam un jābūt apmierinātam ar tiem cilvēkiem, kas tev palīdz. Lai ko tu naktī pārdomā, tā ir mana darīšana, bet ir cilvēkam kaut kāds mērs jāiztur, bet es jūtu, ka, nu varbūt, ka mēs esam izlutināti vai nu nezinu kā, bet tā neapmierinātība, tas īgnums, tas jau ir par traku [...] Zinat ko, man ir šinī pašā 4.stāvā tāda draudzenīte. Mēs sapazināmies ārā. Viņa pašlaik ļoti švaki jūtās ar veselību. Mēs vakaros, kad nācām iekšā: „Cikos tu rītā nāksi?” Pēc kāda laika atnāk mana meita pie manis: „Ej ārā, tevi Ruta jau gaida”. Zinat ko, es Jums pateikšu, cik tas bija jauki! Nu un tad, vai ne, tu*

¹⁶⁹ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Āriju Žūkuri*. 2016. gada 1. marts. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

sēdi un skaties - tur direktors aizbrauc, tur tas (iesmejas). Es jums pateikšu, kaut kur sava dzīve bija atkal! Bet nu te, tajā istabā, tā ir. Nu nekas, jāpacieš."¹⁷⁰

Katrs teicējs, stāstot savu dzīvesstāstu un atbildot uz folklorista uzdotajiem jautājumiem, veido unikālu komunikatīvu notikumu. Abpusējā teicēja un folklorista saskarsme ietekmē iegūtās informācijas saturu. Attiecīgā teicēja un folklorista vecumposmu atšķirība, teicēja emocionālais noskaņojums intervijas laikā, veselības stāvoklis un pašsajūta, konkrētās situācijas interpretācija u.c. veido subjektīvu skatījumu uz pansionātu kā folklorista izpētes lauku, tāpēc visi bakalaura darbā izteiktie secinājumi jāvērtē kā vienas personas subjektīvs skatījums un izpratne par pētījuma priekšmetu, jo bakalaura darba ietvaros pansionātu kā folklorista izpētes lauku izvēlēts apzināt intervējot tā iedzīvotājus, lai uzmanību fokusētu uz teicēju un viņa stāstījumu, tikai pastarpināti fiksējot arī citas pētniecības iespējas, kas saistās ar svētku svinēšanu pansionāta iekšienē u.c. Lai gan pētījuma laikā bijusi izdevība piedalīties gan pansionāta rīkotajos pasākumos, gan iesaistīties to rīkošanā, tomēr šī pieredze ir virspusēja un būtu papildināma, turpinot apzināt pansionātu kā folklorista izpētes lauku ietvertā novērojuma ceļā.

¹⁷⁰ Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Āriju Žūkuri*. 2016. gada 1. marts. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

NOBEIGUMS

Bakalaura darba „Pansionāts kā folklorista pētniecības lauks” izstrādes gaitā gūts virspusējs iespaids par iespējamiem folklorista interešu lokiem:

- 1) Priekšmetiskā pasaule ap teicēju pansionātā;
- 2) Tradīcijas pansionātā;
- 3) Folkloras funkcijas pansionātā;
- 4) Pansionāta iedzīvotāju tīklveida attiecības;
- 5) Kādai sociālai grupai raksturīgas folkloras veidošanās priekšnosacījumi;
- 6) Intervēšanas situācija sociālas grupas ietvaros u.c.

Izmantotā intervēšanas metode paver iespējas dokumentēt teicēju dzīvesstāstus, veidot izpratni par klasiskās un pansionāta folkloras attiecībām un funkcijām konkrētās sociālās grupas ietvaros un kopā ar literatūras un avotu studijām, veido aptuvenu ainu par līdzšinējo folkloristu pieredzi pansionātos un folkloras teicēju *atrašanu* pansionātā arī mūsdienās, taču mazāk ļauj ieraudzīt pansionāta kultūru kopumā. Izvēlētais Cēsu pilsētas pansionāts ir liels komplekss, kurā piecos stāvos mitinās cilvēki, kuru sastāvs pietiekami intensīvi mainās, radot situācijas, kurās interviju laikā pansionāta iedzīvotāji pēc gadu ilgas dzīvošanas vienā vietā pirmo reizi sasveicinās, vai tieši pretēji – intervijās piedaloties dzīves biedriem, kuri viens otru iepazinuši pansionātā un dzīves turpmāk veidojuši kopā. Tas, ka izvēlētais pansionāts bijis liels komplekss ar vairāk nekā simts iedzīvotājiem, ir bijis izaicinājums, veidojot izpratni par folkloras iespējamo dzīvi pansionāta iedzīvotāju ikdienā.

LFK materiālos atrodamās ziņas par teicējiem pansionātos ir ļoti dažādas – folkloristi iezīmējuši gan folkloras teikšanas situāciju, kurā nereti piedalījušies vairāki cilvēki, gan pašu pansionāta iekārtojumu, teicēja izjūtas atrodoties tajā, pašas folkloras vienības u.c., bet svarīgi, ka fiksētā folklorā lielākoties attiecīgajā vidē ir funkcionāla. Līdzīgi var secināt pēc intervijās ar Cēsu pilsētas pansionāta iedzīvotājiem iegūtās informācijas, kurā atklājas, ka teicēji viens otram īsinot laiku, trenējot atmiņu un saglabājot savu identitāti stāsta dažādus personiskās pieredzes stāstus, kopīgi dzied, joko u.c.

Lai gūtu plašāku iespaidu par pētījuma priekšmetu, būtu interesanti perspektīvā izmantojot ietverto novērojumu palūkoties uz cita tipa pansionātu, kurā cilvēki veido ko līdzīgu ģimenes attiecībām, jo ir skaitliski mazāk, apdzīvotās telpas ir šaurākas un līdz ar to folklorā varētu potenciāli *dzīvot vēl aktīvāku dzīvi*.

Bakalaura darba izstrādes gaitā izvirzītais mērķis – apzināt pansionātu kā folklorista pētniecības lauku un tā sasniegšanai nosprausto uzdevumu izpilde pierādījusi, ka folkloras pansionāta iedzīvotāju vidū funkcionē kā savdabīgs eksistences veids. Hipotēzi apstiprina folkloras funkcionālais konteksts, kas nolasāms iepazīstot folkloristu pieredzi pansionātos līdz šim un arī intervijās ar Cēsu pilsētas pansionāta iedzīvotājiem.

KOPSAVILKUMS

Pansionāta iedzīvotāji veido savdabīgu sociālu grupu, kuras ietvaros pastāv sarežģīts attiecību tīkls. Šādu attiecību ietvaros folklorists sociālas grupas ietvaros ierauga vairākas mazas grupas, kuras var apzīmēt tematiski – „istabas biedri”, „galda spēļu draugi”, „kopīgo interešu dalītāji” u.c. Mēģinot vispārināti izdarīt secinājumus par līdz šim iegūto informāciju, var teikt, ka intervējot teicēju pansionātā, iespējams gūt plašu pieredzi gan dokumentējot individuālu dzīvesstāstu un līdz ar to folkloras vienības, gan folkloru, kas raksturīga ikdienai pansionātā – jau iepriekš minēto sociālo grupu ietvaros, gan vispārējā saziņā ar pansionāta darbiniekiem u.c. Teicējs pansionātā ir gatavs atvēlēt savu laiku un zināšanas tādā veidā ne tikai ļaujot folkloristam dokumentēt viņam interesējošo, bet arī ļaujot nostiprināties teicēja identitātei starp citiem sociālas grupas pārstāvjiem kļūstot īpašam un unikālam. Mazsvarīgas nav arī praktiskākas folkloras funkcijas – laika īsināšana un atmiņas trenēšana.

Pansionāts kā folklorista pētniecības lauks kopumā iezīmējas kā plašs gan no iespējamo pētījumu objektu dažādības, gan izvēloties teicēja vai folklorista skatījumu uz intervēšanas situācijām u.c. un perspektīvā var tikt attīstīts, izsekojot folkloras dzīvei sociālas grupas ietvaros un līdz ar to iegūstot vispārīgas zināšanas par folkloras rašanās un funkcionēšanas priekšnoteikumiem.

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Avoti

Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta Latviešu folkloras krātuves ekspedīciju materiāli:

1. LFK 1895, 3356
2. LFK 1935, 4151-4156
3. LFK 1935, 8842-9179
4. LFK 1935, 9226-9229
5. LFK 1960, 7669-7785
6. LFK 1968, 194
7. LFK 1968, 4040-4050
8. LFK 1975, 2251-2254
9. LFK 1975, 2260-2266
10. LFK 1978, 3121
11. LFK 1985, 942
12. LFK 1985, 943
13. LFK 1985, 974-1005
14. LFK 1985, 1258-1274
15. LFK 2000, 4771
16. LFK 2000, 4825
17. LFK 2007, 2307
18. LFK 2007, 2415
19. LFK 2007, 2434
20. LFK 2007, 3961
21. LFK 2007, 4033
22. LFK 2007, 4109
23. LFK 2211, 1
24. LFK 2020, 2459-2527
25. LFK 2020, 2459-2659
26. LFK 2020, 3522

Intervijas:

27. Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Arvīdu Baumani*. 2016.gada 15. februāris. Audioieraksts.
Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

28. Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Aiju Dzirkali*. 2015.gada 23. novembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.
29. Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Āriju Žīguri*. 2016. gada 1. marts. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.
30. Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Emīliju Veģeri*. 2015. gada 28. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.
31. Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Emīliju Veģeri*. 2016.gada 15. februāris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.
32. Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Gunāru Klūgu*. 2016. gada 29. marts. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.
33. Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Guntu Seisumu*. 2016. gada 2. februāris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.
34. Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Gintu Veģeri*. 2015. gada 8. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.
35. Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Metu Treikmani*. 2015. gada 15. novembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.
36. Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Māru Vīksnu*. 2016. gada 13. aprīlī. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.
37. Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Ritu Bērziņu* 2015.gada 23. novembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.
38. Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Sarmīti Sverņikovu*. 2015.gada 16. novembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.
39. Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Vili Mežvēveru*. 2016. gada 1. martā. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.
40. Žvarte, Elvīra. *Saruna ar Valiju Opalā*. 2015. gada 28. decembris. Audioieraksts. Glabājas E. Žvartes personiskajā arhīvā.

Literatūra:

41. Apo, Satu. Analysing the contents of narratives. In: *Folklore processed*. Studija Fennica, Folkloristica 1. Helsinki: Finnish Literature society. Edd.: Reimund Kvideland., 1992. p. 62-72.

42. Bauman, Richard. Differential Identity and the Social Base of Folklore. In: *Toward New Perspectives in Folklore*. Ed. by Americo Paredes and Richard Bauman. Trickster Press, Bloomington., 2000.
43. Barons, Krišjānis. Ievads. Grām: K. Barons un H. Visendorfs (sast.) *Latvju dainas*, 1. sēj., Jelgava: H.J. Draviņ-Dravnieka drukātava, 1894. III – XXVI
44. Ben-Amos, Dan. Toward a definition of folklore in context. In: *Toward New Perspectives in Folklore*. Ed. by Americo Paredes and Richard Bauman. Trickster Press, Bloomington., 2000.
45. Bela-Krūmiņa, Baiba. *Dzīvesstāsti kā sociāli vēstījumi*. Promocijas darbs doktora grāda iegūšanai socioloģijā (apakšnozare: sociālā antropoloģija) zin. vad. Tālis Tisenkopfs. Latvijas Universitāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2004.
46. Bormane, Dace K. Home in the topography of life: life stories of a house. In: *Lives, Histories and Identities*. Vol. 2 Studies on Oral Histories, Life and Family Stories. Tartu: University of Tartu, Estonian Literary Museum, 2002.
47. Bronner, Simon J. *The meaning of folklore. The analytical essays of Alan Dundes*. Utah State University Press, 2007. Pieejams:
http://digitalcommons.usu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1077&context=usupress_publications [skatīts 2016, 12. febr].
48. Bula, Dace. *Mūsdienu folkloristika. Paradigmas maiņa*. LU LFMI LFK, Zinātne, 2011.
49. Bula, Dace. Lauka stāsts Latvijas pētnieciskajā diskursā. LU LFMI, *Letonica*. Nr. 19., 2009. 16.-29.lpp.
50. Dorson, Richard M. Is there a folk in the city? In: Americo Paredes and Ellen J. Stecke eds., *The urban experience and folk tradition*. Austin: University of Texas Press, 1971. p. 21.-64.
51. Endzelīns, J., E. Hauzenberga. *Papildinājumi un labojumi K. Mūlenbacha Latviešu valodas vārdnīcai*. 3. sējums. Rīga: Grāmatu Apgāds, 1946.
52. Feldmane, Sarmīte. Tad jāņugunis dega augstāk. *Druva*. 2000, 21. jūnijs. 8. lpp.
53. Feldmane, Sarmīte. Kaitina nefīrība apkārt. *Druva*. 2002, 3. aprīlis. 1. lpp.
54. Giddens, Anthony. *Modernity and self-identity*. Great Britain: Polity Press, 1995.

55. Garda-Rozenberga, Ieva. *Personiskie stāstījumi Alsungas novadā 21. gadsimtā*. Promocijas darba kopsavilkums filoloģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai folkloristikas nozarē (apakšnozare: latviešu folkloristika) zin. vad. Ieva Kalniņa; rec. Janīna Kursīte-Pakule, Dace Bula, Angelika Juško-Štekele; Latvijas Universitāte. Rīga: Latvijas Universitāte, 2011.
56. Jones, Michael Owen. Why folklore and organization(s)? In: *Western folklore*. Nr. 50., January, 1991., p. 41.- 51.
57. Kalniņa, Ilze. Labo vecumdienu aizstāve. *Druva*. 2010, 27. februāris. 5. lpp.
58. Laķis, Pēteris. *Ievads socioloģijā*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2005.
59. Lerhis, Puškaitis-Anss. Ievads. Grām: A. Lerhis-Puškaitis. *Latviešu tautas teikas un pasakas*. 7. daļa, 1. sējums, Cēsis: J. Ozola grāmatu spiestuve, 1903. X
60. Myerhoff, Barbara. *Number our days*. New York: Simon & Schuster, 1978.
61. Melngailis, Emīlis. Latviešu mūzikas folkloras materiāli 3. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība. 1953.
62. Nickerson, N. Bruce. Is there a folk in the factory? In: *The journal of american folklore*. America Folklore society, 1974. p. 133.-139.
63. Pakalns, Guntis. Folklorā un dzīvesstāstu pētniecība. Grām: *Spogulis. Latvijas mutvārdu vēsture*. Red. Māra Zirnīte. LU Filozofijas un socioloģijas institūts, Rīga, 2001. 229. - 234. lpp.
64. Sokols, E., V. Greble, E. Kokare. *Folkloras vācēja rokasgrāmata*. Rīga: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1958.
65. Turner, Victor. Foreword. In: Barbara Myerhoff. *Number our days*. New York: Simon & Schuster, 1978.
66. Volters, E. *Programa tautas gara mantu krājējiem*. Jelgava: H. J. Draviņ-Dravnieka apgādība. 1892.
67. Vīksna, Māra. Latviešu folkloras krātuves vēsture preses izdevumos, dokumentos un ekspedīciju materiālos. *Letonica*. Nr. 11., LU LFMI, 2004. 224.-249.lpp.
68. Virtanen, Leea, Thomas DuBois. The study of folklore in Finland. In: *Finnish folklore*. Helsinki: Finnish Literature society. 2000.
69. American folklore society. *What is folklore*. Pieejams: <http://www.afsnet.org/> [skatīts 2016, 6. febr.].

70. Latviešu folkloras krātuves digitālais arhīvs. *Garamantas.lv*. Pieejams: <http://www.garamantas.lv> [skatīts 2016, 3. martā].
71. Latviešu folkloras krātuves vēsture. Pieejams: <http://lfk.garamantas.lv/lfk/vesture> [skatīts 2016, 5. apr.].
72. Spektors, Andrejs (sast.) *Tēzaurus*. Latviešu literārās valodas vārdnīca. Mākslīgā intelekta laboratorija. <http://www.tezaurus.lv/lvv/> [skatīts 2016, 05. martā].

ANNOTATION

Originally the interest of folklore researchers was caught by narrators, whose age shows lifetime full of different, but meaningful experiences. On 20th and 21st century because of folklore's reflection on itself, borders and interests of folklore have increased noticeably by looking for folk with their own lore within large and small social groups.

Although when the concept of folklore was made, it did not have much in common with folklore studies as we know them today, the idea of it has not changed - the most important thing for folklorists is narrator's mental product. In this research folklore is understood as one of the ways how members of different social groups show their identity, but folklorists – as a person, who studies how the folklore functions within those groups.

Retirement home as a field of folklorist's research, a place, where the oldest and most experienced part of society has to start a new stage of life in completely new social reality. The combination of particular age and new living conditions creates specific group of people, whose previous individual experiences intercross with the new ones. The age of retirement home members gives an opportunity for folklore specialists to document memories about historical event as much as individual thoughts. It allows to record classical units of folklore genres and units, that have appeared only in the retirement home.

To better understand the experience of folklorists in retirement homes in Latvia, materials of Archives of latvian folklore have been analyzed and fieldwork of Cēsis city retirement home have been made. Reason why it was done – to have a wider view about folklore itself and it's functions in retirement homes particular.

After the study it can be concluded that even though members of Cēsis city retirement home have quite big and complicated inner social network, in which the folklore is a meaningful part of everyday life

PIELIKUMI

1. Pielikums

Tabula „Ekspedīcijās apmeklētie pansionāti”

Nr. p.k.	Eksp.	Vācējs	Teicējs	Kur	Konteksts	Pers. stāst.	Refleksija	Pans. folklorā
1.	[1835] 1948.g.	Elza Buša	Ģertrūde Fincenfūsa	Aizupes invalīdu nams	–	–	–	–
2.	-II-	-II-	Mīnna Ozols	-II-	–	–	–	–
3.	-II-	Elza Kokare	Lavīze Jansons	Aizupes pag. nespējnieku patversme	–	–	–	–
4.	-II-	Alma Romane (Medne)	Lība Ziediņa	Sēmes nespējnieku patversmē	–	–	–	–
5.	[1860] 1950.g.	Austra Alksnīte	Marija Frīda	Siguldas invalīdu namā	–	–	–	–
6.	-II-	-II-	Augusts Liepiņš	-II-	–	–	–	–

7.	-II-	-II-	Anna Krūzkope	-II-	+	-	-	-
8.	-II-	-II-	Trīne Stūģe	-II-	+	+	-	-
9.	-II-	-II-	Marija Toča	-II-	+	-	-	-
10.	-II-	Alma Ancelāne	Jānis Andersons	-II-	+	+	-	-
11.	-II-	Pēteris Birkerts	Augusts Liepiņš	Siguldas nespējnieku namā	-	-	-	-
12.	-II-	-II-	Oskars Gudrais	-II-	+	-	-	-
13.	[1880] 1951.g.	Austra Alksnīte	Malvīne Skujeniece ¹⁷¹	Bauskas invalīdu nams	+	+	-	-
14.	-II-	-II-	Eduards Rutks	-II-	+	-	-	-
15.	-II-	-II-	Līze Rutka	-II-	+	+	+	-
16.	-II-	-II-	Lība Neibolte	-II-	+	+	-	-

¹⁷¹ Līdz ar M.Skujenieci Austra Alksnīte Bauskas invalīdu namā pierakstījusi vēl 11 teicējus, bet par dažiem (Līzi Miglu, Līzi Vilipu, Annu Lizumu) plašāku ziņu trūkst. Piemēram, par Līzi Vilipu plašākas ziņas Mirdzas Berzinskas folkloras vākumā.

17.	-II-	-II-	Ilze Odiņa	-II-	-	-	-	-
18.	-II-	-II-	Dārte Galiņa	-II-	-	-	-	-
19.	-II-	-II-	Karlīne Ozoliņa	-II-	+	-	-	-
20.	-II-	-II-	Eleonora Vēvere	-II-	+	-	-	-
21.	-II-	Mirdza Berzinska	Līze Vīlupa	-II-	+	-	-	+
22.	-II-	-II-	Malvīne Skujeniece	-II-	+	-	-	+
23.	[1895] 1952.g.	Pēteris Birkerts	Jānis Bullis	Ventspils invalidu nams	+	-	+	-
24.	-II-	-II-	Elizabete Siliņa	-II-	-	+	-	+
25.	-II-	-II-	Andrejs Štrauss	-II-	+	-	-	-
26.	-II-	Vilma Greble	Adele Čepaļevska	-II-	+	+	+	+
27.	-II-	-II-	Jānis Bullis	-II-	+	-	+	+

28.	-II-	-II-	Anna Irbe	-II-	+	+	-	+
29.	-II-	-II-	Līze Ramule	-II-	+	-	+	-
30.	-II-	-II-	Ieva Bajārs	-II-	-	-	-	-
31.	-II-	Jānis Rozenbergs	Jūle Zīle	-II-	-	-	-	-
32.	-II-	Viktors Sams	Jānis Bullis	-II-	-	-	-	-
33.	[1900] 1953.g.	Mirdza Berzinska	Jūla Cielena	Raunas ciema invalīdu nams	+	+	-	-
34.	-II-	-II-	Kristīne Upīte	-II-	-	+	-	-
35.	-II-	-II-	Marija Bērziņa	Cēsu pilsētas invalīdu nams	-	+	-	-
36.	-II-	-II-	Marija Žīds	-II-	-	-	-	-
37.	-II-	-II-	Marija Sarkane	-II-	+	-	-	-
38.	-II-	Pēteris Birkerts	Marija Bērziņa	-II-	-	-	-	-

39.	-II-	-II-	Alvīne Metals	-II-	-	-	-	-
40.	-II-	-II-	Trīne Brachmane	-II-	-	-	-	-
41.	-II-	-II-	Jānis Vēriņš	-II-	-	-	-	-
42.	-II-	-II-	Sīmanis Berķis	-II-	-	-	-	-
43.	-II-	Vilma Greble	Marija Bērziņa	-II-	-	-	+	-
44.	-II-	-II-	Marija Sarkane	-II-	+	+	-	-
45.	-II-	-II-	Marija Žīds	-II-	+	+	-	-
46.	-II-	-II-	Zelma Liepiņa	-II-	+	+	-	-
47.	-II-	-II-	Alvine Metals	-II-	+	-	-	-
48.	[1930] 1956.g.	Harijs Sūna	Valerija Bērziņa	Rēzeknes invalīdu nams	-	-	-	-
49.	-II-	-II-	Anna Plintska	-II-	-	-	-	-
50.	-II-	-II-	Brigita Proves	-II-	-	-	-	-

51.	-II-	-II-	Salimuns Paulāns	-II-	+	-	-	-
52.	-II-	-II-	Utāns Vatslavs	-II-	-	-	-	-
53.	[1935] 1957.g.	Rita Bebre	Mārtiņš Kiršteins	Ēdoles invalīdu nams	+	+	-	-
54.	-II-	-II-	Marija Miltiņa	-II-	-	-	-	+
55.	-II-	Jānis Alberts Jansons	Anna Gauša	Lažas invalīdu nams	+	-	-	-
56.	-II-	-II-	Anlīze Zvirgzde	-II-	-	-	-	-
57.	-II-	-II-	Ženija Fleitnere	-II-	-	-	-	-
58.	-II-	-II-	Līze Konrāde	-II-	-	-	-	-
59.	-II-	-II-	Ernests Konrāds	-II-	-	-	-	-
60.	-II-	-II-	Vilis Rumpis	-II-	+	-	-	-
61.	-II-	-II-	Gustavs Neimanis	-II-	+	-	-	-

62.	-II-	Alma Ancelāne	Anna Gauša	-II-	+	-	-	-
63.	-II-	-II-	Jete Gēgere	-II-	+	-	-	-
64.	-II-	-II-	Grieta Pūce	-II-	+	-	-	-
65.	-II-	-II-	Anna Plaūģe	-II-	-	-	-	-
66.	-II-	-II-	Otīlija Eichvalde	-II-	-	-	-	-
67.	-II-	-II-	Ženija Fleitnere	-II-	-	-	-	-
68.	-II-	-II-	Anna Niedre	-II-	+	-	-	-
69.	-II-	-II-	Gustavs Neimanis	-II-	-	-	-	-
70.	-II-	-II-	Marija Neimane	-II-	-	+	-	-
71.	-II-	Alma Ancelāne	Late Vilciņa	Ievkalnu ciema invalīdu nams	+	+	+	+
72.	-II-	-II-	Līze Saule	-II-	-	-	-	-

73.	-II-	-II-	Ieva Elerte	-II-	-	-	-	-
74.	-II-	-II-	Karlīne Tujuma	-II-	-	-	-	-
75.	-II-	-II-	Anna Grīnberga	-II-	+	-	-	-
76.	[1945] 1959.g.	E. Vutnāne (studente)	Agate Ruskule	Arendoles invalīdu nams	-	-	-	-
77.	-II-	-II-	Ilža Morkone	-II-	-	-	-	-
78.	-II-	M. Masteiko (studente)	M. Glužina	-II-	-	-	-	-
79.	[1950] 1960.g.	Mārtiņš Poišs	Zuzanna Ākule	Vīksnas invalīdu nams	+	-	-	-
80.	-II-	-II-	Marta Leišavniece	-II-	+	-	-	-
81.	[1955] 1961.g.	Mirdza Asare	Anna Kļaviņa	Liepājas 1.invalīdu nams	-	-	-	-
82.	-II-	-II-	Margrieta Rozenšteine	-II-	+	-	-	-

83.	-II-	Anastasija Isajeva	Jorens Beķers	Aizvīķu ciem invalīdu nams	-	-	-	-
84.	-II-	Romualds Jermaks	Jorens Beķers	-II-	-	-	-	-
85.	-II-	Inta Zariņa, Rūta Jirgensone (studentes)	Kārlis Elers	Salu ciema invalīdu nams	-	-	-	-
86.	-II-	V. Ķirsis (students)	Ansis Brikainis	Dundagas invalīdu namā	-	-	-	-
87.	[1960] 1962.g.	Kazimirs Beinārs (students)	Anna France	Abavas ciema invalīdu nams	-	-	-	-
88.	-II-	-II-	Lība Helviga	-II-	-	-	-	-
89.	-II-	-II-	Alīse Lunte	-II-	-	-	-	-
90.	-II-	Ārija Salava (studente)	Ansis Brikainis	Dundagas invalīdu namā	-	-	-	-
91.	-II-	-II-	Alma Cebure	-II-	-	-	-	-

92.	-II-	-II-	Minna Upīte- Ansone	-II-	-	-	-	-
93.	-II-	Andrejs Krūmiņš	Auguste Skuja	-II-	-	-	-	-
94.	-II-	-II-	Minna Ansone- Upīte	-II-	-	-	-	-
95.	-II-	-II-	Ansis Brikainis	-II-	-	-	-	-
96.	-II-	-II-	Lilija Brīna	-II-	-	-	-	-
97.	-II-	-II-	Alma Cebure	-II-	-	-	-	-
98.	-II-	-II-	Jūlijs Liepiņš	-II-	-	-	-	-
99.	-II-	-II-	Ernests Vinovskis	-II-	-	-	-	-
100.	-II-	Alma Ancelāne	Minna Upīte	-II-	+	-	-	-
101.	-II-	-II-	Lība Kore	-II-	+	-	-	-
102.	-II-	-II-	Antons	-II-	-	-	-	-

			Apšinskis					
103.	-II-	-II-	Ansis Brikainis	-II-	+	+	-	-
104.	-II-	-II-	Aleksis Jankovskis	-II-	-	-	-	-
105.	-II	-II-	Elza Karsone	-II-	+	-	-	-
106.	-II-	-II-	Lizete Kunova	Laucienas invalīdu nams	-	-	-	-
107.	-II-	Erika Bērziņa (studente)	Alma Cerbule	Dundagas invalīdu nams	-	-	-	-
108.	-II-	-II-	Auguste Skuja	-II-	+	-	-	-
109.	[1965] 1963.g.	Dace Lucava	Antonija Štāle	Blīdenes invalīdu nams	-	-	-	-
110.	-II-	-II-	Līze Lēvalde	-II-	-	-	-	-
111.	-II-	-II-	Antonija Dundure	-II-	-	-	-	-
112.	-II-	Renāte Tavare	Antonija Štāle	-II-	-	-	-	-

113.	-II-	-II-	Lība Susekle	-II-	-	-	-	-
114.	-II-	-II-	Līze Lēvalde	-II-	-	-	-	-
115.	-II-	-II-	Antonija Dundure	-II-	-	-	-	-
116.	-II-	-II-	Paulīne Priede	-II-	-	-	-	-
117.	-II-	-II-	Indriķis Ukavics	-II-	-	-	-	-
118.	-II-	-II-	Emīlija Ukavica	-II-	-	-	-	-
119.	-II-	-II-	Ieva Fogeļe	-II-	-	-	-	-
120.	-II-	-II-	Otīlija Jauce	-II-	-	-	-	-
121.	-II-	Andrejs Krūmiņš	Marija Jēkabsone	Siguldas invalīdu namā	-	-	-	-
122.	[1968] 1964.g.	Arvīds Bomiks	Alvine Sproģe	Veco ļaužu pansionāts Dobelē	+	-	-	-
123.	-II-	-II-	Natālija Antinsone	-II-	-	-	-	-

124.	-II-	-II-	Jānis Laumanis	-II-	-	-	-	-
125.	-II-	-II-	Kārlis Šinkevics	-II-	+	-	-	-
126.	-II-	-II-	Amālija Mežkone	-II-	-	-	-	-
127.	-II-	-II-	Ženija Rože	-II-	-	-	-	-
128.	-II-	-II-	Zelma Roze	-II-	-	-	-	-
129.	-II-	Ausma Indriksone	Elizabete Bierne	Tērvetes veco ļaužu pansionāts	-	-	-	-
130.	-II-	-II-	Olga Mališka	-II-	-	-	-	-
131.	-II-	-II-	Emma Blūzika	Tērvetes invalīdu namā	-	-	-	-
132.	-II-	-II-	Kārlis Maže	-II-	-	-	-	-
133.	-II-	-II-	Jūlija Dumpe	-II-	-	-	-	-
134.	-II-	-II-	Emīlija Vilmane	Tērvetes veco ļaužu pansionātā	-	-	-	-

135.	-II-	Ināra Lesiņa	Ieva Meirāne	-II-	-	-	-	-
136.	-II-	-II-	Olga Mališke	-II-	-	-	-	-
137.	-II-	-II-	Līna Prātnieks	-II-	-	-	-	-
138.	-II-	-II-	Emīlija Vilmane	-II-	-	-	-	-
139.	-II-	-II-	Jūlija Dumpe	-II-	-	-	-	-
140.	-II-	-II-	Otīlija Līberte	-II-	-	-	-	-
141.	-II-	-II-	Kārlis Maže	-II-	-	-	-	-
142.	-II-	-II-	Anna Dambrāne	-II-	-	-	-	-
143.	-II-	-II-	Elizabete Bierne	-II-	-	-	-	-
144.	-II-	-II-	Kārlis Barovskis	-II-	-	-	-	-
145.	-II-	Sarmīte Lence	Jānis Laumanis	Veco ļaužu pansionāts Dobelē	-	-	-	-
146.	-II-	-II-	Kārlis Lērums	-II-	-	-	-	-

147.	-II-	-II-	Natālija Antinsone	-II-	-	-	-	-
148.	-II-	Rita Drīzule	Marija Berlīne	Tērvetes pansionāts	-	-	-	-
149.	-II-	-II-	Elizabete Bierne	-II-	-	-	-	-
150.	-II-	-II-	Lavīze Bluzika	-II-	-	-	-	-
151.	-II-	-II-	Anna Dambrāne	-II-	+	+	-	-
152.	-II-	-II-	Jūlija Dumpe	-II-	+	-	-	-
153.	-II-	-II-	Olga Maže	-II-	-	-	-	-
154.	-II-	-II-	Kārlis Maže	-II-	-	-	-	-
155.	-II-	-II-	Ieva Meirāne	-II-	-	-	-	-
156.	-II-	-II-	Emīlija Vilmane	-II-	-	-	-	-
157.	-II-	Jāzeps Rudzītis	Oskars Konrāds	Ausmas ciema invalīdu nams	-	-	-	-

158.	-II-	-II-	Zelma Jurgena	-II-	-	-	-	-
159.	-II-	Ojārs Ambainis	Vilis Čubris	Dobeles veco ļaužu pansionātā	+	+	-	-
160.	-II-	-II-	Indriķis Rozītis	-II-	-	-	-	-
161.	-II-	-II-	Zelma Roze	-II-	-	-	-	-
162.	-II-	Andrejs Krūmiņš	Vilis Čubris	-II-	-	-	-	-
163.	-II-	-II-	Jānis Laumanis	-II-	-	-	-	-
164.	-II-	-II-	Alvīne Sproģe	-II-	-	-	-	-
165.	-II-	-II-	Natālija Antensone	-II-	-	-	-	-
166.	-II-	-II-	Zelma Pope	-II-	-	-	-	-
167.	-II-	-II-	Zelma Roze	-II-	-	-	-	-
168.	-II-	-II-	Lidija Krīgere	-II-	-	-	-	-

169.	-II-	-II-	Kārlis Šinkrvics	-II-	-	-	-	-
170.	-II-	Antonija Siliņa	Lida Krīgere	-II-	-	-	-	-
171.	-II-	-II-	Paulīne Ziņģe	-II-	-	-	-	-
172.	-II-	-II-	Alvīne Sproģe	-II-	+	-	-	-
173.	[1975] 1965.g.	Aloīda Andžāne	Lūcija Arāja	Bauskas pansionāts	-	-	-	-
174.	-II-	Renāte Tavare	Lizete Nareikas	Īslīces invalīdu nams	-	-	-	-
175.	-II-	Ruta Skudra	Emīlija Kuncē	Bauskas pansionāts	-	-	-	-
176.	-II-	-II-	Ērika Kalinska	Jelgavas pansionāts	-	-	-	-
177.	-II-	-II-	Anna Buša	Bauskas pansionāts	-	-	-	-
178.	-II-	-II-	Lūcija Balčīne	-II-	-	-	-	-

179.	-II-	-II-	Minna Šebailova	Īslīces ciema pansionāts	-	-	-	-
180.	-II-	-II-	Katrīna Pavlovska	Bauskas pansionāts	-	-	-	-
181.	-II-	-II-	Emīlija Reimane	-II-	-	-	-	-
182.	-II-	-II-	Emīlija Mūrniece	-II-	-	-	-	-
183.	-II-	M. Auna	Lūcija Arāja	-II-	-	+	-	-
184.	-II-	-II-	Natālija Veide	-II-	-	+	-	-
185.	-II-	-II-	Otīlija Pudinska	-II-	+	-	-	-
186.	-II-	-II-	Valentīna Sudare	-II-	-	+	-	-
187.	-II-	-II-	Aleksandrs Ūdris	-II-	+	-	-	-
188.	-II-	-II-	Anna Spira	-II-	+	+	-	-

189.	-II-	-II-	Anna Buša	-II-	+			
190.	-II-	-II-	Emīlija Freimane	-II-	+	+	-	-
191.	[1978] 1966.g.	Andrejs Krūmiņš	Jānis Girgensons	Mazsalacas pansionāts	-	-	-	-
192.	-II-	Ruta Skudra	Anete Mosta	-II-	-	-	-	-
193.	-II-	-II-	Jānis Grgensons	-II-	-	-	-	-
194.	-II-	K. Pāvuliņa	Paulīne Ģērmāne	Valmieras invalidu namā	-	-	-	-
195.	-II-	-II-	Anna Auguste	-II-	-	-	-	-
196.	-II-	-II-	Alma Šķērstiņa	-II-	-	-	-	-
197.	-II-	-II-	Anna Kleimane	-II-	+	-	-	-
198.	-II-	-II-	Marija Jankovska	-II-	-	-	-	-
199.	-II-	-II-	Emīlija Bukuma	-II-	-	-	-	-

200.	-II-	-II-	Kristīne Bērziņa	-II-	-	-	-	-
201.	-II-	-II-	Kristīne Zībere	-II-	-	-	-	-
202.	-II-	-II-	Alvīne Vimba	-II-	-	-	-	-
203.	-II-	-II-	Amālija Rudzīte	-II-	-	-	-	-
204.	-II-	-II-	Ida Apsīte	-II-	-	-	-	-
205.	-II-	-II-	Klāra Grante	-II-	-	-	-	-
206.	-II-	Beata Poča	Jānis Girgensons	Mazsalacas invalīdu namā	-	-	-	-
207.	-II-	Maija Kurme	Emma Krieviņa	Braslavas ciema nespējnieku pansionāts	-	-	-	-
208.	-II-	-II-	Austra Kalniņa	-II-	-	-	-	-
209.	-II-	-II-	Olga Šnepe	-II-	-	-	-	-
210.	-II-	-II-	Emma Lilintāle	-II-	-	-	-	-

211.	-II-	Jānis Rozenbergs	Kristīne Krūmiņa	-II-	+	+	-	-
212.	[1980] 1967.g.	Mirdza Berzinska	Emīlija Vilumsone	Ērgemes ciema pansionāts	-	-	-	-
213.	-II-	Maija Kurme	-II-	-II-	-	-	-	-
214.	-II-	-II-	Emma Sarkangalve	-II-	-	-	-	-
215.	-II-	Elza Knope	Jānis Jansons	Blomes ciema nespējnieku pansionāts	-	-	-	-
216.	-II-	-II-	Jānis Vārna	Blomes ciema vecu ļaužu pansionāts	-	-	-	-
217.	-II-	-II-	Zelma Mūze	Vecu un nespējīgu ļaužu pansionāts Blomē	-	-	-	-
218.	-II-	-II-	Emma Skrodele	-II-	-	-	-	-
219.	[1985] 1968.g.	Pēteris Plakidis	Emīlija Kurmane	Pensionāru pansionātā, Rīgā, Daugavas ielā 34.	+	-	-	-

220.	-II-	-II-	Serafīma Reča	-II-	-	-	-	-
221.	-II-	-II-	Auguste Ārente	-II-	-	-	-	-
222.	-II-	Antonija Siliņa	Eiženija Ezeriņa	Veco ļaužu pansionāts Rīgā, Revolūcijas ielā 79.	+	-	-	+
223.	-II-	-II-	Alīde Ķikute	-II-	+	+	-	-
224.	-II-	-II-	Ella Zaksa- Baršova	-II-	+	-	-	-
225.	-II-	-II-	Dore Černovska	-II-	-	-	-	-
226.	-II-	-II-	Vilhelms Čerņickis	-II-	-	-	-	-
227.	-II-	-II-	Minna Takena	-II-	-	-	-	-
228.	-II-	-II-	Marija Gromova	-II-	-	-	-	-
229.	-II-	-II-	Anna Gulbe	-II-	+	-	-	-
230.	-II-	-II-	Lizete Nātre	-II-	+	-	-	-

231.	-II-	-II-	Erna Lauce	-II-	+	-	-	-
232.	-II-	Andrejs Krūmiņš	Anna Cimziete	Ropažciema veco ļaužu pansionāts	-	-	-	-
233.	-II-	-II-	Emīlija Šēnberga	-II-	-	-	-	-
234.	-II-	Alma Ancelāne	Emīlija Kurmane	Pensionāru pansionāts Rīgā, Daugavas ielā 34.	+	-	-	-
235.	-II-	-II-	Serafīma Reča	-II-	+	-	-	-
236.	-II-	-II-	Auguste Ārente	-II-	+	-	-	-
237.	[1900] 1969.g.	Vilis Bendorfs	Adele Cimdiņa	Alūksnes pansionāts	-	-	-	-
238.	-II-	-II-	Alfrēds Lapiņš	-II-	-	-	-	-
239.	-II-	-II-	Arvīds Lūcis	-II-	-	-	-	-
240.	-II-	-II-	Emma Lauce	-II-	-	-	-	-
241.	-II-	-II-	Paulīne	-II-	-	-	-	-

			Praznicāne					
242.	-II-	-II-	Ernests Gagainis	-II-	+	-	-	-
243.	-II-	-II-	Milija Cālīte	-II-	-	-	-	-
244.	[1955] 1970.g.	Vilis Bendorfs	Alvīne Salmiņa	Kokneses pansionāts	-	-	-	-
255.	-II-	-II-	Emīlija Auguste	-II-	-	-	-	-
256.	-II-	-II-	Genovena Družuka	-II-	-	-	-	-
257.	-II-	Viktors Sams	Anna Šūlmane	-II-	+	-	-	-
258.	-II-	-II-	Emma Zilūze	-II-	+	-	+	-
259.	-II-	-II-	Emīlija Krievkalne	-II-	-	-	-	-
260.	-II-	-II-	Emma Salmere	-II-	+	-	-	-
261.	-II-	Anita Stūģe	Marija Bērziņa	Ērgļu pensionāts	-	-	-	-

262.	-II-	-II-	Pēteris Roznieks	-II-	-	-	-	-
263.	[2000] 1971.g.	A. Semašenko, A. Kalējs, I.Zemzare	Katrīna Dukāte	Iģenes pansionāts	-	-	-	-
264.	-II-	-II-	Zelma Svece	-II-	-	-	-	-
265.	-II-	-II-	Emma Hausmane	Dundagas pansionāts	-	-	-	-
266.	-II-	-II-	Auguste Skuja	-II-	-	-	-	-
267.	-II-	-II-	Emīlija Linga	Iģenes pansionāts	-	-	-	-
268.	-II-	-II-	Roberts Kārkliis	-II-	-	-	-	-
269.	-II-	-II-	Jadviga Mediņa	-II-	-	-	-	-
270.	-II-	-II-	Zelma Baltiņa	Dundagas pansionāts	-	-	-	-
271.	-II-	Elga Melne	Lote Šveicers	Piltenes pansionāts	-	-	-	-

272.	-II-	-II-	Marija Krūmiņa	-II-	-	-	-	-
273.	-II-	Dace Donasa	Katrīna Dukāte	Iģenes pansionāts	+	-	-	-
274.	-II-	-II-	Zelma Svece	-II-	-	-	-	-
275.	-II-	Māra Viksna	Zete Krūmiņa	-II-	+	-	-	-
276.	-II-	-II-	Emīlija Izašāne	-II-	-	-	-	-
277.	-II-	-II-	Katrīna Dukāte	-II-	+	-	-	+
278.	-II-	-II-	Marta Zedenberga	-II-	-	-	-	-
279.	-II-	-II-	Joanna Gūtmane	-II-	-	-	-	-
280.	-II-	-II-	Alma Cebule	-II-	-	-	-	-
281.	-II-	-II-	Ķērsta Freimane	-II-	+	-	+	-
282.	-II-	Ieva Kuzņecova	Margrieta Bāra	Dundagas pansionāts	-	-	-	-
283.	-II-	-II-	Natālija Laube	-II-	-	-	-	-

284.	[2007] 1974.g.	R. Lazdiņa (studente)	K. Turka	Litenes ciema pansionāts	-	-	-	-
285.	-II-	-II-	Helēna Logina	-II-	-	-	-	-
286.	-II-	-II-	Agate Ugāre	-II-	+	-	-	-
287.	-II-	-II-	Rozālija Supe	-II-	+	-	-	-
288.	-II-	-II-	Millija Cālīte	-II-	-	-	-	-
289.	-II-	Veronika Ūbele (studente)	Tekla Madelāne	Salenieku pansionāts	-	-	-	-
290.	-II-	-II-	Antonija Trūpa	-II-	-	-	-	-
291.	-II-	-II-	Adele Lazdāne	-II-	-	-	-	-
292.	-II-	-II-	Magdalena Bluzma	-II-	-	-	-	-
293.	-II-	Anna Strode (studente)	Alīna Krēsliņa	-II-	-	-	-	-
294.	-II-	-II-	Tekla Mozule	-II-	-	-	-	-

295.	-II-	-II-	Ilze Bernāne	-II-	-	-	-	-
296.	-II-	Albīna Pudule (studente)	Brica Jugana	-II-	+	-	-	-
297.	-II-	-II-	Paulīna Jonāne	-II-	-	-	-	-
298.	-II-	-II-	Tekla Gaiduka	-II-	-	-	-	-
299.	-II-	Jolanta Mackova	Anna Šulmane	Litenes pansionāts	+	+	-	+
300.	-II-	-II-	Emīlija Laimona	-II-	+	+	-	-
301.	-II-	-II-	Anna Šķendere	-II-	+	+	-	-
302.	-II-	-II-	Elza Burka	-II-	-	-	-	-
303.	-II-	-II-	Marta Lūse	-II-	+	-	-	-
304.	-II-	-II-	Konstantīna Kravale	-II-	+	-	-	-
305.	-II-	-II-	Anna Bumbure	-II-	+	-	-	-

306.	-II-	-II-	Zelma Rakule	-II-	+	-	-	-
307.	-II-	Antons Braidaks	Tekla Mozule	Salenieku pansionāts	-	-	-	-
308.	-II_	-II-	Antoņina Trūpa	-II-	-	-	-	-
309.	-II-	Māra Vīksna	Anna Kadakova	Litenes pansionāts	+	-	-	-
310.	-II-	-II-	Boļeslavs Kadakovs	-II-	+	-	-	-
311.	-II-	-II-	Artūrs Elsiņš	-II-	-	-	-	+
312.	-II-	-II-	Bernhards Zvaners	-II-	-	-	-	-
313.	-II-	-II-	Oto Laivinieks	-II-	+	-	-	-
314.	-II-	-II-	Kārlis Treimanis	-II-	-	-	-	-
315.	-II-	-II-	Arnolds Kits	-II-	+	-	+	-
316.	-II-	-II-	Jānis Šuma	-II-	+	-	+	-

317.	-II-	-II-	Augusts Bērziņš	-II-	+	+	-	+
318.	-II-	-II-	Vera Feldere	-II-	+	+	-	+
319.	-II-	-II-	Alvīne Muceniece	-II-	+	-	-	-
320.	-II-	-II-	Alvīne Kārklīņa	-II-	+	-	+	-
321.	-II-	-II-	Zoļa Brencē	-II-	+	-	+	-
322.	-II-	-II-	Agnēze Gabrāne	-II-	-	-	-	-
323.	-II-	-II-	Marija Ločmale	-II-	+	-	-	+
324.	-II-	-II-	Emma Liepiņa	-II-	-	-	-	-
325.	-II-	-II-	Anna Zepa	-II-	-	-	-	-
326.	-II-	Valda Atslēga (studente)	Anna Kanaviņa	-II-	-	-	-	-
327.	-II-	-II-	Anna Igaune	-II-	-	-	-	-
328.	-II-	-II-	Minna Ozola	-II-	-	-	-	-

329.	-II-	-II-	Marta Ādamsone	-II-	-	-	-	-
330.	-II-	-II-	Aleksandrs Krievs	-II-	-	-	-	-
331.	-II-	Edīte Berģe (studente)	Elēna Barčevska	-II-	-	-	-	-
332.	-II-	-II-	Olga Dartoviča	-II-	-	-	-	-
333.	-II-	-II-	Marta Ozoliņa	-II-	-	-	-	-
334.	-II-	-II-	Alma Upīte	-II-	-	-	-	-
335.	-II-	-II-	Vilma Malašinska	-II-	-	-	-	-
336.	-II-	-II-	Otto Zvirgzdiņš	-II-	-	-	-	-
337.	-II-	Baiba Ozola (studente)	Milda Liepniece	-II-	-	-	-	-
338.	-II-	-II-	Jāzeps Šūpolnieks	-II-	-	-	-	-

339.	-II-	-II-	Marta Liepa	-II-	-	-	-	-
340.	-II-	-II-	Juliāna Mauriņa	-II-	-	-	-	-
341.	-II-	-II-	Berta Skopāne	-II-	-	-	-	-
342.	-II-	-II-	Milda Žīgure	-II-	-	-	-	-
343.	-II-	-II-	Zelma Magone	-II-	-	-	-	-
344.	-II-	-II-	Milda Ozoliņa	-II-	-	-	-	-
345.	-II-	-II-	Anna Poiša	-II-	-	-	-	-
346.	-II-	-II-	Emīlija Lāčauniene	-II-	-	-	-	-
347.	-II-	Eleonora Lapsa (studente)	Ieva Cingule	-II-	-	-	-	-
348.	-II-	Līga Laure (studente)	Berta Lapiņa	Valmieras pansionāts	-	-	-	-
349.	-II-	-II-	Alvīne Freiberģa	-II-	-	-	-	-

350.	-II-	-II-	Elza Treimane	-II-	-	-	-	-
351.	-II-	-II-	Tekla Circene	-II-	-	-	-	-
352.	-II-	-II-	Ella Irbe	-II-	-	-	-	-
353.	-II-	Maija Kiršblate (studente)	Emma Purene	Litenes pansionāts	-	-	-	-
354.	-II-	-II-	Anna Zepa	-II-	-	-	-	-
355.	-II-	-II-	Emma Liepiņa	-II-	-	-	-	-
356.	-II-	-II-	Milda Ziepniece	-II-	-	-	-	-
357.	-II-	-II-	Minna Ozola	-II-	-	-	-	-
358.	[2012] 1975.g.	Jolanta Mackova	Tekla Pakere	Kalupes veco ļaužu pansionāts	-	-	-	-
359.	-II-	-II-	Līna Pupiķe	-II-	+	-	-	-
360.	-II-	Andrejs Krūmiņš	Austra Ziraka	Zilānu veco ļaužu pansionāts	-	-	-	-

361.	[2020] 1978.g.	Jolanta Mackova	Ella Krišberga	Ērgemes ciema vecu ļaužu pansionāts	-	-	-	-
362.	-II-	-II-	Anna Ozola	-II-	-	-	-	-
363.	-II-	-II-	Emīlija Viļumsone	-II-	-	-	-	-
364.	-II-	-II-	Sofija Logins	-II-	-	-	-	-
365.	-II-	Māra Cielēna	Alvīne Millere	Gatartas pansionāts	+	-	-	+
366.	-II-	-II-	Anna Peršteina	-II-	-	-	-	-
367.	-II-	-II-	Ausma Mālendere	-II-	-	-	-	-
368.	-II-	-II-	Otīlija Cīrule	-II-	-	-	-	-
369.	-II-	-II-	Marija Dambīte	-II-	-	-	-	-
370.	-II-	Rita Drīzule	Anna Apīne	-II-	+	-	-	-
371.	-II-	-II-	Arvīde Opse	-II-	+	-	-	-

372.	-II-	Mirdza Berzinska	Marija Liniņa	Jēkabpils invalīdu nams	+	-	-	-
373.	-II-	-II-	Anna Verbicka	-II-	-	-	-	-
374.	[2021] 1979.g.	Rita Drīzule	Minna Ozola	Litenes veco ļaužu pansionāts	-	-	-	-
375.	-II-	-II-	Alma Markuse	Alūksnes veco ļaužu pansionātā	-	-	-	-
376.	-II-	-II-	Jāzepts Serdāns	-II-	+	-	-	-
377.	-II-	-II-	Alīda Vancāne	Litenes veco ļaužu pansionāts	-	-	-	-
378.	-II-	-II-	Marija Vimba	Alūksnes veco ļaužu pansionātā	-	-	-	-
379.	-II-	-II-	Magdalēna Zāne	Litenes veco ļaužu pansionāts	-	-	-	-
380.	-II-	-II-	Antonija Zaplava	-II-	+	-	-	-

2. Pielikums

Fotogrāfija pie 1952. gada ekspedīcijas laikā folkloristu apmeklētā Ventpils invalīdu nama.

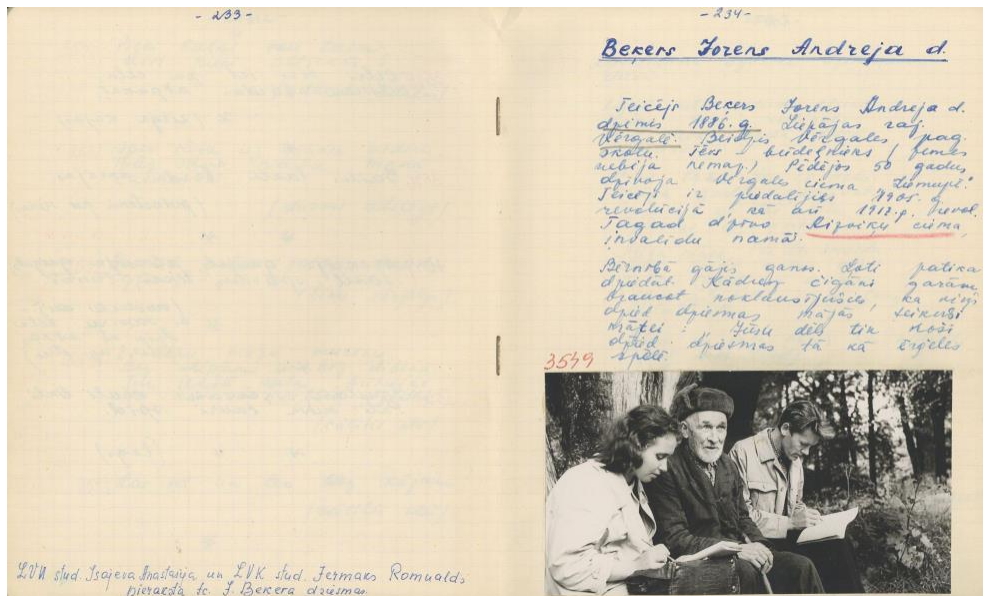
No kreisās – 3. folkloriste Vilma Greble, 5. Teicējs Jānis Bullis, 7. Teicēja Anna Irbe (foto: Milda Kazeka)

Fotogrāfija, kurā Alma Ancelāne, 1957. gadā ekspedīcijas ietvaros, pieraksta folkloru no teicējas Lates Vilciņas Kuldīgas rajona invalīdu namā.

No kreisās – 2. Teicēja Late Vilciņa, 3. Folkloriste Alma Ancelāne 4. Trīne Kāpiņa

Teicējs Jorens Beķers un studenti Anastasija Isajeva un Romualds Jermaks pie Aizvīķu ciema invalīdu nama 1961. gada LFK rīkotās ekspedīcijas ietvaros.

3. Pielikums

Intervijas transkripcija:

28.12.2015. Intervija ar **Valiju Opalā** (1928) un **Emīliju Veģeri** (1931) Cēsu pilsētas pansionātā „Cīrulīši”. Emīliju nejauši satieku ceļā uz citu istabiņu. Viņa smaida un atbild sveicienam. Kad jautāju, kurā istabiņā Emīlija dzīvo, saņemu atbildi un ieteikumu, ka viņas istabas biedre daudz zinot stāstīt, lai nākot ciemos. Neplānotās intervijas gaitā ar otru istabiņas iemītnieci Valiju, atklājas, ka arī Emīlija, kura sākotnēji teicās nevaram parunāt un sadzirdēt manis teikto, daudz zina stāstīt par veciem laikiem. Visas intervijas garumā teicējas viena otru papildina, atgādina par kādu piemirstu stāsta fragmentu, smejas un komentē viena otras izteikumus, ierosina pastāstīt par to vai citu līdz šim piemirstu notikumu. Valija virs savas gultas pakarinājusi lielformāta fotogrāfijas, kurās redzami viņas vecāki. Uz plauktiņa izvietotas neskaitāmas atsūtītas vēstules un apsveikuma kartītes no bijušajiem skolniekiem. Uz palodzes vairākās kaudzītēs stāv lasīšanai izvēlētas grāmatas. Virs Emīlijas gultiņas karājas svētbildes. Uz nakts galdiņa nolikta Bībele. Intervijas beigās, Emīlija mani uzciēnā ar konfektēm un norunājam, ka vajadzētu vēl reizi tikties uz interviju.

Elvīra Žvarte (E.Ž.): Kā tad Jūs sauc?

Valija Opalā (V.O.): Valija Opalā. Uz pēdējā „ā” garumzīme.

E.Ž.: Interessants uzvārds.

V.O.: Tas ir no Alūksnes rajona, varētu teikt dialekts vai izloksne. Alūksnes rajona izloksne.

Tur nesaka apaļais, bet saka opalais. Tā mans uzvārds arī – Valija Opalā.

E.Ž.: Un kurā gadā Jūs esat dzimusi?

V.O.: Tūkstoš deviņi simti divdesmit astotajā gadā.

E.Ž.: Tad Jūs pati esat no Alūksnes puses?

V.O.: Jā, tieši no Alūksnes puses, no Liepnas, no Liepnas pagasta. Ļoti sen neesmu Liepnā bijusi, tikai bērnībā. Pēc tam Cēsīs dzīvoju, jo Cēsīs tētīm te radinieki bija – māšas un māsu vīri un bērni, vārdsakot, tādā veidā.

E.Ž.: Bet tad Jums tēva mājas, saimniecība, bija Liepnā?

V.O.: Jā, mans paps bija pastnieks, un pastnieks bija Abrenē, kas ir no Liepnas piecdesmit kilometri. Tanī laikā viņš bija tikko apprecējies, manu mammu aizveda uz Abreni. Abrenes pastā. Viņiem bija dzīvoklis. Paps strādāja par pastnieku un telefonistu. Dienā līdz trijiem par pastnieku un pēcpusdienā ļoti bieži strādāja Abrenes pastā par telefonistu, jo tur bija arī telefona centrāle. Mammu aizveda tad, kad es piedzimu. Liepnā piedzimu. Paps tanī laikā Liepnā cēla māju, kur mums visiem ar mammu un ar mammu atgriezties. Kamēr mēs dzīvojām Abrenē, piedzima man brālītis. Gandrīz trīs gadi jaunāks par mani un tad apmēram pēc trīs gadiem paps pārcēlās no Abrenes uz Liepnas pastu. Mūsu jaunuzceltā māja un jaunuzceltais šķūnis un kūtiņa, un viss kas, atradās Liepnas miesta pašā centrā, vidū. Vienā pusē mūsu mājai atradās pasts – papa darbavieta. Otrā pusē bija karavīru kazarmes [kazarmas], bet tad nāca jau tie krievu laiki un Latvijas armija tika likvidēta, tur kazarmēs nekas vairs nebija. Kara laikā nodega Liepnas skola – jaunuzceltā skola. Tad skolu pārcēla uz kazarmēm, un mums bija ļoti izdevīgi. Vienā pusē mājai bija pasts – papa darbavieta. Tūlīt aiz mūsu vārtniņiem bija tās kazarmes skola, tur mēs abi ar brāli beidzām skolu. Es nezinu, kas Jums interesē...

Emīlija Veģere (E.V.): Stāsti vien tālāk. Ko tu pārtrauci?

E.Ž.: Kā Jums tēti sauca?

V.O.: Staņislavs Opalais un mamma – Paulīne Opalā.

E.Ž.: Un viņai kā bija meitas uzvārds?

V.O.: Tarvāne.

E.Ž.: Un brālītis Jums?

V.O.: Vilberts Opalais. Mēs abi divi, kad beidzām Liepnas pamatskolu, manu papu aizsūtīja uz Sibīriju, tāpēc, ka paps bija tūkstoš deviņi simti astoņpadsmitajā gadā brīvprātīgi cīnījies par neatkarīgo Latviju, un ļoti interesanti, mamma teica tā: „Mums vienmēr ir stāvējis klāt dieviņš.” Mēs visi dzīvojām Liepnā, mēs bijām ar brāli mazi, paps bija darbā, un manas mammas māsa – mana krustmāte Anna – bija uzaicinājusi mammu ar bērniem, lai atnāk uz laukiem. Apmēram trīs kilometri no Liepnas uz lauku māju, ka viņi izmetuši medu, lai ir ko bērņus uzcienāt un iedot līdz. Tas bija četrdesmitais gads, un mēs tur aizgājām pie tās manas krustmātes Annas, manas mammas māsas un ar tiem mammas māsas bērņiem spēlējamies un dzīvojāmies, un mielojamies ar to medu. Pa to laiku uz manas mammas tēva mājām, kas bija turpat netālu no krustmātes Annas mājām, mammas brālim bija telefons, diezgan turīgi dzīvoja, un piezvanīja uz to telefonu mūsu paps, ka lai mamma uz māju nenāk, ka Liepnā sākas cilvēku izvešana, izsūtīšana uz Sibīriju. Tā mēs palikām pie krustmātes Annas pa nakti, bet mamma ļoti nervoza bija, jo nezin, kas ar papu, un mēs jau nedomājām, ka papu vedīs projām. Otrā rītā jau mums nāca ziņas pēc ziņas, ka paps ir aizvests, māja palikusi tukša. Mēs atgriezāmies atpakaļ un mammu, mūs, bērņus, vairs uz Sibīriju neveda. Jūs no vēstures zināt, ka tikai tajā rāvienā aizveda un pēc tam vairāk neveda. Tā mēs Liepnā beidzām pamatskolu. Vidusskolas Liepnā nebija. Paps – Sibīrijā. Mūsu mamma ar savu izglītību, pamatskolas izglītību nekādu valsts darbu nestrādāja, un rūpējās par bērņiem, mūs abus divus audzināja dievticīgā garā un...

E.V.: Izskoloja Rīgā. Tak tu studente.

V.O.: Nē, nē, un mēs beidzām pamatskolu Liepnā, un mamma organizēja ar viņas bijušā dzimtā pagasta, Liepnas pagasts, Adamovas ciems, tur, kur mēs pie tās krustmātes gājām, tur bija vēl mūsu vecuma bērņi, kas beidza ar mums reizē pamatskolu. Tie bija laucinieki, mēs bijām miesta bērņi, miesta cilvēki, un... Tagad sajuku, cik tālu gribēju...

E.V.: Pamatskolu pabeidzi. Stāsti uz priekšu.

V.O.: Jā, jā. Mamma organizēja tiem pazīstamiem cilvēkiem, varbūt pat radiniekiem, kuru bērņi arī reizē ar mums beidza skolu, par tālāku izglītību. Mamma izlēma – tuvākā vidusskola bija Viļakas vidusskola. Viļaka bija trīsdesmit kilometri no mums, bet tiem pazīstamajiem un kaimiņiem bija zirgi, ne tikai viens vien, pat vairāk, un viņi piesolīja, ka reizē ar viņu bērņiem, mūs arī aizvedīs uz Viļakas vidusskolu, jo citādi jāiet kājām. Nu un tad mamma noorganizēja, aizveda mūs līdz Viļakas vidusskolai, mēs iestājāmies un beidzām Viļakas vidusskolu četrdesmit deviņtajā gadā. Mamma, es vēlreiz gribu uzsvērt, vienkārša lauku sieviete, kurai bija līdzīgi no pūra govīs. Es teicu, Liepnā uzcēla jaunu māju, jaunu šķūni, jaunu kūtiņu, un tajā

kūtiņā bija tā pūra govs. Ar to pūra govi, bija labas sugas govs, labi pienu deva, un turpat blakus bija tā pamatskola, un pamatskolas skolotāji visi nāca pie mammas pienu pirkt, un, vārdsakot, mēs paši bijām paēduši un vēl kāda kapeiciņa mammai tika, jo mammai citas naudas nebija, un ar to pašu kapeiciņu laida mūs uz Viļakas vidusskolu, pabeidzām Viļakas vidusskolu un ar to pašu kapeiciņu mūs laida projām uz Rīgu iestāties augstskolā. Abi divi ar brāli iestājāmies Latvijas Universitātē. Brālis filoloģijas fakultātē žurnālistikas nodaļā, kuru arī beidza, un strādāja no pirmās līdz pēdējai pensijā aiziešanas dienai Latvijas Televīzijā, literāro daļu vadīja. Es izstudēju un izmācījos par latviešu valodas un literatūras skolotāju. Piecdesmit trešajā gadā beidzām augstskolu un mani nozīmēja Latgalē uz...

E.V.: Varakļānu...

V.O.: Varakļānu vidusskolu. Varakļānu vidusskola atradās vecajā Varakļānu, senajā pilī ļoti gleznainā, tādā romantiskā apvidū. Parks tur un soliņi, un mīlestības akmens, un teiksmas par mīlestības akmeni, un es jauna skolotāja un ļoti labi veicās darbā, jo ne tikai biju par latviešu valodas skolotāju vidusskolā. Vidusskola bija atsevišķi, pamatskola bija atsevišķi. Es arī esmu studējusi tikai par vidusskolas skolotāju. Tātad Varakļānu vidusskolā strādāju, un man bija labs raksturojums no augstskolas, un tie... Apjūku stāstot, apjūku stāstot, ko gribu stāstīt.

E.V.: Cik ilgi nostrādāji?

V.O.: Jā, mani nozīmēja vienlaicīgi tātad vidusskolā par skolotāju, bet tajā pašā vidusskolas telpā bija arī vakar vidusskola, un par vakar vidusskolas direktora. Uzreiz jaunu studenti tādu. Man pašai tas tā nepatika, bet darbu darīju savu apzinīgi. Vienmēr esmu veikusi darbu apzinīgi, un sāka nākt jau goda raksti uz valsts svētkiem – pateicība par labu darbu. Nu un tur četrus gadus nostrādāju, un tad paps bija izcietis Sibīriju, un paps pie manis atbrauca uz Varakļāniem ciemos un sarunājām, ka es vasarā iesniegšu atlūgumu un braukšu uz Liepnu, uz savu māju, jo Liepnā tajā laikā uzcēla jaunu internātskolu, un tad nāca modē tās internātskolas, un tā nu es arī tajā piecdesmit septītajā gadā no Varakļāniem aizgāju, un aizgāju uz Liepnas internātskolu, un Liepnas internātskolā arī uzreiz vadošā amatā biju par vecāko audzinātāju, tātad par visu audzinātāju atbildīgā, darba organizēšanu. Es nezinu, kas Jums vēl interesē.

E.Ž.: Un cik tad tur gadus Jums sanāca pavadīt?

V.O.: Liepnas internātskolā līdz septiņdesmitajam gadam. Ļoti nedaudz, jo jau sešdesmit deviņtajā gadā jau mēs organizējāmies uz Cēsīm, jo Liepnas māju pārdeva un Cēsīs, Puķu ielā četrpadsmit, nopirka jaunu māju.

E.Ž.: Visa ģimene, ja?

V.O.: Nu, paps, mamma, es un brālis, bet brālis strādāja Rīgā, Latvijas Televīzijā. Es teicu, beidza augstskolu un strādāja Latvijas Televīzijā. Es, ka pārcēlos uz Cēsīm, Raiskuma internātskolā dabūju darbu. Ļoti ērta satiksme bija krievu laikos. Es ik pa pusstundai varēju aizbraukt uz skolu un atbraukt atpakaļ uz savām mājām. Internātskola, desmit klases bija. Tur es visu mūžu nostrādāju līdz divtūkstoš trešajam gadam un pensijā jau ātrāk biju aizgājusi, bet mani vēl no darba nelaida vaļā. Darbā man vienmēr ir labi gājis. Savs darbs ir ļoti patīcis. [...]

E.Ž.: Es vēl Jums gribēju jautāt par to bērnību Liepnā. Kādas Jums varbūt ir siltākās atmiņas no pašas bērnības? Varbūt kādi svētki.

V.O.: Mēs bijām bērni, un mēs tikām diezgan stingri audzināti, un mēs vairāk pieturējāmies pie mājām un pa tādiem svētkiem nekur apkārt nestaigājām, nē, nē.

E.Ž.: Bet mājas kārtībā tāpat droši vien svinējāt.

V.O.: Mājās svinējām visus svētkus – dzimšanas dienas un vārda dienas, un krievu laikos arī Ziemassvētki. Paps bija Sibīrijā, es Jums teicu, un mamma virtuvītē, nu, virtuvīte, kā jau parasti, maza, neliela, un viens vien logs virtuvei, un mamma lielo, biezo segu logam priekšā, un...

(Ienāk pansionāta sociālā rehabilitoloģe Līga Bieziņa (L.G.) ar pasta sūtījumiem).

L.G.: Valīte (sniedz vēstules Valijai).

V.O.: Katru dienu nes man vēstules, paldies, paldies.

L.G.: Paga, es paskatīšos, bet man liekas, ka vairāk šodien... Piektam stāvam man tur ir. Šodien nebūs, Emīlīt, būs citu dienu.

E.V.: Labi, labi, paldies, paldies. Pastniece nebija laikam, ta šodien nav bijusi pastniece.

E.Ž.: Jūs teicāt – aizklāja priekšā logam biezo segu...

V.O.: Jā, un brālis pievakarē pa krēslas stundu aizgāja uz mežu un atnesa eglīti, un salikām svecītes, un dedzinājām, un svinējām Ziemassvētkus. Papa nebija, tikai mamma, es un brālītis.

E.Ž.: Bet mammai nebija bail par eglīti?

V.O.: Par eglīti nebija bailes.

E.Ž.: Un ko jūs dziedājāt?

V.O.: „Kluso nakti, svēto nakti”, „Jūs, bērniņi, nāciet, ar priecīgu prāt’ ”. Mana mamma bija liela, laba dziedātāja, un dievs mums ar brāli abiem devis labu balsi. Rīgā, ka studēju, visus gadus dziedāju Kokara korī. Abi divi, brāļi Kokari, vadīja.

E.Ž.: Kā jums saucās koris tajā laikā?

V.O.: Tas saucās Latvijas valsts Pedagoģiskā institūta koris, un tanī korī es dziedāju. Diriģenti ļoti patika, jo viņi ļoti nopietni, ar attieksmi pret savu darbu, bet ar tādu jauku arī humora izjūtu, un prata ar studentēm arī amžierīgi parunāties, un tad, zin', meitenēm jau patīk.

E.Ž.: Nu, protams. Tad jūs Ziemassvētkos dziedājāt tādas dziesmas. Vēl kāda jums bija?

V.O.: Acumirkļi nepateikšu. Man tagad ar atmiņu ir diezgan grūti, bet skaitījām dzejoļus.

Man bija savi dzejoļi un brālim savi dzejoļi, un mana mamma arī skaitīja. Mana mamma takā literāts. Viņai literatūra ļoti tuva pie sirds, un tāpēc mēs abi divi – es latviešu valodu un literatūru studēju, un brālis arī to pašu, tikai žurnālistikas nodaļu.

E.Ž.: Bet tad jums mammīte zināja droši vien daudz kristīgās dziesmas, bet viņa zināja arī tautasdziesmas?

V.O.: Viņa zināja visas tautasdziesmas, perfekti pārvaldīja, jā. Viņa teica: „Mēs visas trīs māsas.” Viņas trīs māsas arī savā bērnībā, tad jau nebija jāslēpjas no kaut kā. Viņa teica: „Svinējām visus svētkus – Ziemassvētkus, Lieldienas, visus – pēc visām vecām tradīcijām un dziedāja”. [...] Vai, es visas tautasdziesmas protu. Es nevaru Jums pateikt, kuru es nezinu.

E.Ž.: Jūs varat pastāstīt vai nodziedāt?

V.O.: Es nezinu, kādu dziesmu... Div' pļaviņas es nopļāvu...

E.V.: Sarkanā...

V.O.: Skaista mana brāļa sēta, tik cēlāi vietnā. Kuplis auga ozliņš un tā tālāk. [...] Nu, neatminos es tagad, nevaru Jums pateikt. Es esmu ļoti nervozas dabas cilvēks, un Jūsu ciemošanās, lūdzu neņemiet ļaunā, bet man visu laiku sirds šitā dauzās.

E.Ž.: Varbūt tad es Jūs par daudz apgrūtinā. Sakiet, lūdzu, es negribu Jūs apgrūtināt.

V.O.: Es Jums tikai pasaku, kā ir, lai Jūs reāli zinātu, jo mēs visi te neesam veseli.

E.V.: Bet, redz, cilvēks, kas visu mūžu izskolojies un visā mūžā vienu darbu nostrādājis. Tas ir ļoti reti. Ir tā, ka slimības dēļ nevar to darīt, aiziet tajā, aiziet tajā, un daudz dažādus darbus esi darījis.

V.O.: Man visu mūžu darbā ir labi veicies. Kad es pārcēlos uz pansionātu, es nezināju, kur likt, man ir grāmatu skapī viens plaukts, pilns ar goda rakstiem un pateicības rakstiem. Man ir arī skolotājas teicamnieces apbalvojums un darba veterānes apbalvojums ar visām pasēm līdz un ar visu. Ar vārdu sakot, darbā veicās, paldies dieviņam.

E.Ž.: No kura gada Jūs esat šeit? Cik ilgi?

V.O.: No divtūkstoš divpadsmitā gada. Pavasarī atnācu šurp.

E.V.: Trīs gadi, ceturtais.

V.O.: Trīs gadi, tagad ceturtais.

E.Ž.: Un Jūs esat te cik ilgi (jautāju Emīlijai)?

E.V.: Tāpat.

V.O.: Viņa vienu mēnesi vēlāk atnāca. Ļoti laba kolēģīte ir, ļoti, ļoti laba, sirsnīga latgaliete. Ļoti dievticīga, paskatieties (norāda uz svētbildēm virs Emīlijas gultiņas). [...] Ļoti labi mums, nestrīdamies un nebarāties, un ļoti draudzīgi dzīvojam.

E.Ž.: Jūs atceraties tieši to dienu, kad jūs šeit ieradāties?

V.O.: Es atceros. Bija divdesmit devītais aprīlis. [...] Manuprāt, tā bija sestdiena vai piektdiena, nedēļas nogale, un es atbraucu te, iekārtojos. Mani atveda mana brāļa sieva un radnieki. Emīlijas nebija, gultiņa tukša stāvēja. Es atceros, ka es atstāju savas mantiņas un tūlīt braucu ar liftu lejā un gāju pansionāta priekšā, pastaigājos uz priekšu un atpakaļ. Iepazīt mazlietiņ apkārtni. Tad mani uzreiz apstāja divi pansionāta iemītnieki. Viena tāda dūšīga kundze un viens kungs, kuru es drīz vien iesaucu par grāmatu draugu. Mēs iepazīnāmies, jo viņi abi divi pie manis pienāca klāt. Tā kundze jau ir mūžībā, bet tas grāmatu draugs vēl tagad ir dzīvs un visu laiku mēs draudzējamies. Viņš atnāk ar grāmatām no bibliotēkas vai pašam personīgi ir grāmatas, es nezinu. Viņam ļoti grūti ir – viņš ļoti švaki dzird, slikti dzird. Viņš saka, ka es runāju tik skaļā balsī, ka viņš visu saprot, ko es runāju.

E.V.: Viņam jau cik, deviņdesmit astoņi vai deviņi gadi ir.

V.O.: Deviņdesmit septiņi gadi. Daudz, ļoti daudz gadu, bet ļoti inteliģents un daudz zinošs. Man patīk tāpēc, ka tāds zinošs, bet tikai grūti. Mēs sarunājamies tāpēc, ka viņš mani dzird, bet, piemēram, atnāca darbiniece no pansionāta, tāda Anitiņa, ļoti laba, simpātiska, jauka darbiniece, un atveda tur no kioskiņa, ko viņš tur bija pasūtījis – sviestiņu un ko tur, un ko tur. Saliek visu uz galda, un es skatos, ko viņa liek klāt, viņa ar katru vārdu liecas viņam pie auss un skaļā, skaļā balsī saka, lai viņš saprastu.

E.V.: Nu, jā. Mēs paliekam katrs vecumā savādāki. Katram dažādi. Arī nedzirdu lāga, ka klusu runā, vai kā.

E.Ž.: Tad man jārunā skaļāk.

E.V.: Skaļāk, jā.

V.O.: Jūs varat, ja Jums vajag priekš kāda kursa darba vai ko, varat rakstīt visas iespējamās latviešu tautasdziesmas, es visas zinu. Mēs te arī dziedam. Mums ir pasākumi un koncerti un koncertos kopā arī dziedam. Ziemassvētku dziesma arī mēs dziedājām. Bija eglītes vakars pansionāta darbiniekiem un iemītniekiem, un vidusskolas bērni uzstājās ar priekšnesumiem un dziedāja Ziemassvētku dziesmas. Dziedāja „Kluso nakti, svēto nakti”, par to nebiju pārsteigta, bet „Jūs, bērniņi, nāciet ar priecīgu prāt’ ” un vēl viena Ziemassvētku dziesma –

„Svēta nakts, ak, izlej tu, debess mieru sirsniņā”. Nu, Jūs esat par jaunu. Nez, vai Jūs vispār esat dzirdējusi.

E.Ž.: Par to Jūs bijāt pārsteigta, ja?

V.O.: Es biju pārsteigta, ka vidusskolas bērni tik labi dziedāja un tādas dziesmas, ko mūsdienās nedzied, diemžēl nedzied. Man mūsu eglīte ļoti patika, pansionāta eglīte ļoti patika – tādā dievticīgā garā. Man pašai patīk un visiem patika. [...] Es esmu ļoti daudz Dziesmu Svētkos dziedājusi, bet tas nav bērniībā. Daugavpilī bija Dziesmu Svētki, un mēs braucām laikam no Liepnas uz Daugavpili, citādi nevar būt, un tad koris dziedāja latviešu tautasdziesmu „Stāvēju, dziedāju augstajā kalna” un tur ir dažās vietās nu tās solo partijas, un mums divām skolotājām bija jādzied. Ļoti liela Dziesmu Svētku pieredze. [...] bet es par pansionāta darbiniekiem gribu pateikt. Es domāju, ka Emīlija arī to pašu var teikt – brīnišķīgi pansionāta darbinieki, vienkārši dievīgi. Iejūtīgi, bezgala sirsnīgi, bezgala atsaucīgi, bezgala mīli, atnāk, apsēžas uz gultas, apglāsta tevi un vispār es nevaru izstāstīt to jaukumu, kādi viņi mums ir. [...] ļoti sirsnīga viņa (sociālā darbiniece) un ļoti mīla. Kad mans grāmatu draugs kādus trīs mēnešus bija stipri slims un ļoti vārgs, un Sarmīte (sociālā darbiniece) viņu ielikusi ratiņos, tādos stumjamos ratiņos, uzbrauca augšā šite, pie manis, atveda ciemos, jo viņam ļoti gribējās redzēt un parunāties ar mani, bet varat iedomāties – Sarmīte, mūsu vadošā persona ņem ratiņus un ved, lai iepriecinātu viņu un mani, un šī pati Līga, kā tāda saulīte, kas man atnesa apsveikumus. Apsveikumi man nāk, un tur arī ir vesela kaudzīte uz skapīša, no maniem bijušajiem audzēkņiem. Man ir liela un sirsnīga draudzība, tagad būs uz pirkstiem jāskaita (skaita gadu desmitus uz pirkstiem) sešdesmit gadu draudzība ar maniem pirmajiem audzēkņiem, Varakļānu vidusskolas audzēkņiem. Tās visas kartiņas ir no viņiem un tur vēl kaudzītē arī ir no viņiem un šitā vēstule arī noteikti būs no viņiem. [...]

E.Ž.: Jūs sarakstāties?

V.O.: Nē, nesarakstos, redziet, kādi man savilkti pirksti. Iedomājieties, viņi iesāka Varakļānu vidusskolu tūkstoš deviņi simti piecdesmit trešajā gadā un beidza piecdesmit septītajā, jā, un no piecdesmit septītā gada viņi visu laiku ir man sirdī, un es viņiem arī acīmredzot, ka tā piemin. Man ir arī valdības apbalvojumi. Es esmu skolotāja – teicamiece – un nopelniem bagātā skolotāja.

E.Ž.: Bet to Jums nav šeit?

V.O.: Man nekā nav vairāk šite.

E.Ž.: Kas bija tās lietas, kuras Jūs gribējāt paņemt līdzī uz šejieni?

V.O.: Pie manis bija visi vadošie pansionāta darbinieki, atbraukuši uz manu māju Puķu ielā, tepat Cēsīs un teica, ka itin neko lieku neņemt, tikai vienu krūzīti, vienu karotīti, vienu dakšiņu, un faktiski arī es neko daudz līdzī neņēmu.

E.Ž.: Bet kaut ko gribējās tādu, kas sirdij mīļš?

V.O.: Man ļoti žēl, ka aizies zudumā, bojā, es saviem radniekiem atdevu.

E.Ž.: Redz, kur Jums ir bildes (trīs lielformāta fotogrāfijas pie sienas, virs Valijas gultas). Kas šīs ir par bildēm?

V.O.: Tās ir man mīļākās bildes. Mamma un paps ar saviem mazmazbērniem. Tā ir mana mamma un tas ir mans paps. [...] Mans brālis nofotografēja. Droši vien, ka Latvijas Televīzija viņam uztaisīja lielākas tās bildes, jo viņš jau bija žurnālists, viņš nebija fotogrāfs. [...]

Ļoti skaista daba un ļoti skaists pansionāts arī. Lai Jūs ejat kurā stāvā gribat, visi ir izrotāti Ziemassvētkiem. Tāda jau Ziemassvētku sajūta jau no pirmā decembra. Viss uzreiz tapa. Tur Sarmīte skrien un dara to un to, un to, tur Līga citu ko. Visi darbojas. Es nevaru nevienu nosaukt, kurš nedarbojas Ziemassvētku svinību gaidīšanai. [...] Mēs abas divas vairāk tā kopā turamies.

E.Ž.: Un tad Jums vēl ir grāmatu draugs.

V.O.: Viņš tikai ziemā ļoti slikti dzird, bet ļoti inteligents, tāds zinošs cilvēks.

E.Ž.: Un tepat blakus jums ir arī Svētavots, vai ne?

V.O.: Ir, bet es nezinu kur, jo es nevaru, es tikai ar ratiņiem pārvietojos. Bīdot ratiņus, es eju.

E.Ž.: Un Jūs daudz lasāt?

V.O.: Es ļoti, ļoti daudz lasīju. Apmēram divas nedēļas man tagad ir pārtraukums. Man ļoti slikti ar acīm kļūva, ļoti slikti, bet es lasīju tā, Emīlija jau zin (iesmejas), dienām un naktīm.

E.Ž.: Un ko Jūs lasāt?

V.O.: Daiļliteratūru. Visu pēc kārtas, kas priekšā. Nu, ko no bibliotēkas var dabūt. Mums no Cēsu pilsētas centrālās bibliotēkas mēnesī vienreiz atved grāmatas. Iebrauc ar ratiņiem un pilni ratiņi ir ar grāmatu saiņiem un izņem ārā, piedāvā tādas un tādas. Tagad man arī uz loga ir piecas vai septiņas grāmatas, kuras jaunas atvestas, neesmu lasījusi vēl. Emīlij, padod šito pēdējo grāmatu čupiņu, lai paskatās, ko es izvēlējos.

E.V.: Engeli un...

V.O.: Tu visu pēdējo čupiņu padod, lai... [...] Es esmu diezgan noslēgta sevī un savās grāmatās, kad lasīju. [...] Es nezinu, nevienu nepiemin, kurš nomirst.

E.V.: Nē, nu, svecīšu vakarā tak visi svin un atgādina, un aizlūdzās par viņiem. Re, kur lejā svecītes dedzinājām. Kā ta ne! Atzīmē un atceras. [...] Mēs jau pašas ar' mēģinām aizbraukt uz kapiem, bet grūti jau iet.

V.O.: Pie saviem tuviniekiem.

E.V.: Jāatceras aizgājēji arī, jāatceras.

V.O.: Mēs pie saviem tuviniekiem braucam, ar visiem ratiņiem. [...] ļoti mīļi pansionāta darbinieki, sākot ar Sarmīti, un visi tehniskie darbinieki ļoti, ļoti mīļi, un vakarā ienāk, atnes zālītēs un – labvakar, saldu miedziņu un labu dusēšanu. Nu, viss kā tāds... Nu, sirsnību jūt. No kurpnieka, kā saka, līdz pašam vadošam darbiniekam. Direktore ļoti laba, simpātiska, un Sarmīte – tā jau vienkārši ir mums saulīte. Ļoti, ļoti svarīgi mums.

E.Ž.: Es Jums arī varētu, bet Jūs labi mani dzirdat? Man nevajag runāt skaļāk?

E.V.: Es nevaru. Man nav ne zobu, ne protēze, es nevaru izrunāt.

V.O.: Viņai grūti runāt, ka zobu nav.

E.V.: (Iesmejas) mana dzīve pavisam citāda.

E.Ž.: Jūs kā sauca?

E.V.: Emīlija Veģere.

E.Ž.: Un kurā gadā Jūs esat dzimusi?

E.V.: Trīs pirmajā.

V.O.: Viņa par mani jaunāka

E.V.: Man astoņdesmit četri palika jau.

E.Ž.: Un Jūs esat no Latgales?

E.V.: Jā, jā.

E.Ž.: Un no kurienes tieši?

E.V.: Mums pagasti mainījās. Tilžas pagasts un Kārsavas, Viļakas apriņķis bija.

V.O.: Kur tava māja bija? Kādā apriņķī?

E.V.: Ruskulovas ciems bija. Tā, no Kārsavas, ka brauc uz Mežvidiem, uz Rogovku, ka brauca.

V.O.: Bet kāds rajons bija?

E.V.: Tilžas pagasts bija. Tur mainīja tos rajonus. Man tā grūti ir, es neesmu skolā, nebija tādi apstākļi tālāk turpināt. Sešas klasītes tikai. Šitāds (ar rokām attēlo maza cilvēka augumu) jau sāku visu ko strādāt, visus smagos darbus. Viņa, es brīnos, ka vienu darbu ir visu mūžu strādājusi, bet es esmu ļoti daudzus darbus un smagos darbus tikai.

E.Ž.: Kas Jums bija pa skoliņu?

E.V.: Saļnavas skola. Man nebij' tādi apstākļi, kā turpināt. Pieci bērni ģimene bijām, viņi ta divi tikai. Mamma slimīga. Viss jādara – govīs jāslauc, pilnīgi viss jādara. Arī kā agrāk bija – nebija mums uz dzirnavām ko vest. Rokas dzirnaviņas esat redzējusi? As a malusi ar roku dzirnaviņām tikai maizīti.

E.Ž.: Jums tā māja takā sādža bija?

E.V.: Sādža, jā.

E.Ž.: Jums vairākas mājas bija blakus?

E.V.: Vairākas mājas, jā.

E.Ž.: Kā jums sauca to pudurīti?

E.V.: „Elstes”. Ruskulovas ciems, tā muiža bija Ruskulovā, muiža. Es ta tur kolkoza laikā pārbraucu uz Cēsu rajonu. Pirmo gadu vēl ar vīriešiem sienu pļāvu, tehnika nebij', viss ar rokām. Kādi tik darbi ir bijuši. Uz Cēsīm es atbraucu piēs ceturtaī gadā.

E.Ž.: Kāpēc Jūs pārbraucāt?

E.V.: Tāpēc es pārbraucu, ka es nevarēju tādus smagus darbus strādāt, un kolkozs ļoti zemā līmenī bija, un nevarēja neko nopelnīt, un daudzi brauca uz pilsētām, kur kurš varēja.

E.Ž.: Kāpēc Jūs tieši uz Cēsīm?

E.V.: Ta man bij' te kaimiņi pazīstami. Es atbraucu, un tad sāku Raunas pansionātā, strādāju. Tad apprecējos, tad iedeva dzīvokli, tad es pārgāju uz Cēsīm, aiz Meža kapiem, uz Ērgļu klintīm, ka brauc. Tur es dzīvoju visu pēdējo, jā, līdz šim. Tad es strādāju putnu fermā pie cālišiem, patikās, un tad man maisi, kannas, viss jācilā ar rokām, nekas nebija mehanizēts. Aizgāju uz tipogrāfiju, vot, tur pēdējie gadi. Septiņpadsmit gadus es nostrādāju tipogrāfijā un tad aizgāju pensijā.

E.Ž.: Tā putnu ferma bija kur?

E.V.: Arī turpat, pie Ērgļu klintīm. „Sarkanā karoga” skaitījās.

E.Ž.: Un tipogrāfija?

E.V.: Tipogrāfija, Cēsu tipogrāfija. Tur mēs iespiedām un drukājām, un visu ar rokām. Ta vēlāk automāti nāca no Rīgas vai kā, bet tā viss ar rokām bija. Man patikās, lai jau – krāsas un degviela, un mazgāt mašīnas, putekļi, smakas, viss. Tāpēc jau sākās man tur galvā tie trokšņi, abās pusēs. Trokšņains darbs, visu dienu uz kājām, un arī kolkozā, es saku, visus smagos darbus, kas tik bija, strādāts tika.

E.Ž.: Kā Jums sauca tēvu?

E.V.: Tēvs Ludvigs bija.

E.Ž.: Un mammīte?

E.V.: Mamma bija Tekla.

E.Ž.: Un kāds viņai bija meitas uzvārds?

E.V.: Karpovičs laikam. Viņa bija tur aiz Kārsavas, kaut kur no tā stūra.

E.Ž.: Jūs bijāt ģimenē jaunākā?

E.V.: Es biju otrā. Dius devītā bij' māsa vecākā. Elza tā bija. Tagad mēs esam trīs māsas pensionātā.

E.Ž.: Šajā?

E.V.: Jā, šajā. Es pirmā atnācu, un viņas pēc tam. Visas vientuļas esam, nekā mums nav.

E.Ž.: Bet visas kopā.

E.V.: Visas kopā atkal (iesmejas).

E.Ž.: Bet tad ģimenē jūs esat tikai māsas?

E.V.: Māsas četras, brālīti piektais bija. Tas jau, trīs gadi, noslīka. A, tā četras māsas mēs. Vecākā māsa ar' nomira pensionātā šite. Visas pārgāja pie manis uz Cēsīm, visas sāka strādāt un dzīvot, un slimot, un visas nokļuvām šeit.

E.Ž.: Tad jūs arī satiekaties tepat bieži?

E.V.: Satiekos es katru dienu. Tā man māsa paralizēta, labā puse. Trīs gadi guļ uz gultas, ka pacel, paēd un atkal ieliec gultiņā. Tas ir šausmīgi, kādas slimības gan te nav. Vai, ka uziet tur, ceturtā stāvā! Es eju kādreiz tur palīdzu ko, noskatīties nedo. Šitāds vecums, ka pienāk, grūti, grūti, grūti. Tur smagā nodaļa – visi gulošie. Grūti arī strādniekiem, kopējiem, grūti arī gulētājam gulēt ar gadiem, ka tev jāguļ, pamperus liek, valsta tevi pa gultu un neko tu nevari. Mēs to nedomājam, bet tā ir vecumā. Tā ir. Kāda kuram dzīve. Man ir smagi gājis, grūti gājis. Es pie saimniekiem, mani deva ganos jau skolai pelnīt, kurpītes vai ko. Tad, kad skolu beidzu, par kalponi ar' ta Valmierā pie tantes dzīvoju par kalponi kādus gadus. Es saku, ka mani darbi, ko es tik neesmu... [...] Man atmiņa vienmēr, Jūs zināt, no kā kaļķis veidojās?

E.Ž.: Nezinu.

E.V.: Lielā mežmalā bija mums māja. Pilskalns augstais pie mājas.

E.Ž.: Kāds?

E.V.: Pilskalns saucām, bet tāda zeme bij' ar vieniem akmeņiem. Kā uzars, tā atkal akmeņi. Tad, kad izmūrē to krāsni lielo, tad bērni visi – vajadzēja salasīt, savest akmeņus. Tad no apakšas jādiedzina, septiņas sutkas jādiedzina, lai tie akmeņi pārveidojas par kaļķiem.

V.O.: Septiņas diennaktis.

E.V.: Septiņas diennaktis. Un tad apmūrēja to un tad, es zinu, skraidījām riņķī. Zilas uguntiņas, kamēr pārvēršas. Tik skaisti bija, bet tad jau, kad nāca kolkoza viss, tad vairs ne, tik bērniībā es atceros, ka darbojās. Tad jau pašiem bij' tehnika vairāk, fabrikas un viss. Tas bija roku darbs, visur tikai ar rokām, viss tika darīts. Savākts un kaudzes krautas un vezumi, un kas tik nav darīts. Jau maziņas slaucām govīs un gājām, un kopām.

E.Ž.: Tad jums bija tāda riktīga saimniecība?

E.V.: Nu, nebija riktīga. Ļoti švaka zemīte. Grūti bija, tāpēc deva bērņus pie saimniekiem pelnīt. Ar to mēs neztikām, ar savu zemīti. Ja sausa vasara, nekas neizauga tur.

E.Ž.: Ko jūs audzējāt?

E.V.: Audzēja tāpat – kartupelišus vai ko, vai miežus. Es zinu, pilskalnā, augšā, zirņi bij' ar sirpjjiem plāvām, ar vienrocīti linus plūcām, visu ko darījām.

E.Ž.: Tajā pilskalnā tad zirņus jūs sējāt?

E.V.: Pašā virsū bij' vienu gadu, bet tā jau ne. Tur atkal Jāņos to uzcēlām, dedzināja, un tad, kad uzkāpj pilskalnā, ta paskaties riņķī – var redzēt visur, kur svin. Ta tur mums garmoška, un visi dancojām ap ugunskuru. Vienmēr jau svinēja visi un jautri gāja, no mazuma jau. [...] un tādi mazāki kalniņi bij', kad sākās gavēns garais, kas bij' mums vienmēr pirms Lieldienām, tad ar ragaviņām no kalna. Uz mazo kalniņu atkal tur, braucām pa tiem kalniem ar ragavām vienmēr. Pa mēnesnīcu, pa vakaru, pa dienu mums nebija laiks. Es saku, ka skolā gāji, jau no skolas muižā iegāji. Kļavu lapiņas uz koka savēri, maizīti cept lika, apakšā kļaviņu lapiņas. Krāsnišs lielās, kur maizi cepa, tagad jau savādāk tas viss, a tas bij' viss ar rokām.

E.Ž.: Bet jums pašiem ar' bij' maizes krāsnišs mājā?

E.V.: Bija maizes krāsne, jā, tāpēc jau mēs no skolas ejot zinājām, kas jādara, kas jādara jau. Nebija laiks mācīties, tūlīt – kas jādara, kas jādara. Visur jāiet, tēvam jau tik maziņa līdzī sienu plāvu, vezumus un kaudzes, un zārdus un visu ko krāvām. Es saku, tāda darba nav, kas nav darīts.

E.Ž.: Kā Jūs teicāt par tiem Jāņiem. Kas jums garmošku spēlēja?

E.V.: Jā! Mēs dancojām ap ugunskuru, jau lielāki bijām, jā. Jau mazi arī mācījāmies vienmēr dancot. Mēs jau agri uzsākam tās visas zaļumballes, paskaties, visas. Tad jau tajā laikā, kad bij' sarīkojums ar naudu, nebij' jau to biļeti ar ko nopirkt, a ka beidzās uzvedumi, ta uz deļām gājām. Uz zaļumballēm visi vienmēr gājām, deļojām. Bieži, katru sestdienu gāja. No rīta jau kolkozā, vai, die, jāved kūts mēsli atkal! Vai, dieniņās, cik grūti – negulējis un darbā atkal! Tā ir gājis – priekos, bēdās aiziet mūžs.

E.Ž.: Tajā pilskalnā tad arī zaļumballes notika?

E.V.: Jā, jā, uz paša plača, bet tāda zeme bij', akmeņaina, ka pietika pašus kaļķus dedzināt un lasīt akmeņus pa tīrumu un sabērt un dedzināt – pārvērst par kaļķiem tos akmeņus. Tik smalki. Es zinu, žīdi vienmēr brauca, pirka tos akmeņus. Laikam rūpnīcas tādas nebija.

V.O.: Jūs tos kaļķus pārdevāt?

E.V.: Pārdeva, pārdeva tēvs, un darvu dedzināja paši no sveķiem. Iztaisīta bij' tāda, un dedzināja, lai ir ratus, ko smērēt, kad brauc.

E.Ž.: Kā tad dabū no tā sveķa to darvu?

E.V.: Nu, tāpat, kā gaļu, ka žāvē. Tak mājas žāvētavu esat redzējusi, un tāpat arī, ka darvu dedzināja, bet tieši tādus vaig' zināt sveķus, un tad no tiem sveķiem, kad kurina, iztek darva. Darva iztek no sveķiem un tad smērēja ratus. Nopirkt ta nebij' naudas ko. Agrāk visādi dzīvoja. [...]Bija bagātie un bija nabagu daudz. Trūcīgie cilvēki bij', ka zemītes švakas, kam tik pieci hektāri un bērnu daudz un visus deva pa ganiem pie saimniekiem. Par kalponēm gājām, lai nopelnītu, lai ģimeni varētu uzturēt. Vot, tā dzīvoja tur.

E.Ž.: Tad, lai tā vieglāk, dziedāja arī kaut ko?

E.V.: Nē, nu, tā dziedājām (iesmejas).

E.Ž.: Ko jūs dziedājāt?

E.V.: A, es to:

„Vakarā, kad viss ir klusi,

Dārza malā sēdēju.

Savas nelaimīgās jūtas,

Baltām puķēm sūdzēju.

Puķītes, jūs, visu zināt,

Bet jums tas nav iespējams:

Dariet manai sirdej mieru,

Kura tik daudz ir cietusi”.

Es tālāk piemirsu, viņa garāka bija.

E.Ž.: Kas šitā ir pa dziesmiņu?

V.O.: Tā ir šlāgeru dziesma.

E.V.: [...] Ganos es maz gāju. Māsa vecākā ganos gāja, a es māsas mazākās, kas šitās tagad te guļ, es tās auklēju, autiņus mazgāju, aizgāju uz mārk (smejas), a tagad ar pamperiem viss, trīsstūrīšus taisījām. Kā tik nav būts! Es ar tiem ņemos pa istabu, atdzina govīs, atkal slaukt jāiet, jāiet kūti sakopt, darba pietika, istabu sakopt. Mamma bij' slimīga. [...] E skatos – šitik liels, viņam jau auskari, krelles, pulksteni. Tad, kad es apprecējos, tad man tik uzdāvināja

pulksteni. Nebij' man nekā tāda – ne auskaru, ne kreļļu, nekā. Tā mans mūžs. Bija prieka brīži, bija grūtie brīži, visādi jau gāja, visādi jau gāja. [...] Garmošku katrā sētā kaimiņu puikas spēlēja. Tur tak daudz bij' muzikanti. Katru sestdienu – jau tai sādžā, jau tai sādžā būs, gājām atkal tālāk. Paskaties, kur krustsvinga, svinga patikās, angļu valsis, visu dejoju, es domāju, tagad neko nemācētu, tad varēja visu. Arī, ka gājām, rokdarbus, cimdus, pirkstainiekus adīju un zeķītes un [...] visu, darīts tika, tagad nekā vairs.

E.Ž.: Tad jums visi spēlēja garmošku, ja?

E.V.: Visi, jā.

E.Ž.: Vēl kaut ko jums spēlēja tur apkārtnē kāds?

E.V.: Kad bij' sarīkojums, tad vairāk. [...] Instrumentiem... maz bij, vairāk ar akordeoniem, ar garmoškām. [...] Eglīte vai kas – tikai akordeoni un garmoškas.

V.O.: Vijoli nekas nespēlēja?

E.V.: Ā, cītari vēl spēlēja.

V.O.: Piemēram, es atceros, manas mammas brālis, vienīgais brālis, viņam ar' visa siena bija ar mūzikas instrumentiem, bet viņam vismīļākā bij' vijole. Ko tik viņš nespēlēja uz tās vijoles, vai, dieniņ, cik skaisti!

E.Ž.: Viņš bija tāds riktīgs lauku muzikants vai skolojies?

V.O.: Viņš bija lauku cilvēks, bet viņš aizbēga uz ārzemēm un Anglijā ir miris. [...] Tāpēc, ka viņš bij' ļoti muzikāls, un mana mamma arī – viņa nespēlēja instrumentus, bet viņa visas dziesmas zināja, i tautasdziesmas un šlāgerdziesmas un kādas tik vajadzēja, un dieva dziesmas, baznīcas. [...]

E.Ž.: Nez, kur tad tie instrumenti tagad ir? Vai ir kaut kur noglabāti.

V.O.: Tā māja kara laikā nodega un, es domāju, ar visiem instrumentiem. Viņš taču visus instrumentus, kad bēga prom uz ārzemēm, neņēma līdzi. Varbūt vijoli paņēma līdzi.

E.Ž.: Kā viņu sauca? Mātes brāli.

V.O.: Ignats Tarlands.

E.Ž.: Nu, labi, kur mēs palikām, pie tiem Jāņiem. Vēl bija kādas izdarības, ko Jāņos noteikti darīja?

E.V.: Jāņos, paskaties, ja govīs ganīja, govīm ap ragiem kronīšus sapinām. Vienmēr mājā tina un visi līgodami, dziedādami un vienmēr jautri gāja Jāņos. Es nezinu, tos kroņus turēja līdz kuram laikam, kur viņus lika, es neatceros. Man jau atmiņa švaka. Tā jau vienmēr jāsaka – Latgalē ir visjautrākais stūris. Paskaties televizorā vai „Šlāgerī” vai „Daudz laimē” – pavisam tāda jautrāka un dzīvāka dziedāšana un mūzika. Cilvēki tādi.

E.Ž.: Ja Jums būtu jāsaka kāda riktīga Latgales dziesma?

E.V.: Ā, nu, re, kur „Toļi dzeivoj mona mīlā, es nevaru sazātik”. [...] Tā jau tāda vienkārša dziesma. „Div’ pļaviņas es nopļāvu”, katru dziesmu jau var latgaliski dziedāt. Pārveido un dziedī (iesmejas).

E.Ž.: Nu, labi, Jāņi. Lieldienas vēl Jūs svētījāt droši vien.

E.V.: Ā, Lieldienas, tāpat, paskaties – trīs dienas. Tagad to vienu dienu, a trīs dienas Ziemassvētki, trīs dienas Lieldienas svinējām, un visi ar rokām tika darbi padarīti, bet tagad tehnika visur. Jāsaka piecas bābas arklu vilka, kombains malā brīnījās (smejas).

E.Ž.: Tas no Padomju laikiem?

E.V.: Jā, tas, kad nāca tehnika, negribēja, ar rokām linus plūci. Tu varēji daudz nopelnīt, a kombains nāca, noņēma darbu, tu nevarēji nopelnīt. Bābas brīnījās, ka kombains nāk, tāpēc visādas saštučkas [častuškas] dziedāja (smejas).

E.Ž.: Jūs vēl kādu zināt?

E.V.: Ta bija tur, par traktoru vienmēr izsmēja – traktoristi, traktoristi, vam, baļšaja – ā, tas krieviski – goročka, malaiģot, guļak paģot, vam skareja poļočka (smejas). Kāda bij’ otra vēl... Ā! Kurgonpoļe, kurgonpoļe, kurgom jeģit traktoram, ņe ušelī, ja ņebudu, traktoru tavažena. Agrāk tak pie mums daudz kazas, re, ku dancoja, tās krievenes bija. Tur viena sādža krievu bija. Kazačoku to, tad viņas visādas sastučkas dziedāja un dancoja. Ļoti skaisti jau bij’.

E.Ž.: Ko jūs vēl dancojāt? Kādas rotaļas vai dejas?

E.V.: Mēs visu. Paskaties, fokstrotu, valsi, svingu, krustsvingu, angļu valsi. Tos jau nedancoja vairāk to angļu, svingu un krustsvingu. Man tā patikās jautra deja! Sudmaliņas un visas šitās un plaukstu poļku. Polkas – te jau viss tak gāja, visi dancojām.

E.Ž.: Tad, kad Jūs ejat pie māsām, Jūs runājat latgaliski?

E.V.: Nē, tagad runājam šitā. [...]

V.O.: Vēl izstāsti par dieva stūrīti, kā tur izgreznoja. Emīlija man stāstīja, jā, ļoti interesanti.

E.Ž.: Nu, izstāstiet, kas ir dieva stūrītis.

E.V.: Es saku, ka nebij’ tādi mums aizkari. No papīriem visādos veidos izgriezām, izveidojām dieva stūrīti. Pirms svētkiem tēvs uz ceļgaliem – visiem dieviņu lūgt vajadzēja. Uz baznīcu nakti gājām – gaveņu misi. Uz baznīcu septiņi bērni jau gājām. Visi ieaudzināti tā jau no mazuma. [...] svētkos – kamēr dieva lūgšanas un viss un tad tikai ēšanu, a tā nevarēja.

Vakaros, paskaties, ka nomira – pasaļmes dziedāt. Visu nedēļu gājām, pasaļmes katrā mājā, lūdzām, kamēr uz kapiem izvada ar dziesmām. Tagad jau tā gluži nav, Latgalē noteikti ir. [...]

Visu, kamēr aizvada viņu uz kapiem, katru vakaru lūdās. Pēdējo vakaru tad galdus klājām – pacienājām par to dziedāšanu tās sievietes, es arī gāju, es arī varēju līdzī visu darīt.

E.Ž.: Bērni arī gāja vai tikai sievas?

E.V.: Nē, nu, tas, kas māc. [...] Vīriešu mazāk, sievietes vairāk. Bija vīrieši, bet mazāk. Tās visas, tās tādas tradīcijas svētku bija, jā. [...] No vairāk mājām salūdz tās dziedātājas, lai sanāk. Ne jau viens tu dziedāsi. Kādas astoņas, septiņas dzied, ļoti skaisti – visa māja skan. [...] No grāmatas dzied, jā. Stundu, vairāk vienā dziedāšanā un tad pēdējo vakaru tad pacienā atkal un tad bērū rītā atkal pacienā. No bērēm, ka nāca, atkal ir galdi tad, un tad svin vai trīs dienas tās bēres, un atbēres taisa...

V.O.: Es druscīt papildināšu – Emīlija visas dieva dziesmas zin no galvas. Ļoti daudzas. Tagad arī viņa visas atceras, un viņa reizēm dzied viena pati un lūdās.

E.V.: Jā, es vēl atceros no vecām grāmatām. No šītās jaunās es mazāk atceros, kā no vecās, bet es nevarēju visas paņemt, jādēdzina, ko tu mētāsi. Nevar dieva grāmatiņas nekur mētāt tā.

E.Ž.: Jādēdzina?

E.V.: Jā, nē, nu, šīto vienu, kad es nomiršu un rožu kronīti man visu zārkā. Tad, kad nomira, vienmēr svētbildītes katram mirušajam deva rociņā – dieva bildīti, lai viņš iet kopā ar dieviņu vienmēr visā mūžā. Tā – tādas tās vecās tradīcijas bija. [...] Es tagad varetu dziedāt, kad dziedātu citi. [...] Tad dziedam kādu tu zini, tad dziedāsim visas kopā – „Sveika, jūras zvaigzne”. (01:15:55 – 01:16:42 Emīlija dzied, Valija piebalso). Tad, kad es dziedu latgaliski, man nesajūk.

E.Ž.: Bet tad dziediet latgaliski.

V.O.: Dziedi, dziedi, dziedi.

E.V.: [...] (01:17:09 – 01:17:50 Emīlija dzied latgaliski „Sveika, jūras zvaigzne”) Redz, kā man sajūk (smejas).

V.O.: Dziedi latgaliski.

E.V.: [...] Kādu ta es vēl zināju no galvas? „Sveika, jūras zvaigzne”.

V.O.: Tu tak zini simts latgaliešu dziesmas.

E.V.: (01:18:57 – 01:20:02 – dzied latgaliski „Jezus bierniņš”). Šītā īsa. Ā, tā, redz, ku šītā (01:20:07 – 01:21:00 dzied latgaliski „Trīcieja, skanieja”). Ir jau katrai dziesmai savādāka melodija. Šītai ir jautrāka, kurai atkal drūmāka. Kā kurai jau, jā.

E.Ž.: Vēl kādu Jūs atceraties?

E.V.: Ā, šitā (01:21:25 – 01:25:54 dzied latgaliski „Nu mēs teicam”). Tā ir īsa, tāda vienkārša melodija. Vai ta var saprast, ka latgaliski dzied? Nu drusku tik tā tie kā māte, moate, tēvs, tāvs, nu, tas viens burts pārveidojas – bērniņi, bērni. [...]

E.Ž.: Vēl kādu Jūs atceraties?

E.V.: Vēl? (01:22:34 – 01:23:44 dzied latgaliski „Prīcājamies, līksmojamies”). Tādas īsas dziesmiņas.

E.Ž.: Vēl kāda?

E.V.: (Iesmejas) ta jau jāņem grāmata. No galvas šitās es no vecās grāmatas. [...] Nevar jau ne izrunāt skaļi, ne izdziedāt, neko (iesmejas). [...] Tev nav pa rokai?

V.O.: Parādi abas divas – latgalisko un literārajā valodā.

E.V.: Te jau man ir tās dieva bildītes (rāda svētbildes). Redz, kur, Jēzus pēdējās vakariņās, apustuliem. [...] Man jau visas izdalītas, man vairāk Marijas tagad, Jezus sirds izdalītas. [...]

E.Ž.: Tad Jums ir arī latgaliski?

E.V.: Nē, šitais ir latviešu valodā. [...] Nav, to es atstāju mājās. Baznīcā visi šitā dzied, nevar, mājās tikai kā teļš (iesmejas). Jā, visi jau runā tā skaidri, lai visi var saprast. [...] Tad ta nevar jau, dieva grāmatā laikam smīnēju vēl lasīdama (iesmejas). Jābūt nopietnam. [...] Atnāca tas grāmatu draugs, es teicu: „Labi, labi, ka jūs skolotāji un visu zināt. Vai rokas dzirnaviņas esi redzējis un malis esi ar vinām? Sprigulus rijā esi kūlis? Neesi.” Vot, tādus darbus nezina. [...] Viņai (Valijai) interesē, kad es stāstu par riju, kur bija, kā ar zirgiem.

E.Ž.: Bet Jums arī interesē.

E.V.: Jā, jā, viņa arī zina savu, bet es brīnos – visu dzīvi vienu darbu. Tas ir ļoti labi, tas ir ļoti labi, ka vienu darbu ir strādājis. Piemēram, fermā man patikās pie cālīšiem. Viss ar rokām – galdiņus mazgā, viņi skrien...

V.O.: Par velti jau nedeva apbalvojumu teicamniece izglītības darbā.

E.V.: [...] Redz, kādi mani pirksti visi no darba. Tāpēc, es saku, es savu darbu nevaru izstāstīt – ko tik es neesmu darījusi. [...] Linus audzēja, rudzus audzēja, rudzus ar sirpjjiem plāva, a tagad visu ar tehniku dara, a tad bij' roku darbs. Visu, visu ar rokām. Paskaties, arī vajadzēja nokult, nebija kuļmašīnas lielās, kā nāca vēlāk, a tā bija tāda riņķī ar zirgu mašīna, un rijā izkaltēja un tad tik varēja dabūt. Tad ar rokas dzirnaviņām samalt atkal maizīti. [...] Es rijā zinu, ka tik silti, gulējām, pat pa nakti gājām, (iesmejas) bērni bijām. Cik skaisti, tā jau bērniība. No rīta nāca jau riju kult, un mēs ar draudzeni guļam un no iekšas ar to šņori turam un viņa domā, ka velni pa iekšu, a mēs tā smejam, bet kur tik garšīgi varēja, ģībdams varēja no smiekliem (smejas). Viņa nobijusies aiziet, stāsta kaimiņiem, kas tur rijā tagad notiek: „Es

netieku pārbaudīt no rīta, kā ir izžuvusi tā labība, kā varēs kult”. Saka – netiek. No iekšas krampīts nebij’, bet ar šņori piesien durvis un tik jauki silts tai rijā, paskaties, izdomāja aiziet gulēt. Redz, ko bērni izgudro.

E.Ž.: Bet tai rijā tad ir tā, ka saka, ka velns dzīvo, ja?

E.V.: Jā, tā jau agrāk teica, ka visādi tādi parēgojumi, visādi tādi mošķi rādījās. Agrāk bij’ tā.

E.Ž.: Kāpēc tā ir?

E.V.: Es nezinu, kāpēc tā ir. Tagad tā nerādās. Man jau ar’ nakti kādreiz šite. Es jau sāku dievu lūgt. Kā pamostos, viens cilvēks aiziet, acīs neskata.

E.Ž.: No istabiņas?

E.V.: Nē, šite, no vidus un aiziet. Es: „Kas te notiek, ko te staigā”. Līdz sliekšnim, un viņš pazūd, nav. Acīs neskatās.

V.O.: Nestaigā nekas. Es viņu pārliecināju.

E.Ž.: Bet tad Jūs dievu lūdzat?

E.V.: Jā, lai man nerādās tādi mošķi.

E.Ž.: Kāpēc tādi rādās?

E.V.: Es nezinu kāpēc tā. Tāpēc, ka nervozs, tāpēc, ka arī varbūt kaut ko sadomājas, naktī gulēt nevar. Visu pagātni es pārdomāju. Domāju, cik jauki brīži, cik skumji brīži ir bijuši. Bēdas visas pārvarētas, viss mūžs ir nodzīvots. Priekos, bēdās aiziet mūžs. Tā ir (iesmejas). [...] Linus ar rokām plūca, jāmāk plūkt. Ar liniem tik daudz darba, ka tu zinātu. Esi linus vērpusi? Es vērpu linus pati. Vilnas dziļu grūtāk vērpt, linus ir vieglāk. Tā arī visus darbiņus darījām. Arī, paskaties, atceries, kā nebija uguns, nebij’ tak elektrību, nebij’ neko. Karbid lampas, ploškas tādas nesa, a pat skalus krāsni iespiedi un dedzināja un vērpi. Ārprāts, pie kādām uguns nav dzīvots, kā nav strādāts, pie kādas uguns. Nebij’, ta vēl kaut kur bij’ lampas, petroleja, bet mēs, ka mazi bijām, es zinu, ka nebij’. Kas tie bij’ pa zaldātiem, kas nesa tādas ploškas, dedzinājām, bet lampas jau bij’ gaišas, karbid lampas, tā uguns gaiša bija. Skalu uguns – dūmi, kvēpi, vai (iesmejas), pieradis pie visa. [...] Ļoti daudz čūskas bija, ka pie meža dzīvojām. Tad, kad tu šitā uz pagalma pāri, ka nekustēsies, čūska aiziet pāri un neaiztiec tevi, ja tu viņu aiztiksi, tad viņa tev iekož. Vecāmammai, abas gājām pa mežu, grūsna (čūska) uz stigas, es pārlecu pāri viņai, a viņa ar kājām: „Saulīte lādēs cik dienas. Nedrīkst viņu dzīvu palaist, to čūsku.” Ar kājām un ar tādu kociņu un pārlūza, ar īso bakstīja un iekoda pirkstā. Aizgājam uz māju, nu pus kilometrs nebij’. Tikām uz pagalma, viņa nokrita. Roka kā baļķis! Kā baļķis, iet uz sirdi. Tu beigts būtu. Tagad atsaucām vienu runātāju, lai norunā. Kur, pie daktera – tālu. Septiņpadsmit kilometri Tilža bij’, nevarēja. Tur ar zālēm, tējām vien dzīvots,

jāsaka, tagad ar tabletēm. Tad atsaucām otru runātāju. Viņš no grāmatas lasīja, un viņa jau domāja, ka jāmirst, iet uz sirdi viss pampums, un dakteri nevarēja noteikt to un izārstēt tā. Tici, netici, ka neticēsi tiem vārdotājiem. No rīta uzcēlās, saka: „Kurā rokā man bij’? Abas vienādas rokas.” Vot, i brīnums. [...] Tam runātājam speciāl’ grāmata.

E.Ž.: Tā bija jau ciemā tāda zināma vārdotāja?

E.V.: Jā, jā, to visi aicināja, piemēram, ka zobs sāpēja. Arī aicināja, lai norunātu, lai zobs nesāp. Vot, tā māņticība tāda, bet, ja tu ticēji, un viņš runāja, tad tiešām gadījās, ka tev palika labāk. Redz, kā Valmierā, kur bij’ tā Marta (Zilā kalna Marta), visi brauca. Agrāk arī Latgalē bij’ ļoti daudz tādi zilētāji, runātāji, vot, tad, kad ticēja. [...] Latgalē, tie jau abi miruši, vīrieši bija, kas no grāmatas skaitīja.

E.Ž.: Kas tās par grāmatām? Pašrakstītas?

E.V.: Pašrakstītas.[...] Rozei, ka kājā roze, arī saka, ka vārdotājs labāk noņem, nekā dakters izārstē. Te bij’ mātai roze. Iedeva... telefons vai man nav tikai. Cēsīs ar’ ir viena tā, kas norunā rozēs. Ataicinājām, viņa ar dievvārdiem runāja to rozi, bet māsa nav dievticīgs. Vaiga ticēt. Viņai nepalīdzēja. Viņa vairāk nenāca. Viņa arī ar dieva vārdiem runāja, bet esot, kam palīdz. Vaiga ticēt, ja neticēsi, tad nekā.

E.Ž.: Bet tie vīrieši divi, tie bija takā burvji?

E.V.: Tādi burvji, bet arī ar dieva vārdiem no grāmatas, un tici, netici, tas manās acīs, ka visa tūska pazuda. Rītā abas rokas vienādas.

E.Ž.: Bet tā bij’ tante, kas...

E.V.: Tas bij’ onkuļš, onkuļš.

E.Ž.: Tad tie bij’ dieva vārdi...

E.V.: Nu, es nezinu, bija viņam tādi vārdi, bet bija arī daļa dieva vārdi klāt. A, viens atnāca, runāja, no tā nebij’ labi, kāpēc nepārgāja. A tas otris, ka atnāca, kā ar roku pa nakti atņēma, abas rokas vienādas. [...] Vairāki pie viņa gāja. Bija tādi, bija tādi. Viena sieviete, es zinu, vēl bija. Es zinu, ka mamma teica, ka tā vecākā māsa – viņai bija tāda, ka dakteri nevarēja neko, viņa blāva naktīs zilēdama un negulēja. Viņa aizveda pie tās sievietes, viņa novārdoja un palika labāk, teica: „Tas bērns tev nemirīs, dzīvos un apprecēsies vēl”. Šite, pansionātā, nomira (iesmejas). Redz, kā. Saka – tici netici, bet ticībai liels spēks, vaiga ticēt.

E.Ž.: Bet Jums tač Latgalē ir tie krucifiksi?

E.V.: Jā, uz katra stūra, uz katra krustojuma. Bija tie krusti, maija mēnesi... Arī, kad mani atdeva pirmo gadu, kad skolai es pelnīju drēbītes sev, pie saimnieka ganos gāju. Jau, ka skolā negāju, atdeva pie svešiem, un ta viņiem uz pagalma tas krusts bija. Ir uz ceļiem,

krustojumiem, ir uz pagalma. Maija mēnesi iet katru vakaru dievu lūgt. Lūdz maija mēnesī. [...] Kas tuvāk dzīvo saiet, cik saiet, saiet visi. I tagad vēl iet, bet nu pa ceļiem mazāk. Es tagad šitos gadus nevaru, neesmu braukusi, bet tad, ka braucu, tur vēl uz ceļa vienā vietā bij', un uz pagalmiem vēl ir šur tur. [...] Dzied, dzied, arī tagad tur vēl dzied. Speciāli dieva dziesmas dzied. Maija mēnesī Jumpravas Marijas tā tas mēnesis. Gods Jumpravai Marijai un litanijas skaita un dziesmas dzied.

V.O.: To dziesmu „Jaunava svētā, Aglonas baznīcai” to dziesmu dzied.

E.V.: Jā, un Jumpravas Marijas litaniju, Kunga Jezus vārda litaniju, Kunga Jezus sirds litaniju, visas litanijas un lūgšanas, un dziesmas un nodzied, un pēdējā vakarā visi tā – saimniece pacienā ar konfektītēm, vai ko, visi atkal tā kopā draudzīgi, tāpat kā bērēs visi draudzīgi dzied. Man patikās bērēs, ka katru vakaru viņi aizlūdz par mirušo, katru vakaru, un katru rudeni mēs taisījām tādu saietu par mirušiem, kas miruši, visiem. [...] Es nezi', vai tagad taisa, agrāk taisīja. Vot, tādas visādas tradīcijas bija agrāk.

E.Ž.: Ko jūs darījāt tajā rudens vakarā?

E.V.: Rudens vakarā? Saaicināja kaimiņienes un arī saļmes dziedāja. Rudenī tas ir oktobris, kā jau svecīšu vakari sākās. Redz, nebij', tagad jau ir Latgalē arī svecīšu vakari, a tad svecīšu vakari nebij'. Mājās aizlūdzās. Taisīja vakarus, aizlūdzās mājās par saviem mirušiem visiem. Taisīja alu izvāra un ēdienus, un visu. Ta, ka nodzied, tad baro atkal. Visi nosvin to. [...] Ja ir lielā gavēnī bērēs, tad ar gaļas ēdieniem nevajadzēja. Kad tēva tante nomira, es zinu, es bērēs taisīju, ta pēdējā vakarā vairāk tādus cepumus un bulciņas, un kaut ko un kafiju, un alu deva tiem, kas nodziedāja, a gaļu nedevām, jo lielais gavēnis, nevar tad.

E.Ž.: Bet alu var.

E.V.: Es nezinu, man liekas, ka alu taisīja. Vai, kur ta bez dzeršanas Latgalē (iesmejas), vai!

E.Ž.: Latgalē jādzer, ja?

E.V.: Jā. Šņabis i alus. Bēres pa trīs dienām, bēres pa trīs dienām svinēja, jā.

E.Ž.: Kādas bija tās trīs dienas?

E.V.: Pirmaj dienā no kapiem atnāk – paēd, padzer un dzied atkal. Sākumā arī – no rīta dzied un pavada uz kapiem, dzied. Atnāk no kapiem, paēd un dzied atkal. Otraj dienā atkal dzied vēl pasaļmes un atkal baro, dzirda. Tur tak iztaisa ēdienus, dzērienus pa trīs dienām. Visi saiet, salasās un atkal. Tur svin riktīgi, šite – tikai tā. Jāsaka, ka nav tādi apstākļi. Pie kapiem pacienā – kā kurš var. Tā tur bij' agrāk, tā bija, tā bija.

E.Ž.: Bet tad tā bērū norise – ir tas svētsvinīgais brīdis, bet ir arī tādas jautrošanās.

E.V.: Jā, jā. Pēc tam, jā. Iedzer un paēd, un parunā. Otrai dienā atkal vienu stundu psalmes nodzied un atkal ēd, dzer. Lustīgi jau nu nav, parunājās tikai. Tautasdziesmas jau nedziedās, dieva dziesmas tikai. Parunājās, satiekas un tā pavada. [...] Viņai (Valijai) drusku savādāk tai stūrī, a mums savādāk. Jums tak tādas bēres netaisīja.

V.O.: Nē. Trīs dienas bēres...

E.V.: Jā, ar dzeršanu jau noņēmās. Lai vai kā, nabadzīgi dzīvoja, bet dzēra gan. Viņiem tas ir tāds prieks – atslābinās no bēdām, no visa. Viņam – tas prieks. Viņš paliek tāds, kā – viņš var dziedāt, viņš var runāt.

V.O.: Tas tāds psiholoģisks moments.

E.V.: Vai ir krustības, vai ir bēres, vai ir kāzas – visur ar dzeršanu. Bez dzeršanas nekur.

E.Ž.: Krustības tad ar' tā kārtīgi svinēja?

E.V.: Krustības arī svin, jā, jo maziem bērniem, lai nekrustīts nenomirtu. Tad neraka tai pat kapsētā, bij' atsevišķs kapos stūrītis, kur pašnāvību taisīja cilvēki. Piemēram, mīļajais atstāj tevi, viņš aiziet, pakaras, un tādu neraka kapos. Raka vienā atsevišķā stūrī. Tad tos bērnus, es nezinu, cik, vai sešu nedēļu – maziņus, A, tagad jau lielus. Tad mazus, lai nenomirstu bez krusta.

E.Ž.: Bet, ja nu nomira tas mazais, tad arī raka tajā stūrī?

E.V.: Vot, es neatceros, vai mazo arī raka – mazais nav vainīgs nekad. Tā jau bija tas likums, ka jākrusta mazus bērnus. [...] Tad mājās atkal ieēda, iedzēra. Krustības, jā, svinēja. [...] Es zinu, tēva brālis vienmēr ar cītari nāca, tad spēlēja. [...] Jā, mājās arī uzspēlēja. Pirms svētkiem sanāca kaimiņi, arī dieva dziesmiņas. Pirms svētkiem, tie ir tādi drūmi, skumīgi vakari. Kad nedrīkst tā dzer vai priecāties – vairāk tā, dieva dziesmas padziedāt, atdot godu. Tā arī dara. Dievs ir viens, ticību ir daudz. Dievs ir viens visiem, kas dieva bērni. Visi ir dieva bērni, tā ir. Vēl mana vecā mamma stāsta, viņa nomira – deviņdesmit deviņi gadi bija. Tajā laikā, viņa teica, nebija sāls pat, nebija petrolejas, tādi kara laiki bija. A, es, kad ienāca krievs un, kad nāca vāciets, ceļa malā dzīvojām, mežā nedēļu dzīvojām, jo vācieši ņēma līdz. A, kur tu brauksi, cik tu brauksi – Kurzemē līdz Kurzemes katlam aizbrauca tie, kungi, mežsargi, tie brauca līdz. A, kur viņi tika – nekur, ar zirgu pajūgiem. Kamēr vāciets aizgāja, krievs ienāca, nācām no meža ārā.

V.O.: Tas ir četrdesmitais gads.

E.Ž.: Četrdesmitā gadā tad jūs pie mājas, tajā mežā visa ģimene?

E.V.: Jā. Tad, kad krievu aizdzina vāciets ar es biju mājās. [...] Vāciets, es zinu, mūsu zirgu paņēma, lopus apšāva. Paši mežā – viss palika mājās. Iznācām, mums pie lielā ceļa mājas –

tanki, viss. Kā tēva pļautā pļaviņa – visa nošļiedēta labība gar zemi. Karaspēks, kad gāja pa ceļu, nevarēja atrast nevienu minūti, lai pārietu pāri – ta nāca tanki, ta nāca zirgu pajūgis, ta kājnieki.

E.Ž.: Jūs to visu redzējāt.

E.V.: Visu redzēju šitā kara laikā, atceros, a, māsas jaunākas, tās neko neatceras. [...] Mežā meļļēnītes lasījām, govīs izslaucām. Ko mēs ēdām mežā, tādā blindažā.

E.Ž.: Bet govīs jūs arī ņēmāt līdzi?

E.V.: Govīs paņēmām līdzi, bet cūkas palika. Tos vācieši apēda. [...] Visi kādi četri kaimiņi kopā mēs. Visas ģimenes četras kopā vai piecas. Visi tur, aiz kalna. Ta vāciets atrada, ņēma līdz – lai brauktu līdz. Tā mēs visu māju atstājām.

E.Ž.: Tad jūs nedēļu nodzīvojāt un nācāt ārā.

E.V.: Nācām ārā un tad, vot, tiešām nebij', ko ēst. Viss bija gar zemi – visas cūkas apēstas un vīstīņas, nekā nebija, tad nācām ārā. Nezinu, kā mēs uzsākām to dzīvi. Vot, tādi visādi brīži ir bijuši.

E.Ž.: Jūs vienkārši gulējāt zemē, vai jūs veidojāt kaut kādu bunkuru, vai ko?

E.V.: Tur kaut kāds tāds, vai blindažs, agrāk sauca. Tāda, kā bedre kara laikā laikam ar bumbām izspridzināta. A, ka muižu spridzināja, vāciets iedams, lai krievam nepaliktu, tad dzirnavas izspridzināja, skola tāda bij' smuka – to. Virsmežsarga māja – to, visu, veikalus, visu izspridzināja. Ta mežā arī varēja just, ka tas sīca – gāja lidmašīnas pa virsu, karojās, un vēro un skraida. Tāds nemiers bij'. Visu varēja dzirdēt. Mēs jau tālu nebijām mežā, turpat. Tāpēc es saku, nedod, dievs, karš neko labu nenes. [...] Kara laikā, vai, die', vai, die'. Atkal, Rēzekni spridzināja. Logi, domā, ka izbirīs. Nodreb visa māja. Tās mājiņas jau ir švakas. Visas nodrebēja, ka tā tiem cilvēkiem tagad šitā, bet nav tie Rēzeknē – kļūdījās – aiz tās mūsu mājas pļavā sametuši bumbas bija. Izjaukts, šitādas bedres bija, kur nākuši tie spridzekļi. Tāpēc jau visām mājām izbira stikli. Viņi brauc un, redz, kā kļūdījās – Rēzeknē, bet galīgi pļavā iemeta. Ja būtu uz mājas – pa galam. Tāpēc es saku, kara laiks ir šausmīgs. Vai, ka es gāju mājā! Kā tu pļausi, kāda pļaušana – pļava nelīdzena. Pa cinatām jāpļauj. Ar tēvu, abi divi – zārdus un vecumus, un kaudzes un tādu veidu. Aizbraucu uz Valmieru – jāsakā, tie čuiļi, kā agrāk saucām, latvieši – viņi savādāk. Atkal man jāmacās. Es saku, visādu veidu zārdus, kaudzes, visu ko māku kraut. [...] Valmierā iesprauda koku un tam kokam riņķī – nes, liec uz riņķa – un auzas slīd un noslīd. Vaiga mācēt nolikt, lai šitā te izveidotu un tad sasien kūlīti, cepuri virsū, un tad, kad ar onkuli vedām, divus kokus apakšā un visu to kaudzīti uz ratiem virsū saliek. [...] Arī mēs rudzu... Tak pļāvi rudzus ar sirpi, nepļāvi (jautā Valijai)?

V.O.: Kur tad es pļāvu. Miestā dzīvoju. Mums tak nebij, tikai dārziņš un apkārt žogs.

E.V.: Nu vot, redzi, latgalieši. Ko tas ir darījis, ko tas ir – katram savādāk.

E.Ž.: Un kas ir ar to rudzu pļaušanu?

E.V.: Vot, tagad ar to pļaušanu – sapļau un iztaisi no tā, sasien to kūlīti. Vajag mācēt. Šitā te sasien tos kūlīšus un tad kūlīti kā cepuri virsū. Tā tad bij' rudziem, tā taisīja.

V.O.: Es biju ierēdņa meita, bet tu bijis lauciniece, laucinieka meita. [...] Ja, pie liniem daudz darba. Noplūc un tad mārķā es neatceros, cik ilgi mārķā, lai viņi izmirktu, tie lini. Tad izklāj pa tīrumu. Cik ilgi jāstāv, arī neatceros. Tad no tīruma saceļ, tad uz riju jāved, uz kulu. Kamēr pa tām, nemāku sacīt, tādas bija – ar zirgu brauca riņķī un linus sameta, tāda bunda virsū un viņus nopresēja, salauza, salauzīja. Tad tik tēvs varēja izkult, kamēr dabūja vērpsanai, tik daudz darba! Aušanai – tik daudz darba tad, kad vajadzēja aust. Jā, tur arī vajag mācēt. [...] Stelles mums bija mājās. Audu dvieļus, audām grīdas sedziņas no lupatu strēmelītēm. Tagad jau paklāji, tad nebija paklāju, tad tikai tādas sedziņas austās paklājām. Visu tikai ar rokām gatavojām un vērpa un adīja. Tēvs mācēja vīzes un pastalas visādas taisīt. Ganos gājām, pat uz skolu ar čībiņām kādam es gāju.

E.Ž.: Gan vīzes gan pastalas viņš taisīja, jā?

E.V.: Vīzes no linu auklām, smukas taisīja. A, pastaliņas arī – izgērēja aitu ādas. Kad nokāvi aitu, tad vajadzēja iztaisīt to ādu. Tad to ādiņu, redz – kažokus šuva un arī pastalas varēja izveidot. Kad ara ar arklu, kādi zābaki bija – tikai ar pastaliņām, ar vīzēm. Adījām visādas čības, pa istabu vai kur. [...] Jā, dažādi apvidi, dažādi nostūri. [...]

E.Ž.: Jūs no liniem taisījāt eļļu?

E.V.: Jā, taisīja viņi tur. Linsēklu eļļa – ļoti garšoja. Vai, die! Ar saldiem kartupeļiem. Tur vedām, kaimiņi speciāli taisīja. Vai, paštaisītā linsēklu eļļa ļoti garšīga. Es tagad ēstu pat. Ir veikalā šur tur, bet nav tāda. [...] Cik tad tagad pulkstens?

E.Ž.: Būšu jūs nomocījusi.

E.V.: Nekas, īsāka diena. Taisni patīkami.

V.O.: Paldies par interviju.

E.V.: [...] kaut ko jau varbūt, kaut kas Jums noderēs kādreiz.

E.Ž.: Ļoti noderēs. Daudz mēs paspējām izrunāt. [...] Ja man vēl kaut kas interesēs, tad es atnākšu pie jums vēl kādreiz.

V.O.: Lūdzu, lūdzu.

E.V.: Jā, jā. Nevar jau tā atcerēties. Viņa jau kodolīgāk, savu kā sāka, visus gadus. Man jau tur starpās izlaidās gadi arī jau. [...] bet tā jau arī bērniem – kā bija agrāk, īstai Latvijas laikā,

viņiem arī interesē palasīt un katrā nostūrīt druscīt savādāk. Arī – nebija pansionātu. Tagad ir, bet tad nebija. Klīda pa mājām, staigāja. Vienmēr jāpieņem gulēt bija visus cilvēciņus. [...] Redz, ka tā nebija, nabadzīgs nostūris. Arī kolkoza laikā – Vidzemē bij' bagātāki kolkozi, turīgāki. Vairāk tehniku deva, a tur viss ar rokām bija, ar izkaptīm plāva vīriešiem līdzī pirmo gadu. Tad nāca kombaini.

E.Ž.: Bet, ja bija kāds vecīts, kuram nebija, kur palikt, tad jums bija jāuzņem.

E.V.: Tā viņi katrā mājā gāja. Tu iedevi ēst, pasēdēja, kādreiz pārgulēja pa nakti un aizgāja. [...]

E.Ž.: A, kā ar to pilskalnu? Tur stāstīja kaut ko, kā viņš radies?

E.V.: Es nezinu, bet tagad būtu interesanti aizbraukt. Tai pilskalnā – vieni akmeni. Mašīnas brauca, granti veda, kur vajadzēja – ceļiem. Tagad – vajadzēja tos akmeņus rūpnīcām. Akmeņus –kaļķus pārveidot, no akmeņiem tak kaļķis rodas. Mežā atkal kalni bija, tur kalnaina zeme bija. Tāds nostūris, neauglīga zeme.

E.Ž.: Par to pilskalnu nekādus nostāstus nestāstīja?

E.V.: Nē, nē, es zinu, ka tur onkulīts nāca, vienmēr stāstīja: Pilskalnā gaņšins ganīja cūkas, un pazuda viņam viena cūka. Tur tāda, kā eja. Tā cūka pa to eju tai pilskalnā ir aizgājusi pilskalnā. A, tai pilskalnā ir nogrimis pils. Tāpēc tas pilskalns nosaukts par pilskalnu. Apakšā ir pils. Es domāju, vai tad mūsu pilskalnā arī apakšā ir pils (iesmejas). Tad viņš aizgāja lejā pa to eju. Es to pasaciņu tagad stāstu. Un tur tāds zvans pilī ir: „Pill-dann, pill-dann”. Visu laiku tas zvans tā zvana: „Pill-dann”. Tas ganiņš klausās, viņam vajag uzminēt to nosaukumu, tad tik tas pils celsies augšā. „Pill-dann, pill-dann”. Nu, pasaki, kā tas vārdos. Uzmani! Pils, Dundagas pils: „Pill-dann, pill-dann”. Dandagas pils. tas pils uzcēla, tas cūku ganiņš tad uzcēla, bet tā ir pasaka, pasaciņa.

E.Ž.: Kas tas par onkulīti, kas to stāstīja?

E.V.: Tas onkulīts stāstīja, tas vārdotājs (iesmejas). Viņš arī nāca kādreiz, atļāva pārgulēt un vakaros viņam pasaku netrūka. Kā viņš stāstīja tās pasakas!

E.Ž.: Jūs atceraties vēl kādu?

E.V.: Par bārenītēm, kā viņas – tā svešā māte, ne māmiņa, maz iedeva launadziņa. Visādas dziesmas bija.

E.Ž.: Izstāstiet.

E.V.: Dziedāj tautu tīrumā,

Uz akmeņa stāvēama:

Lai trīc visa tēvu zeme...

Sveša māte gan dzirdēja,

Tā par mani nebēdāja.

Nepūšat, auksti vēji,

Man...

V.O.: Nebija

E.V.: ...nav villainītes.

Sveša māte man iedeva,

Bez ieloka villainīti.

Bīsties grēku, sveša māte,

Neraudini bārenīti.

Bārenītes asariņas,

Maksā zelta gabaliņus.

Visādas tādas bij' dziesmiņas (iesmejas).

E.Ž.: Kādu pasaku vēl arī atceraties, ko viņš stāstīja?

E.V.: Pasaku, pasaku... Tā, pamātes, kas bija, bārenītes necienīja, savai meitai. Viņa sūtīja to bārenīti uz mežu tās vistas spalvas, ka nu vajag izplucināt, tad tik spilvenā likt. Nevar ar visiem kātiņiem, viņa duras cauri un asa. Mēs paši taisījām spilvenus tā, no vistu. Pūkas, kur bija, pīlēm, zosīm pūkas ir. Vot, tad ta mīksts spilvens ir, taisīja. Tā sveša māte sūtīja bārenīti uz mežu, un, kas tad, nāca, kāds vecīts vai kā, apciemoja to bārenīti, un aiziet mājā, ta viņai iedeva kaut ko. Es neatceros. Un viņa mājās izstāsta: "Redz, kā mani žēloja, man iedeva."

_____ darbs
Bakalaura, maģistra

“ _____ ”

tēmas nosaukums

izstrādāts Latvijas Kultūras akadēmijas _____ katedrā
katedras nosaukums

Ar savu parakstu apliecinu, ka _____ darbs izstrādāts patstāvīgi;
izmantojot citu autoru darbos publicētus datus, definējumus un viedokļus, dotas precīzas
norādes (atsauces) uz to ieguves avotu; iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst
izdrukai.

Autors: _____ 23.05.2016.

Vārds, uzvārds Paraksts

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: _____

Akadēmiskais amats, grāds, vārds, uzvārds Paraksts

Recenzents: _____

Akadēmiskais amats, grāds, vārds, uzvārds

Darbs iesniegts ____ . ____ . ____ .

Studējošo servisa speciālists : _____

Vārds, uzvārds Paraksts

Darbs aizstāvēts LKA _____ gala pārbaudījumu komisijas sēdē

Bakalaura, maģistra

____ . ____ . ____ . prot. Nr. _____ vērtējums _____

Komisijas sekretārs: _____

Vārds, uzvārds Paraksts